

T.C.
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR ve BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI
KENTSEL KORUMA VE YENİLEME YÜKSEK LİSANS TEZİ

128361

BİR ARKEOLOJİK , KIRSAL MİMARİ YERLEŞME DOKUSU
VE SİT DEĞERLERİ BÜTÜNÜ OLARAK
ASSOS (BEHRAMKALE)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
KOMÜANTASYON MERKEZİ

Yasin ALTIPAT (Mimar)
DANIŞMAN : Prof.Dr. İSMET OKYAY

İSTANBUL – TEMMUZ 2001

128361

Yasin Altıpat tarafından hazırlanan “ Bir Arkeolojik, Kırsal Mimari Yerleşme Dokusu ve Sit Değerleri Bütünü Olarak Assos (Behramkale) ” adlı araştırmanın Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

İmza
Prof. Dr. İsmet OKYAY

Bu çalışma Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Koruma ve Yenileme Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof.Dr.İsmet OKYAY (M.S.Ü.)

İmza:

Jüri Üyesi :

İmza:

Jüri Üyesi :

İmza:

ÖNSÖZ

Koruma bilincinin devamlılığına katkıda bulunmak için yapılmış olan bu çalışmanın, gelecekte aynı doğrultuda yapılacak akademik araştırmalara asgari düzeyde kaynak olması hedeflenmektedir. Assos üzerine özelleşen çalışmanın oluşturulmasında, özellikle teorik veri toplama aşamasında çeşitli sıkıntılarla karşılaşmıştır.

1881 yılında Amerikalılar tarafından başlatılan kazı neticesinde oluşturulan yazınsal kaynakların Türkiye’de yayınlanmaması nedeniyle bu metinlere ulaşmak mümkün olmamıştır. Mevcut bilgiler şu an çalışmalarına devam edilen Assos arkeolojik kazıları ışığında ve bu konuda yayınlanmış az sayıdaki yazılı kaynaklardan elde edilmiştir. Bu durum, konu akışında bir takım takipsizliklere neden olmuştur. Her şeyden önce nitelikli olmasına çaba gösterilen bu çalışmada, başlığın ilk anda oluşturduğu kapsam genişliği izlenimini karşılayacak bilginin derlendiği iddiası taşımadığı gibi, hiç kuşkusuz eksikler de olacaktır. Dikkatli bir okuyucu titizliğiyle ele alınan metinlerde bu durum gözardı edilmemelidir.

Çalışmanın her anında, yol gösterici yaklaşımıyla bana destek veren ve konuya özellikle koruma bilinci açısından yaklaşmam konusunda yol gösterici olan danışmanım Sayın Prof.Dr.İsmet Okyay’a, Assos kentinin doğal dokusunun korunması, tarihi kimliğinin ortaya çıkarılması ve yaşatılması konusunda yıllardır mücadele veren ve çalışmalarım esnasında yardımlarını ve desteğini esirgemeyen Sayın Prof.Dr.Ümit Serdaroğlu ve Assos Kazıevi çalışanlarına, ayrıca çalışmalarım sırasında verdikleri destek ve gösterdikleri anlayıştan ötürü annem Nadire Altıpat, babam Bilgin Altıpat ve kardeşim Yasemin Altıpat’a; meslektaşım Ferhat Mercan’a ve manen yanımda olan tüm arkadaşlarıma, saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Yasin ALTIPAT

Temmuz 2001 / İstanbul

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	IV
SUMMARY	VI
ŞEKİL LİSTESİ	VIII
HARITA LİSTESİ	IX
FOTOĞRAF LİSTESİ	IX
GİRİŞ	1
Çalışmanın Amacı	1
Çalışmanın Yöntemi	2
BÖLÜM 1 : KORUMA GEREĞİ	4
1.1 TARİHSEL ÇEVRENİN KORUNMASI	4
1.1.1 Korumanın Düşünsel Boyutu	4
1.1.2 Korumanın İşlevsel Boyutu	5
1.2 KORUNACAK DEĞERLERİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI	6
1.3 DÜNYADA TARİHSEL MİMARİ DEĞER KORUMA	8
ANLAYIŞININ GELİŞİMİ VE TARİHSEL ÇEVRE KORUNMASINDA YAKLAŞIMLAR	
1.4 TÜRKİYE'DE TARİHİ DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ GELİŞMESİ	9
BÖLÜM 2 : YASALAR ÇERÇEVESİNDE KORUMA VE	12
SİT KAVRAMLARI	
2.1 KORUMANIN ANAYASA'DAKİ YERİ (1982)	12
2.2 KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA YASASI	12
(2863 sayılı yasa)	
2.3 KENTSEL SİT KAVRAMI	14
2.4 DOĞAL SİT KAVRAMI	15
2.5 ARKEOLOJİK SİT KAVRAMI	15
2.6 KURUMLAR	16
2.6.1 Kültür Bakanlığı	16

2.6.2 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü	16
2.6.3 Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü	17
2.6.4 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu	18
2.6.5 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu	18
BÖLÜM 3 : ASSOS (BEHRAMKALE)	20
3.1 GÜNÜMÜZDE ASSOS	20
3.2 TARİHSEL SÜREÇTE ASSOS	24
3.2.1 Arkeolojik Değerler	30
3.2.2 Antik Yapıların Tanımı ve Assos Antik Yerleşimi	33
3.2.2.1 Surlar ve Kent Kapıları	33
3.2.2.2 Agora	35
3.2.2.3 Kuzey Stoa	39
3.2.2.4 Güney Stoa	39
3.2.2.5 Heroon	39
3.2.2.6 Bouleuterion	40
3.2.2.7 Agora Tapınağı	41
3.2.2.8 Tiyatro	41
3.2.2.9 Gymnasion'un Güneyindeki Konut Alanı	44
3.2.2.10 Doğu Yamaç Evleri	46
3.2.2.11 Athena Tapınağı	47
3.2.2.12 Gymnasion	55
3.3 FİZİKSEL ANALİZLER	57
3.4 EKONOMİK VE SOSYAL ANALİZLER	58
3.5 GELENEKSEL ASSOS YERLEŞİMİN İNCELENMESİ	62
3.6 GELENEKSEL MİMARİ DOKUNUN İNCELENMESİ	64
3.6.1 Assos Konutlarının Genel Özellikleri	64
3.6.2 Geleneksel Assos Yerleşmesinde Konut Tipolojisi	67
3.6.3 Geleneksel Mimari Dokunun Günümüzdeki Kullanım Şekliyle İncelenmesi	68

SONUÇ VE ÖNERİLER	71
EKLER	75
KAYNAKLAR	109
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Eski çağların Troas 'ını kapsayan bugünkü adıyla Behramkale ya da Assos yerleşimi, tarihten günümüze hale gizemini ve dokusunu koruyan bölge, tarih boyunca bir sürü medeniyetleri bünyesinde barındırmıştır. Böylesine güncelliğini yitirmeyen bir yöre hakkında araştırmak ve bu konuda bir bilimsel çalışma yapmak, bölgenin gelecekte korunması açısından dikkatlerin üzerine çekilmesine katkıda bulunacaktır. Bu sayede, tarihsel kimliğinin ve dokusunun kullanıcılara doğru aktarılması halinde uygulanacak koruma yöntemlerinin sürekliliği ve başarısı sağlanacaktır. Bir bölgenin öneminin ifade edilmesi, bölgede koruma bilincinin aktarılmasında daha sağlıklı sonuçlar verecektir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, koruma gereği üzerine tartışılmış ve korumanın düşünsel, işlevsel boyutlarına değinilmiştir. Korunacak değerlerin tanımı ve sınıflandırılması, dünyada ve Türkiye 'de tarihsel mimari değer koruma anlayışının gelişimi ile tarihsel çevre korunmasındaki yaklaşımlar bundan sonra ele alınmıştır.

Bütün bu çerçevenin içinde koruma kavramının anayasadaki yeri ve tanımlarına değinilmiştir. Anayasa 'daki 2863 sayılı yasa olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası 'na da ayrı bir başlık olarak değinilmiştir. Tartışmanın her aşamasında var olan sit kavramları daha detaylı olarak, farklı kaynaklardan alınmış bilgilerce incelenmiş ve yasal ifadesiyle birlikte temel dayanak olarak metinde sunulmuştur. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu gibi devlet organlarının görev dağılımları üzerinde durulmuştur.

Assos 'un günümüzdeki konumu ve bölgedeki yeri üzerine yapılan araştırmalardan sonra bölgenin tarihsel sürecini üzerinde durulmuştur. Arkeolojik değerler, antik yapıların tanımı, antik Assos yerleşimi; tarihsel bilgilerle, fotoğraf, kroki ve yerleşim paftalarıyla sunulmuştur. Bu bilgilerin yanında günümüzdeki

durumun bize doğru yansıtılması için bölgede çeşitli fiziksel, ekonomik ve sosyal analizler yapılmıştır. Bu analizler neticesinde yörenin kimliğine uygun kararların verilmesi için gerekli alt yapının bir kısmının oluşturulduğu düşünülmektedir.

Bundan sonra daha küçük ölçekte, bölgedeki mimari doku ve genel Assos yöresi konut özellikleri üzerinde araştırmalar yapılmış, buna bağlı olarak da geleneksel Assos konut tipolojisi oluşturulmuştur. Günümüz şartlarının geleneksel dokuyla ilişkileri irdelenmiş ve ileriye dönük olarak yeniden fonksiyonlandırma ve yeni yerleşim içinde topografyaya uygun gelişim gibi konular üzerinde durulmuştur. Yerleşimin bugünü, geçmişten geleceğe uzayan bir çizgi üzerinde değerlendirilerek, tarihsel bağlamı içerisinde ele alınmıştır. Bu bağlamda tarihsel bir dokuya ve kimliğe sahip böylesine bir yerleşim için günümüzde önerilen çözümler irdelenmiştir.

Yasin ALTIPAT

Danışman Prof.Dr.İsmet OKYAY

SUMMARY

Assos (known as Behramkale today), a settlement placed in antique ages' Troas region, still keeps its historical settlement patterns, and somewhat 'mystified' air. It is known that Assos has housed many civilizations throughout the centuries. It is important to carry out research projects on this settlement to keep interest awake for its conservation. Also, it is vital to make the residents conscious of their settlement's historical importance to keep the conservation projects ongoing and thus achieve more permanent solutions.

The first chapter of this research discusses the need for conservation, including its theoretical and functional aspects. The definition and classification of the values to be conserved; understanding and evolution of this concept in the world and in Turkey, and different approaches to historical conservation are also meant briefly.

In this main frame, the legal regulations for historical conservation is discussed. The historical site concept is also meant in detail, supported with definitions from different sources, and its legal regulations. Institutions like the Ministry of Culture, General Directorate of Monuments and Museums, General Directorate of Preservation of Cultural and Historical Heritage and their mission also take place in this chapter as sub-topics.

The following chapter focuses on the settlement's historical evolution. The settlement, definitions of the antique buildings, the findings of the excavations are given with illustrations and photographs.

Along with the history, settlement at Assos today is also evaluated where present physical, economical and social analyses are considered. The evaluation of these analyses are expected to form a base for future preservation and conservation decisions on this settlement.

Consequently, the settlement's architectural patterns and housing characteristics are taken into consideration and a brief housing typology is worked out. Finally, the integration of today's comfort requirements with the traditional pattern, and potentialities of reuse are discussed to achieve long-term solutions.

Yasin ALTIPAT

Supervisor Prof.Dr. İsmet OKYAY

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1.	Tarihsel süreçteki yerleşimin üç boyutlu anlatımı	Sayfa 31
Şekil 3.2.	Assos surları Batı kapısı planı	Sayfa 34
Şekil 3.3.	Assos güney surlarından düzenli ve düzensiz Rektogonal örgüler	Sayfa 34
Şekil 3.4.	Assos Agorası	Sayfa 36
Şekil 3.5.	Kuzeyden güneye Agoradan kesit	Sayfa 36
Şekil 3.6.	Güney stoanın perspektif kesiti	Sayfa 37
Şekil 3.7.	Agoranın restitüsyon perspektifi	Sayfa 38
Şekil 3.8.	Güney stoaya bitişik Heroon	Sayfa 38
Şekil 3.9.	Bouleuterion kalıntılarına göre çizilmiş taş plan	Sayfa 40
Şekil 3.10.	Tiyatronun planı	Sayfa 42
Şekil 3.11.	1992-93-94 yıllarında kazılan gymnasion güneyindeki konut alanı	Sayfa 44
Şekil 3.12.	Assos Akropolü	Sayfa 46
Şekil 3.13.	Athena Tapınağı, doğu cephesi restitüsyonu	Sayfa 48
Şekil 3.14.	Athena Tapınağı'nın planı	Sayfa 48
Şekil 3.15.	Athena Tapınağı 3 boyutlu bilgisayar modellemesi	Sayfa 49
Şekil 3.16.	Athena Tapınağı 3 boyutlu bilgisayar detay modellemesi	Sayfa 49
Şekil 3.17.	Athena Tapınağı 3 boyutlu bilgisayar detay modellemesi	Sayfa 49
Şekil 3.18.	Batı kapısı yakınındaki Poplius mezar anıtının restitüsyon resmi	Sayfa 53
Şekil 3.19.	Batı nekropolünden Roma çağı girlandlı lahit mezar restitüsyon çizimi	Sayfa 53
Şekil 3.20.	Gymnasion palaistrasından bir kesitin restitüsyon çizimi	Sayfa 56
Şekil 3.21.	Behramkale Köy'ü ile kıyı kesimi arası yol planı	Sayfa 60
Şekil 3.22.	Arazi yerleşimi,2001	Sayfa 62
Şekil 3.23.	Ara sokak perspektifi,2001	Sayfa 63

Şekil 3.24. Çıkmaz sokak perspektifi,2001 Sayfa 65

HARİTA LİSTESİ

Harita 3.1.	Şematik Karayolları Haritası	Sayfa 20
Harita 3.2.	Şematik Karayolları Haritası	Sayfa 20
Harita 3.3.	Assos antik planı	Sayfa 23

FOTOĞRAF LİSTESİ

Foto 1	Şehirin batı suru	Sayfa 35
Foto 2	Antik tiyatronun seyirci bölümü	Sayfa 43
Foto 3	Tepenin güney-güney batısında kalan bir Konut yapısı izleri, 2001	Sayfa 45
Foto 4	Athena Tapınağı'nın mevcut durumu, 2001	Sayfa 50
Foto 5	Taş döşeli kutsal yolun kazılar sonrası durumu 1	Sayfa 54
Foto 6	Taş döşeli kutsal yolun kazılar sonrası durumu 2	Sayfa 55
Foto 7	Kıyı şeridine inen kontrolsüz trafiğin durumu 1	Sayfa 61
Foto 8	Kıyı şeridine inen kontrolsüz trafiğin durumu 2	Sayfa 61
Foto 9	Yeni yerleşimdeki konut uygulamaları 1, 2001	Sayfa 69
Foto 10	Yeni yerleşimdeki konut uygulamaları 2, 2001	Sayfa 70
Foto 11	Yeni yerleşimin yol ayırımındaki düzensiz uygulamalar, 2001	Sayfa 70
Foto 12	Kapı detayı 1	Ek 2 Sayfa 1
Foto 13	Kapı detayı 2	Ek 2 Sayfa 1
Foto 14	Kapı detayı 3	Ek 2 Sayfa 2
Foto 15	Kapı kilit detayı 1	Ek 2 Sayfa 2
Foto 16	Kapı kilit detayı 2	Ek 2 Sayfa 2
Foto 17	Panjur detayı 1	Ek 2 Sayfa 3
Foto 18	Panjur detayı 2	Ek 2 Sayfa 3
Foto 19	Lo taşı detayı	Ek 2 Sayfa 4
Foto 20	Baca detayı	Ek 2 Sayfa 4

Foto 21	İç mekan detayı 1	Ek 2	Sayfa 5
Foto 22	İç mekan detayı 2	Ek 2	Sayfa 5
Foto 23	İç mekan detayı 3	Ek 2	Sayfa 6
Foto 24	Kapı kulp detayı	Ek 2	Sayfa 7
Foto 25	Fırın detayı	Ek 2	Sayfa 7
Foto 26	Konut tip 1 giriş cephesi	Ek 3	Sayfa 1
Foto 27	Konut tip 1 teras-avlu ilişkisi	Ek 3	Sayfa 1
Foto 28	Konut tip 1 avlu içi görünüm 1	Ek 3	Sayfa 2
Foto 29	Konut tip 1 avlu içi görünüm 2	Ek 3	Sayfa 2
Foto 30	Konut tip 1 merdiven detayı	Ek 3	Sayfa 2
Foto 31	Konut tip 1 baca detayı	Ek 3	Sayfa 2
Foto 32	Assos kıyı şeridi silüeti 1	Ek 3	Sayfa 3
Foto 33	Assos kıyı şeridi silüeti 2	Ek 3	Sayfa 3
Foto 34	Ayvacık-Behramkale yolu aksı kuzey-batı silüeti	Ek 3	Sayfa 4
Foto 35	Ayvacık-Behramkale yolu aksı yeni yerleşim silüeti	Ek 3	Sayfa 4
Foto 36	Behramkale Köy'ü girişi	Ek 3	Sayfa 4

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

Tarihinde bir çok medeniyetleri barındıran Anadolu toprakları, bugün geçmişini korumak için çabalamaktadır. Zengin bir kültür mirasına sahip olan ülkemizde koruma anlayışı, mevcut zengin kaynakların korunmasına yeterli önemi vermediği gibi yıllarca bu tür eserlerin tahrip olmasına da engel olamamıştır. Koruma anlayışının yıllar sonra geldiği nokta ortadadır. Dünyada bir çok ülkede görünmeyen bu kaynakların korunması için harcanan çabalar günümüzde yeterli gelmemektedir.

Öncelikle koruma gereği üzerine halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Korumanın düşünsel ve işlevsel boyutu üzerinde durulmalıdır. Etkin ve doğru koruma ancak halkın desteğiyle sağlanabilir. Halkın içinde yer alacağı bu oluşum halkın koruma konusunda küçük yaşlardan başlayan eğitimiyle mümkündür. Koruma bilincine sahip bireylerin yetişmesi ancak zaman içerisinde gerçekleşebilecektir. Tarihine ve geçmişine aynı oranda sahip çıkan bireylerin yetişmesiyle Assos ve bu gibi dünya miraslarının geleceğe sağlıklı bir şekilde aktarılması sağlanabilir.

Ülkemizde böylesi bir koruma anlayışının gelişmesi gerekmektedir. Bu amaçla koruma anlayışına verilen önem artırılmalı ve dünyadaki koruma anlayışının uygulanış şekli incelenmelidir. Dünyadaki koruma yöntemleri ve uygulamaları örnek alınmalıdır. Ancak bu şekilde mevcut sistemlerin üzerine alternatif öneriler getirilebilir.

Arkeolojik ve doğal sit özelliği gösteren pek çok bölge, günümüzde istenilen oranda korunamamaktadır. Ülkemizde bu özelliklere sahip çok fazla bölge olmasına karşın, koruma bilincinin eksikliği ve bununla beraber bölgedeki rantın hızlı artışı, böylesine önem kazanan alanların korunmasını güçleştirmektedir. Noktasal olarak bu tür bölgelerde yapılacak olan çalışmalar, ileride oluşabilecek belli başlı koruma

sorunlarının daha önceden tespit edilmesiyle bölge için gelecekteki koruma çalışmalarının çözümünde avantaj sağlayacaktır.

Küçük ölçekteki bu tür çalışmalar gerek yapılacak incelemelerin detaylandırılması gerekse küçük modellerin oluşturulması bakımından faydalı olmaktadır. Tümevarım olarak niteleyebileceğimiz bu yöntemle noktasal olarak bulunan çözümler daha büyük ölçekteki sorun çözümleri için de temel teşkil edecektir.

Çalışmanın Yöntemi

Koruma kavramı ve koruma gereği üzerine tartışılıp korumanın düşünsel ve işlevsel boyutu incelenerek korunacak değerlerin tanımları ve sınıflandırılması üzerinde durulmuştur. Koruma anlayışının dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi incelenerek, tarihsel çevre korunmasındaki yaklaşımlardan faydalanılmıştır.

Koruma anlayışının yasalar çerçevesindeki yeri irdelenerek, anayasada yer alan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası ile birlikte kentsel, doğal ve arkeolojik sit kavramları üzerinde durulmuştur. Yasaları uygulayan kurumların tanımları ve görev dağılımları incelenmiştir.

Bölgesel ölçekte yapılan çalışmalarda, tarihsel sürecin irdelenmesine başlanmış ve bu kapsamda ilk etapta arkeolojik değerler üzerinde durulmuştur. Bölgede yer alan antik yapıların tanımları bölgenin tarihsel öneminin belirtilmesi açısından irdelenmiştir. Konu üzerinde belirli kararların alınabilmesi için gerekli fiziksel, ekonomik, sosyal analizler yapılmış böylece yörenin daha detaylı olarak incelenmesi sağlanmıştır. Geleneksel doku üzerinde yapılan mevcut yerleşim ve mimari özelliklerin incelenmesi sonucu, bugünkü Assos yerleşmesinde konut tipolojileri ve günümüzdeki kullanım şekilleri üzerinde durulmuştur.

Geleneksel doku tipolojisinin analizleri, yeni yapılanma alanlarında inşa edilecek yeni yapılar için bir referans oluşturacaktır. Yapılan analizler sonucunda geleneksel malzeme kullanımı, topoğrafyaya yerleşim, fonksiyon dağılımı gibi konular detaylandırılmış olup, yeni yapılar için güncelleştirmeler söz konusu olabilir. Sıkıntısını duyduğumuz söz konusu yeni yerleşim için gerekli güncellemeler; kullanıcının turizm vasıtasıyla yaşamına soktuğu yeni fonksiyonlar gözönünde bulundurularak, ihtiyaçları karşılayacak mekanları yaratma doğrultusunda tanımlanmalıdır. Daha derinlikli bir okuma göstermektedir ki, Assos halkının, turizme tamamen entegre olmasıyla değişen yaşam tarzlarında yeni talepler öne çıkmıştır. Kritik olan nokta, bu yeni taleplerin mevcut geleneksel çevre dokusuna entegrasyonunda uygulama düzeyinde yaşanan problemlerdir. Koruma bu noktada önem kazanmaktadır. Değişen koşullara ve zamana entegrasyon sürecinde, bölgeye ait tipolojik analizler referans bağlamında önem kazanmaktadır. Temel beklenti, elde edilen bu verilerin yeni oluşturulacak yapılanma bölgelerinde yol gösterici olmasını sağlamaktır. Bu bulgular doğrultusunda uygulamaya yönelik olarak halkta bir sağ duyu yaratabilmenin yolu eğitim olarak netleşmiştir. Halkta bu konuda gelişecek olan bilinç, yeni yerleşim alanlarındaki gelişimi doğrudan belirleyecektir.

BÖLÜM 1 KORUMA GEREĞİ

1.1 TARİHSEL ÇEVRENİN KORUNMASI

Ülkemizde koruma kavramının gerekliliği fikri, yıllar sonra gereken önemi kazanmıştır. Geçen bunca süre boyunca tarihi eser kaçakçılığının önüne geçilemediği gibi bir de bazı eserlerin devlet izniyle armağan olarak yurt dışına çıkarıldığına bile rastlanmıştır. Ülkemize ait ve yerinde korunması gereken bazı eserlere yurtdışındaki müzelerde rastlamak, yapılan hataların somut birer örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüze ulaşabilen kültür varlıklarının bir çoğu ortaya kondukları dönemin dini yapıları , kaleleri, surları, külliyesi vb. kurumsal ve savunma gücünü simgeleyen yapılardan oluşmaktadır. Sivil mimarlık örneklerinin korunması bilinci ise 1974 tarihindeki Avrupa Konseyi Anıtlar ve Sitler Komitesi 'nin “ Geçmişimiz için Bir Gelecek ” kampanyası sırasında yayılmaya başlanmıştır.¹ Bu tür konferansların sonucunda kültürel varlıkların tüm insanlar tarafından, ulusal farklılıklar gözetilmeksizin sahiplenilmesi yaklaşımları sıklıkla öne çıkmaktadır.

Koruma anlayışı genelde iki başlık altında toplanmaktadır.² Aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacak olan bu başlıklardan birincisi korumanın düşünsel boyutu, ikincisi ise korumanın işlevsel boyutudur.

1.1.1 Korumanın Düşünsel Boyutu

Teknolojinin ve değer yargılarının hızla değiştiği günümüzde, geçmişe ait değerlerin de bu hızlı değişim içinde silindiği gözlemlenmektedir. Büyük tarihsel gelişimleri içinde barındırarak güne kadar ayakta kalmayı başarabilen bu yapıtlar, geleceğimizin anlamını yitirmememiz açısından vazgeçilmez yapıtlar olma niteliği taşımaktadırlar. Bu eserlerin ortaya kondukları dönem ile sanatçıları arasındaki

¹ OKYAY, İsmet, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul.

² OKYAY, İsmet, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul.

ilintilerin de, gelecekte daha farklı anlamlandırılabilme olasılığı, sanat eserlerinin maddi varlıklarının uzun sürelerde korunması ile sağlanabilir. Bu anlamda bir eserin ortadan kalkması halinde, bu eser ile ilgili yeni yorumların yapılabilmesi de engellenmiş olmaktadır denebilir.³

Bu eserler yapıldıkları ve kullanıldıkları zamanlar içerisinde sadece fiziksel durumlarıyla birlikte değil, ona sonradan anlam katacak olan yaşanmışlıklarıyla da değerlendirilmektedir. Bu nedenledir ki fiziksel ve rölöve özellikleri onu tanımlamaya yetmemektedir. Bu tür fiziksel değerleri zenginleştiren böylesi bir anlamlandırmanın, örneğin bir meydan kavramıyla ya da doğa parçalarının bünyesinde olması bu yaşanmışlık değerinin önemini bir kat daha artırmaktadır. İsmet Okyay 'ın bu konudaki görüşü “Anonimleşen anılar ne denli uzun çağlar öncesinde sürüp gelebilmiş ise o denli de mitoslaşır, efsanelerde olduğu gibi saygın bir dokunulmazlık ister. Bu mitoslaşma hali giderek kalıcı, ama soyut bir strüktür oluşturur. Hem geçmişe, hem de bugüne ve geleceğe dair ...”⁴ şeklindedir. Bu tür bir misyonuda üstlenmiş olan eserlerin tahrip edilmesi, toplumun içinde barındırdığı mitosların ve imgelerin de yok edilmesine yol açmaktadır.

1.1.2 Korumanın İşlevsel Boyutu

Yıllar boyunca büyük bir titizlikle ve benzersiz olmaları için uğraşılan bu yerleşim modellerinin, günümüzde belirli bir standartlaşma adı altında, gerek mekanın parsellenmesinde, yapı durumunda, gerekse sosyal donatı vb. bölümlerinin kullanımlarında, aynı özeni taşımayan yaklaşımlarla ele alındığını görmekteyiz.⁵

Pencereden bacaya tasarımı etkileyen iklim, arazi yerleşimi, doluluk boşluk oranları, sürpriz mekanlar, kullanıcı profili, doğayla iç içe olma durumu gibi etkenler, özünde tasarımın tekdüzeleşmesinden çok, tasarıma farklı ayrıntılar katmayı sağlayabilirler. Günümüzde de bu koşullarda genel

³ OKYAY, İsmet, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul.

⁴ OKYAY, İsmet, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul, sa:4.

⁵ OKYAY, İsmet, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul.

ihtiyaçlara cevap verip tek düzeleşmemek, bu etkenlerin tasarıma yansıtılma şekli olmalıdır. Bu tür örnekler ve detaylar çoğaltılabilir. İnsana özgü ölçütler, geçmiş tasarımlardaki özelliklerden faydalanılarak günümüz teknolojisi yardımıyla yeni kuramların oluşmasına temel teşkil etmektedirler.

İsmet Okyay konuyla ilgili olarak “ Tarihsel yerleşmelerde yaşamını sürdürenlerin sosyal dayanışmalarının ve kendilerini daha güvencede hissetmelerinin (modern banliyö yerleşmelerine kıyasla) daha pekişmiş olduğunu anketler belirtmektedir.”⁶ yorumunu da yapmakta ve böylece geleneksel yerleşimlerdeki insan ilişkilerinin yapısal çevreyle de ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir.

Tarihi yerleşmelerin kültürel boyutlarını irdelerken, imgesellik, imgelem, renk, doku gibi öğelere, yani kullanılabilen, vazgeçilmez değerlerine değindik. Bir diğer konuda, tarihsel mekanlara yeni işlevler kazandırılarak, bu mekanların yeniden değerlendirilmesidir ki; buna değişim değeri denmektedir.⁷

Günümüzde kullanılmayan taşınmaz kültür varlıkların onarımlarını yaparak, onları yeniden uygun bir şekilde işlevlendirebiliriz. Bu sayede bir yandan kullanım süresini, dolayısı ile belgesel niteliğinin sürekliliğini sağlarken, diğer bir yandan da yeni işlev katarak değişim değerini artırmış oluruz. Böylece iktisadi açıdan da değerinin artırılmasını sağlayabiliriz.

1.2 KORUNACAK DEĞERLERİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

Koruma kavramı tarihsel süreç boyunca, toplumların kendilerinden önceki değerleri tanımlamaları ve onları koruma ihtiyaçları ile bağlantılı olarak bugünkü anlamına kavuşmuştur. İlk zamanlarda bu kavram, taşınır kültür varlıkları için kullanılmıştır, fakat sonraları bu kavram kapsamına taşınmaz kültür varlıklarının da girmesiyle bugünkü tarihsel çevre koruma anlayışı oluşmuştur. Prof. Dr. Nuran Zeren

⁶ OKYAY, İsmet, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul, sa:6.

⁷ OKYAY, İsmet, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul.

Gülersoy'a göre korunacak değerler “ tarihten önceki devirlerle tarihsel devirlere ait olup; bilim , kültür , din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapılar, taşınır ve taşınmaz mallar ve aynı nitelikteki her türlü belgeler ” olarak tanımlanır.”⁸ Bir sikke, bir vazodan, bir kentin bütününe kadar uzanan, insan veya doğa yapısı olabilen korunacak değerlerin, tam ve eksiksiz bir sınıflandırmasını yapmak oldukça güçtür. Bu değerler çoğunlukla taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları olarak iki genel gruba ayrılır.

Venedik tüzüğü çerçevesinde “Tarihi Anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz. Bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihsel bir olayın tanıklığını yapan kentsel ve kırsal bir yerleşmeyi de kapsar ” şeklinde tanımlanan taşınmaz mimari eserlerin kapsamı aşağıda belirtilen niteliklere göre genişletilmiştir.

*Belirli bir dönemin , sosyal veya ekonomik tarihin önemli bir belgesi niteliğini taşıyan , çağın sosyal ve kültürel özelliklerini gösteren yapılar ve alanlar.

*Tarihsel bir olayla veya kişi ile doğrudan ilişkili yapılar ve alanlar.

*Teknolojik gelişmelerin ve yeniliklerin ilk örnekleri.

*Özel mimari bir stilin veya planlama türünün önemli örnekleri.

*Ulusal ve yerel mimari özelliklerini yansıtan örnekler.

*Bulunduğu yeri , kenti , kasabayı sembolize eden yapılar ve alanlar.

*Tek başlarına önemli bir özelliği olmayan ancak biraraya gelişleri nedeniyle grup değeri olan yapılar ve alanlar.

⁸ZEREN GÜLERSOY, Nuran, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul, sa:1.

*Çoğunluğun beğenisini kazanan ; görünüm değeri olan yapılar ve alanlar.

*İşlevsel , ekonomik ve siyasal değeri olan yapılar ve alanlar.⁹

Bu özelliklerden bir veya birkaçına sahip olan korunacak mimari eserler boyutlarına göre yapı parçaları , bireysel tarihsel yapı , tarihsel çevre , tarihsel bölge olarak gruplandırılabilir.

1.2 DÜNYADA TARİHSEL MİMARİ DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ GELİŞİMİ VE TARİHSEL ÇEVRE KORUNMASINDA YAKLAŞIMLAR

İlk çağlarda ve hıristiyanlığın yayılma döneminde dinsel etkilere ve yetki gücüne bağlı olarak gelişen ; Ortaçağda işlevsel ve siyasal nedenlere dayanan koruma anlayışı Rönesans'ta papaların Roma Devri kalıntılarını kapsayan koruma emirnameleri ile XVII. yüzyıl'da İsveç , Danimarka gibi ülkelerde daha çok taşınır eski eserlerin korunmasına yönelik kral buyrukları ile yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.

XVIII. yüzyıl'da Fransız İhtilali'nin yıkımlarına tepki olarak doğan koruma düşüncesi , kısa sürede tüm Avrupa'ya yayılmış , XVIII. yüzyıl'ın ikinci yarısında ve XIX. yüzyıl başlarında mimari eserleri korumaya yönelik ilk yasalar hazırlanmış, tarihsel anıt fikri şekillenmeye başlanmıştır.

XIX. yüzyıl'ın ikinci yarısında , sanayi devriminin etkisi ile tarihsel ve doğal çevrenin yok olma tehlikesi doğal çevre ile birlikte tarihsel kent kesimlerine de ilgiyi arttırmış , çevre koruma düşüncesi ortaya çıkmıştır.

XX. yüzyıl başlarında tüm ülkelerde arka arkaya koruma önlemleri alınırken , korumanın ancak planlama yoluyla gerçekleşebileceği savı aydınlar ve plancılar tarafından tartışılmaya başlanmıştır.

⁹ AHUNBAY, Zeynep, Tarihi Çevre Koruma Restorasyon, YEM yayın, İstanbul , Nisan 1996.

İkinci Dünya savaşının neden olduğu yoğun yıkımlar, tarihsel çevre koruma anlayışına yeni görüşler getirmiş; bombalama sonucu yıkılan alanlar siyasi nedenlerle aynen inşa edilmiş, tarihsel, geleneksel, görsel değer taşıyan kent ve kasabaların tüm öğelerinin birlikte korunması gereği, planlama ilkeleri arasında yer almıştır.

1960'lerden sonra, birçok ülke yeni ile eskiyi bütünleştirmek üzere yeni yasalar çıkarır ya da var olanları düzenlerken koruma sorunları uluslararası düzeyde görüşülmeye başlanmıştır. Bu zamanda " Etkin koruma "yı sağlamak en önemli hedef olmuştur. Avrupa konseyi "1975 Uluslararası Mimari Mirası Koruma Kampanyası"nı başlatarak halkın da katılımıyla etkin korumayı geniş halk kitlelerine iletmeye çalışmış ve düzenlenen toplantılarla korumanın ekonomik sosyal ve yasal sorunlarına çözüm aramıştır. Bu toplantıların sonucunda yeni bir koruma anlayışı benimsenmiş ve baskı altındaki tarihsel alanların korunmasında arkeolojik , mimari incelemelerle birlikte sosyal ve ekonomik veriler incelenerek yeni planlama koruma yaklaşımı tüm ilgili ülkelerde uygulanmıştır.¹⁰

1.3 TÜRKİYE'DE TARİHİ DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ GELİŞMESİ

XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda tarihsel değerlerin korunması konusunda belirli bir çaba gösterilmemiştir. Bu zamana kadar ortaya çıkarılan eserlerin büyük bir kısmı, padişah buyruğu ile yabancı devlet adamlarına armağan edilmiş, bir kısmı diğer devletlerce yurt dışına kaçırılmış, bir kısmı da halkın bilinçsiz tutumu sonucu tahrip edilmiştir. 1869 yılında ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi çıkmadan önce eski eserlerin değerlendirmesi fıkıh esaslarına göre benimseniyordu. Medrese, imarethane gibi dini yapılar halkın inançları doğrultusunda rahatça korunmaktaydı. Fakat özel mülkiyetteki değerli eserlerin korunması daha zordu. Eski eserlerin korunması yolundaki ilk bilinçli adım, XIX. yüzyılın ikinci yarısında İslam öncesi uygarlıklara ilişkin taşınır eski eserlerin toplanıp müzelerde saklanmasıyla başlamıştır. İlk yasal önleme, 9 Ağustos 1858

¹⁰ ZEREN GÜLERSOY, Nuran, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul.

yılında çıkarılan Ceza Kanununun 133. maddesinde rastlanır. Bu maddede tahrip edenlere para ve hapis cezası öngörülmüştür. İlk yasa ise 13 Şubat 1869 tarihli Birinci Asar-ı Atika Nizamnamesidir. Bu yasa yabancılar tarafından yapılan kazıları izne bağlamak , sınırlandırmak , buluntuların yurtdışına kaçırılmasını engellemek üzere hazırlanmıştır. Bu Nizamnamenin yetersizliği anlaşılınca, daha geniş kapsamlı 36 maddelik yeni bir Nizamname 7 Nisan 1874'de yürürlüğe girmiştir. Buna göre bulunan eserlerin devlet, bulan şahıs ve toprak sahibi arasındaki dağılımın dan dolayı bu dönemde birçok eser yasal yolla yurtdışına çıkarılmıştır. 9 Şubat 1884'te yürürlüğe giren 3. Nizamname önceki Nizamname kapsamı genişletilerek birçok mimari eseri de içine alacak şekilde düzenlenmiştir. Buna göre , eski eserlerin tahribi ve yurtdışına çıkarılması kesinlikle yasaklanmıştır ve eski eserin kesinlikle devlet malı olduğu ilkesi kabul edilmiştir. 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi 23 Nisan 1906 tarihinde yeniden düzenlenmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında düzenlenen dördüncü Nizamname, 25 Nisan 1973 tarihinde Eski Eserler Kanunu çıkarılıncaya kadar zaman zaman bazı maddeleri günün koşullarına uyarlanarak yürürlükte kalmıştır.

Koruma konusunda gösterilen son dönemdeki bu çabalar, bilinçsiz koruma anlayışını düzeltmeye yetmemiştir. Asar-ı Atika Nizamnameleri , özel izinlerle ya da kaçak eski eserlerin yurtdışına çıkışını önleyememiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde hakim olan anlayış, eski eser koruma anlayışını da etkilemiştir. Bu anlayışın temeli müzecilik olmuş ve bu amaçla araştırmalar yapılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir Türk Asar-ı Atikasını Müdürlüğü kurulması Millet Meclisi programına ilk etapta alınmıştır. 14 Ağustos 1923 tarihinde kurulan Büyük Millet Meclisi programında, milli eski eserlerin toplanması ve gerekli yerlerde milli müzeler açılması önerilmiştir. Koruma anlayışını simgeleyen müzecilik anlayışı bu dönemde tercih edilmiştir. İzleyen senelerde başta İstanbul olmak üzere Konya, Adana, Manisa, İzmir, Kayseri, Afyon, Antalya, Bergama, Edirne geliştirilmiştir. 14

Nisan 1930 tarihinde 1580 sayılı belediye kanununda, belediyeler halk müzeleri kurma konusunda görevlendirilmiştir.¹¹

---

¹¹ ZEREN GÜLERSOY, Nuran, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul.

BÖLÜM 2 YASALAR ÇERÇEVESİNDE KORUMA VE SİT KAVRAMLARI

2.1 KORUMANIN ANAYASA'DAKİ YERİ (1982)

Türkiye'de kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili ilk yasal düzenleme 13 Şubat 1869'da yürürlüğü giren Asar-ı Atika Nizamnamesi'dir. Bu yasa, yabancı arkeologların yapmış oldukları kazıları izine bağlanıyor ve kazılardan elde edilen buluntuların yurt dışına çıkartılmasını yasaklıyordu. 23 Nisan 1906 tarihinde 4. Asar-ı Atika Nizamnamesi, 1912 tarihli Muhafaza-i Abidat Kanunu ve 13 Mart 1930 tarihli 'Esvar ve Kala-i Atikadan belediyelere, vilayete terk olunacak yerler hakkında kanun 'Cumhuriyet döneminde de kullanılmıştır. Anıtlar Yüksek Kurulu 1951 'de yurt içinde korunması gerekli mimari ve tarihi anıtları koruma işlerinde uyulacak ilkeleri, bunlarla ilgili programları belirleme, uygulamaların takibi ve görüş bildirmek için Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuştur. 25.04.1973 tarihinde Eski Eserler Kanunu son düzenleme olarak getirilmiştir. Eski Eserler Kanununun 1710 sayılı kanunu koruma konusundaki çağdaş gelişmeleri yansıtan ilk kanun olmakla beraber tarihi çevrenin doku bütünlüğünü koruyan bir yapıya da sahiptir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu 1973-1982 yılları arasında 100'ü kentsel sit olmak üzere 417 sit alanı içinde 3442 anıtsal yapı ve 6815 sivil mimarlık örneği yeni yasadan faydalanarak korunmuştur. Sit ilanlarının korunmasını düzenleyen yasa, gerek medyanın gerekse politik baskıların neticesinde yürürlükten kaldırılmıştır. On yıl gibi bir süre yürürlükte kalmıştır ve 21 Temmuz 1983 'te yürürlükten kaldırılmıştır. Yerini 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu almıştır.¹²

2.2 KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KANUNU (2863 sayılı yasa)

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 'yla korunması gerekli taşınır, taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, ilgili kurum ve kurulların görevlerini tanımlamak, bu kanunun

¹² AHUNBAY, Zeynep, Tarihi Çevre Koruma Restorasyon, YEM yayın, İstanbul , Nisan 1996.

düzenlemek, ilgili kurum ve kurulların görevlerini tanımlamak, bu kanunun gerektirdiği kurallara uyulmadığı takdirde uygulanacak cezaları ortaya koymak esastır.

Bu kanunun kapsamına girecek olan değerlerin belirlenmesi asıl sorunu teşkil etmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 4. Maddesi gereğince sahip olduğu ve kullandığı arazinin içinde kültür ve tabiat varlığı bulunduğunu bilenler, bulanlar ya da yeni haberdar olan mal sahipleri, bunu üç gün içinde, en yakın müze müdürlüğüne veya köyde muhtara veya diğer yerlerde mülki idare amirlerine bildirmeye mecburdurlar. Bu ihbarı alan ilgili makamlar, kanunun belirlediği süre dahilinde yazı ile Kültür ve Turizm Bakanlığına bunun yanı sıra en yakın müze müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdür. Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları devlet malı niteliğindedir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 7. Maddesine göre, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını tespiti Kültür ve Turizm Bakanlığınca doğrudan doğruya veya diğer ilgili kurum ve kuruluşların uzmanlarının yardımlarından faydalanılarak yapılır. Tespit yapılırken mevcut değerlerin tarih, sanat, bölge ve diğer özellikleri dikkate alınır. Bu işlem sırasında göz önünde bulundurulacak bir diğer husus, devletin konuyla ilgili ayırmış olduğu bütçedir.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığının ilgili uzman kişi ve kişiler tarafından yapılan tespitinden sonra, Koruma Kurulu kararıyla tescil olunur. Aynı maddeye göre tespit ve tescil ile ilgili usuller, esaslar ve kıstaslar, tescil kararlarının ilanı, tebliği ve tapu kütüğüne işlenmesi ile ilgili hususlar yönetmelikle düzenlenir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile tescili yapılmış korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanları belirlenir. Koruma

EC. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANASYON MERKEZİ

alanlarının içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılmayacağı konusunda yetki, kanunun 8. maddesine dayanarak, Koruma Kurullarına verilmiştir. Ayrıca, taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde yapılacak her çeşit inşai ve fiziki müdahalede bulunmak, kullanıma açmak veya değiştirmek Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre yasaktır. Tüm bu işlemler için gerekli tedbirleri almak ve bunların her türlü denetimini yapmak, Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir. Ancak inşaat yasağı getirilmiş parseller, sahibinin başvurusu üzerine başka bir hazine arsası ile değiştirilebilir. Arkeolojik ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulurlar.

2863 sayılı yasa, taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları bu tür varlıkların yönetimi, gözetimi ile müzelere alınma usullerine ilişkin maddeleri de içermektedir. Taşınır kültür varlıklarının ticaretine ait kısıtlamaları düzenler, bu kanunla belli bir çerçeveye alınmış zorunlulukları yerine getirmeyenlere uygulanacak cezaları belirler.

2863 sayılı yasanın düzenlediği hizmetlerin ve kontrollerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlama görevi bakanlığa bağlı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile bakanlıkça belirlenen bölgelerde kurulan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları 'na aittir. Bu kurulların görev kapsamı, görev tanımları ve üyelerinin nitelikleri ile çalışma yöntemlerini aynı kanunun beşinci bölümü içermektedir.¹³

2.3 KENTSEL SİT KAVRAMI

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Tespit-Tescili ve Sit Alanı İlanı Sırasındaki Müktesep Hakların Korunması ile İlgili Yönetmelikte yapılan tanımlamaya göre: mimari, mahali, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla değeri

¹³ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2863), Resmi Gazete, 23.07.1983, say.18113.

dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanlar kentsel sit alanı olarak tanımlanmaktadır. Kentsel sit alanı özelliği göstermesi için korunması gerekli kültür varlığı özelliği gösteren tek yapıların yoğunluk, mimari, tarihsel bütünlük gerekmektedir.¹⁴

2.4 DOĞAL SİT KAVRAMI

İlginç özelliklere ve güzelliklere sahip olan ve ender bulunan korunması gerekli alanlar, taşınmaz Tabiat Varlıkları doğal sit alanı olarak tanımlanmıştır. Bu yönetmelik kapsamında bir doğal sit alanı özellikleri bilimsel araştırma, jeolojik yapı, çevresel gözlemler, ekolojik gözlemler ve topografik yapıyı kapsamaktadır. Bir başka tanıma göre doğal oluşumları, ya da insan eliyle yapılan düzenlemeleri sonucu korunacak değere sahip olan doğa parçaları diye belirtilmiştir.

Göreme Vadisi, kendisine özgü heyecan verici jeolojik yapısı, olağanüstü sürprizli topoğrafyası ile sıradışı bir doğal oluşumdur. Bir doğa parçasının bitki örtüsünün, ya da orada yaşayan hayvanların özel niteliği, o yerin doğal sit olarak korunmasını etkilemektedir. Antalya'da Beşkonak Köprülü Kanyon'u, jeolojik oluşumunun yanı sıra, çevredeki sedir ormanları içinde canlıların barınması ve çoğalması için sağladığı özel koşullar nedeniyle korumaya alınan doğal sitlerden bazılarıdır.¹⁵

2.5 ARKEOLOJİK SİT KAVRAMI

Antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu yer veya su altında bilinen veya meydana çıkarılan korunması gerekli alanlardır.¹⁶ Bir başka tanıma göre ise Tarih öncesinden (prehistorya) Endüstri Devrimi sonrasına kadarki döneme ait kalıntıların bulunduğu alanlar şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷

¹⁴ AHUNBAY, Zeynep, a.g.e., YEM yayın, İstanbul, Nisan 1996.

¹⁵ AHUNBAY, Zeynep, a.g.e., YEM yayın, İstanbul, Nisan 1996.

¹⁶ ZEREN GÜLERSOY, Nuran, Çoğaltılmış ders notları, İstanbul.

¹⁷ AHUNBAY, Zeynep, a.g.e., YEM yayın, İstanbul, Nisan 1996.

İlgili yönetmeliklere göre bir bölgenin arkeolojik sit alanı olarak tanımlanması için yazılı bilgi , sathi kalıntıları , bilimsel araştırmalar , çevresel gözlemler , bilimsel gözlemler , bilimsel tahmin ve topografik yapı yönlerinden niteliklere sahip olması gerekmektedir. I.Ö. 7000'lerden kalan yerleşme izleriyle Çatalhöyük, Anadolu'daki en eski prehistorik sitlerden biridir. Truva, Arykanda, Bergama, Dara, Myra, gibi eski yerleşmeler, Yunan, Helenistik, Roma, Bizans, çağlarının özelliklerini taşıyan arkeolojik sitlerdir.¹⁸

2.6 KURUMLAR

2.6.1 Kültür Bakanlığı

Kültür Bakanlığı; 24.01.1989 tarih ve 354 sayılı Kararname ile kurulmuş olup, teşkilat ve görevleri 17.03.1989 tarih ve 364 sayılı, 13.09.1989 tarih ve 379 sayılı, 13.12.1991 tarih ve 468 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle yeniden düzenlenmiştir.Kültür bakanlığı ve yerel örgütleri yapısal ve çevre ölçeğinde eski eserlerin saptanması, belgelenmesi, korunması, yaşatılması, benimsetilmesi için çalışmaktadır.¹⁹

2.6.2 Kültür ve tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü:

- a) 2863 sayılı Kanun uyarınca Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurullarına verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla araştırma, inceleme, tespit, değerlendirme ve planlamaya yönelik hizmetleri yapmak ve yaptırmak.

¹⁸ AHUNBAY, Zeynep, a.g.e., YEM yayın, İstanbul, Nisan 1996.

¹⁹ Kültür Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, www.kultur.gov.tr , 2001.

- b) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları kararlarının alınmasına ve uygulanmasına dair işlemlerin yürütülmesi ve koordinasyonunu sağlamak.
- c) Gerekli görülen yerlerde büro müdürlükleri ve koruma kurulları kurulması ile ilgili teklifler hazırlamak ve bununla ilgili işlemleri yürütmek.
- d) Koruma bilincinin gelişimini sağlamak.²⁰

2.6.3 Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Kültür Bakanlığının Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ile ilgili bir diğer Genel Müdürlüğü Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüdür.

- a) Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirler almak.
- b) Gerekli yerlerde müzeler, rölöve ve anıtlar müdürlükleri, restorasyon ve konservasyon laboratuvarları kurulmasını önermek ve ilgili işlemleri düzenlemek, özel müzelerin kurulmasına rehberlik ederek, desteklemek ve denetlemek.
- c) Yurt dışındaki kültür mirasının tespitini yapmak ve karşılıklı antlaşmalar yaparak bakım ve onarımlarını sağlayıcı önlemler almak.
- d) Müzelerin geliştirilmesi.

²⁰ Kültür Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, www.kultur.gov.tr , 2001.

- e) Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bakımı ve restorasyonu için gerekli önlemler almak ve uygulamak .²¹

2.6.4 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu

2863 sayılı Kanununun 51. Maddesinde (madde 11) ile ilgili kanunun 51. ve 57. Maddeleri uyarınca çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları Yönetmeliği tanımı:

- a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek.
- b) Koruma kurulları arasındaki ortak hareketi sağlamak.
- c) Daha önceki kurullar tarafından alınmış sit alanları geçici dönem yapılanma koşulları kararlarına ilişkin değişikliklerin değerlendirilmesi.
- d) Uygulamadan doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek ve Bakanlığa yardımcı olmak.²²

2.6.5 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu

21 Ekim 1987 günü ve 6068 sayılı Bakanlık onayı ile taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yoğunluğu ile üniversitelerin ilgili bölümler dikkate alınarak, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun bazı maddelerindeki değişikliklerin yapılması ve yurt içindeki bu kanun kapsamına giren korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere kurulmuştur.

²¹ Kültür Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, www.kultur.gov.tr , 2001.

²² Kültür Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, www.kultur.gov.tr , 2001.

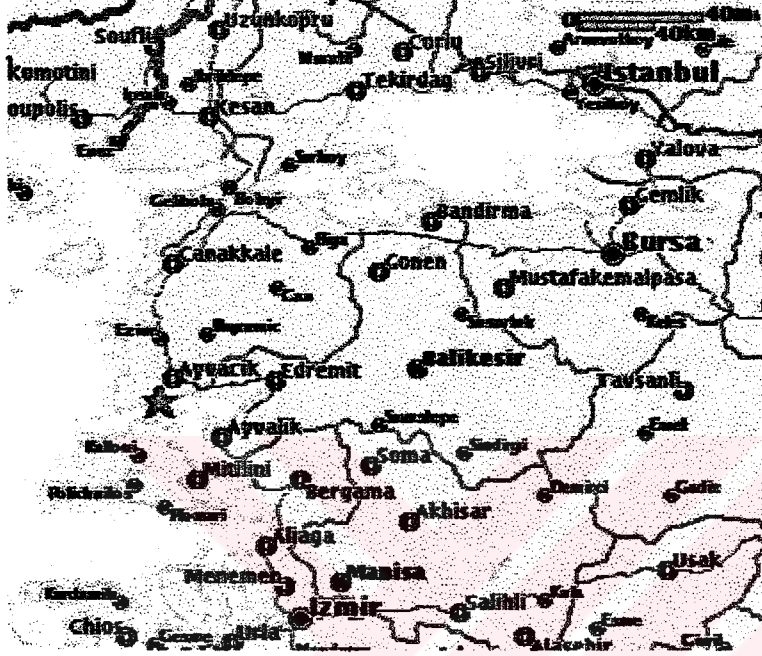
- a) Bakanlıkça ya da Vakıflar genel Müdürlüğünce tespit edilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak.
- b) Korunması gerekli kültür varlıkların gruplanmasını yapmak.
- c) Geçiş dönemi yapı şartlarının sit kararının alınmasından en geç 1 ay içerisinde yapılmak.
- d) Koruma amaçlı imar planın kontrolü ve onanması.
- e) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkların koruma alanlarının belirlenmesi.
- f) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkların kayıtlarının düzenlenmesi.
- g) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkların koruma alanlarının, kullanım şeklinin değiştirilmesi ve içinde inşaat ve tesisat yapım durumunun kararının belirlenmesi.
- h) Naklinde zorunluluk bulunan korunması gerekli kültür varlıklarının uygulamaya yönelik işlemleri hakkında görüş vermek.
- i) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parsellerinde özlerine tesir etmeyecek şekilde karar alma konusunda yetkilidir.²³

---

²³ Kültür Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, www.kultur.gov.tr , 2001.

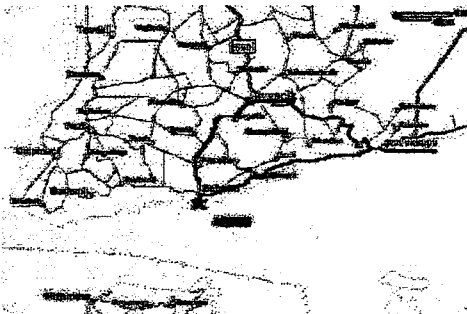
BÖLÜM 3 ASSOS (BEHRAMKALE)

3.1 GÜNÜMÜZDE ASSOS

Harita 3.1 Şematik Karayolları Haritası [Türkiye karayolları Haritası]

Assos, Çanakkale ilinin, Ayvacık ilçesine 17 km uzaklıktaki Behramkale köyünün bir bölümünün bulunduğu geniş, kayalık bir alanda kurulmuştur.

Harita 3.2 Şematik Karayolları Haritası [Türkiye karayolları Haritası]

Çanakkale yarımadası, eski çağların Troas'ını kapsar. Troas, Marmara Bölgesi ve Ege Bölgesi arasında bir geçit durumundadır. Buraya, Osmanlı çağındaki adı ile Biga Yarımadası da denir. Biga, o dönemde sancak merkezi idi. Kuzeyde

Gönen Çayı (Aisopos) ağzından, güneyde Edremit Körfezine çekilecek bir çizginin batısında kalan yarımada'dır. Güneyden kuzeye, doğudan batıya doğru alçalan bir dağ kütle'si ve eteklerindeki kıyı ovaları ile vadilerden oluşur. Dağın eski çağlardaki adı İda Dağı idi. Bugün hem dağ kütle'sine, hem de dağın en yüksek noktasına Kazdağı denir. Yüksekliği 1700 m.dir.²⁴

Assos ve çevresinin jeolojik yapısı, Troas'ın bazı kısımlarıyla karşılaştırılırsa, oluşumunun oldukça yeni olduğu anlaşılır. Ayvacık, Babakale ve Ezine arasında büyük bir volkanik kütle vardır. Bu arazinin, ikinci zaman sonu ile üçüncü zaman başında oluştuğu sanılmaktadır. Bölge çoğunlukla ormanlık ve kayalıklarla kaplıdır. Buralar, kumlu ve hafif topraklardan oluştuğundan genellikle mera olarak kullanılır. Yüksekliği birkaç yüz metre olan yerlerde zeytin ve bağ yetiştirilmektedir. Assos Akropolünü oluşturan volkanik krater, Troas'ın en çarpıcı özelliklerinden birisidir. Krater, sarp yamaçları ile deniz ve ırmak vadisi arasındaki dar kara parçası üzerinde olup, 10 km. doğudaki Kozlu Dağı (Gargara) ile batıda, yine aynı uzaklıktaki Polymedion Platosu arasında kalan en yüksek noktadır. Zirvesi deniz yüksekliğinden 234 m. yüksekliktedir.

Troas'ın güney kesiminde birçok noktadan Assos Akropolü'nün topoğrafik ayırımı kolayca farkedilebilir. Buranın antik-tahkim edilmiş bir kent için içerdii doğal avantajlar büyüktür. Genel anlamda tepenin formu, ters çevrilmiş koniyi andırır. Bu koninin tabanında, doğu ve batı taraflarında daha az önemli bazı yükseltiler vardır. Güneyde denize bakan yamaçlar daha diktir. Arada teraslar oluşmuştur. Tepenin kuzey yamacı, kıyıdan 1,5 km. uzaklıktaki Tuzla Çay 'ına (Satnioeis) doğru yumuşak bir eğim yapar. Dere yatağı, deniz seviyesinden 100 m. yüksekliktedir. Ters koni formu ve denize bakan kayalıklar en iyi batıdan algılanabilir.²⁵

²⁴ YAVAŞ, Özden, Assos Athena Tapınağı Üzerine Tarihsel Araştırma ve Restorasyon İlkeleri, D.E.Ü., İzmir, 1983.

²⁵ YAVAŞ, Özden, a.g.e., D.E.Ü., İzmir, 1983.

Köydeki yapılaşma şu anda var olmayan surların izlerini vermekte ve köyün sınırını oluşturmaktadır. Yapılaşmanın surları baz almasının nedeni eğimin fazlalığından dolayı surların istinat duvarı gibi kullanılmasıdır.

Yerleşimde eğimli arazinin seçilme nedeni olarak şunları sıralaya biliriz:

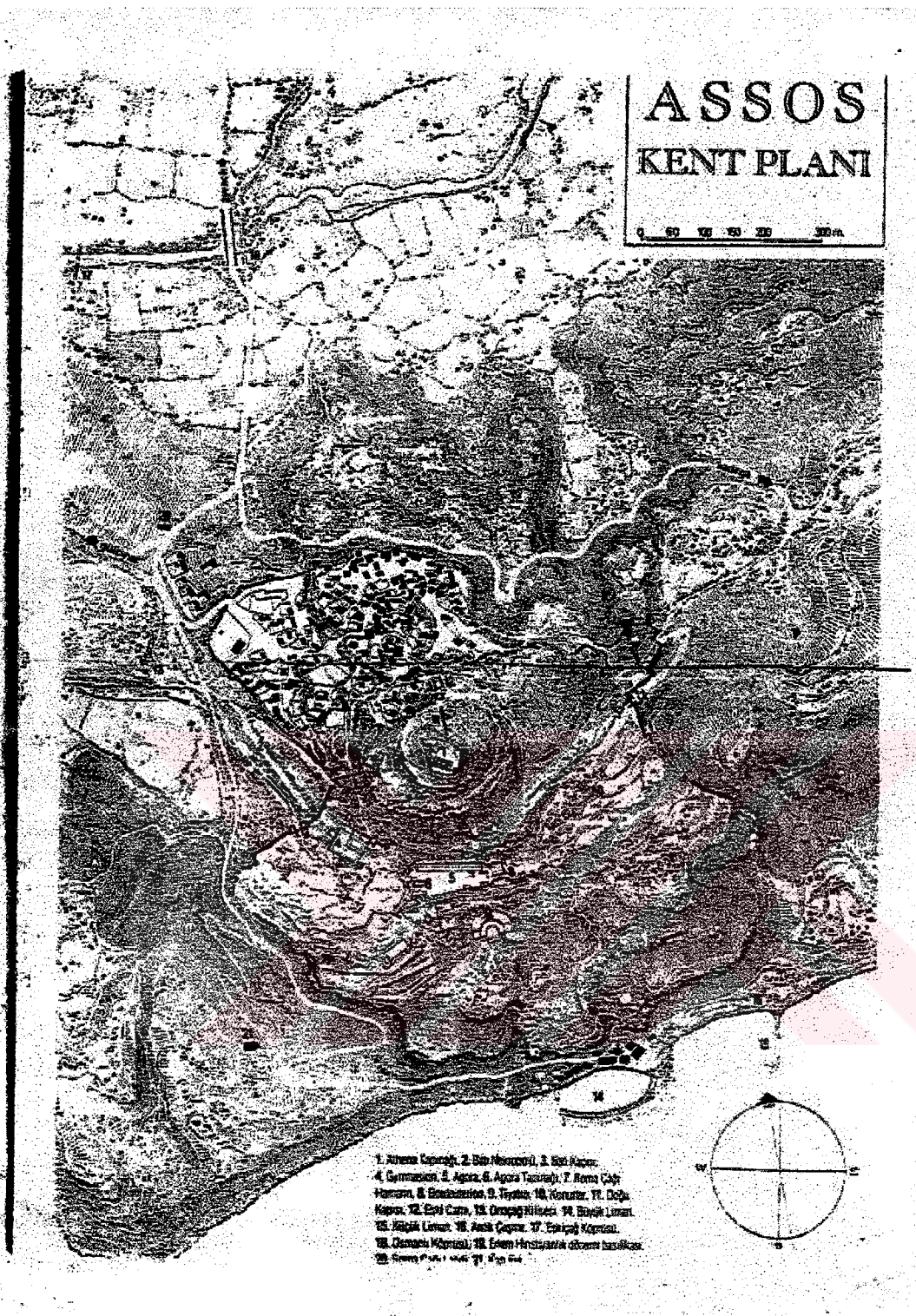
1. Bu insanların göç ettikleri yerde eğimli bir arazide yaşıyor olmaları.
2. Eğimli arazinin savunma kolaylığı.
3. Mevcut binaların ve temellerin ilk aşamada kullanılması.
4. Verimli arazinin yerleşimle yıpranmasının önlenmesi.

Bugünkü yerleşim için her hangi bir nedenin etkili olacağı düşünülebilir. Köyün yerleşiminde gelenekten gelme bir özellik daha vardır ki bu da yerleşimde büyük bir gelişime sebep olmuştur. Buna göre yeni evlenen gençlere yeni ev yapılır ya da aynı evin bahçe içindeki tek gözlü odası onlara terk edilir. Ama yine de oğul 'a yeni bir ev yapmak için şartlar zorlanır.

Köydeki bu yaşam biçimi genel anlamda gruplaşmaya neden olmuştur. Tepenin karaya bakan kısmındaki yüksek yerlerde yaşlı veya yalnız yaşayan aileler kalmaktadır. Yeni evlenen gençlerde sur halkasının içinde kalan 1950 'li ve 1970 'li yıllarda yapılan giriş bölgesinde veya yamacın aşağısındaki düz alanda gruplanmışlardır. Bu kontrolsüz durum beraberinde yöreye ait olmayan ve yörenin yapısına uymayan binaların yapılmasına neden olmuştur.²⁶

²⁶ ATUKALP, Atahan, Behramkale Antik Şehri ve çevresinde gerekli koruma çalışmaları üzerine bir araştırma, M.S.Ü. Restorasyon, 1988.

Harita 3.3 Assos antik planı [SERDAROĞLU, Behramkale Assos, 1995, sa:12]

3.2 TARİHSEL SÜREÇTE ASSOS

Assos tarihinin başlangıcı ile ilgili bilgiler çok net değildir. Kentin kuruluşuna dair kaynaklar, kurucularla ilgili farklı halklara işaret eder. Strabon' un aktardığına göre: "Myrsiloss, Assos' un Methymnalılar tarafından kurulduğunu söyler, Hellanikos 'da onu bir Aiolis kenti olarak adlandırır. Önceleri Mysialılar ve Lelegler ' in yerleştiği Güney Troas 'ın, Helenleştirilmiş olması, buraya ikinci bir göçün yapıldığını, göç edenlerin de Lesbos 'tan gelen Methymnalı 'lar olduğunu gösterir. Genel kanı Assos' un bu dönemde Methymnalılar tarafından kurulmuş olmasıdır.²⁷

İliada'da Assos' dan bahsedilmemesinin nedeni Clarke tarafından Assos ' un eski adının Pedasos olmasıyla açıklanmıştır. Bu İliada 'daki Pedasos 'un topografik anlatımına dayandırılmıştır. Ancak Strabon'un bölgeyi gezdiğinde aldığı notlara göre Pedasos ve Assos aynı yer değildir çünkü bu bölümde Assos'u gezip gördüğünden, Pedasos'un bir harabe halinde olduğundan bahseder.²⁸

İlk sakinleri kesin olarak bilinmeyen Assos'ta ilk Tunç çağından beri kesintisiz bir yerleşim vardır. Assos daha sonraları M.Ö.7 yüzyılda Aioller tarafından iskan edilmiş, bu dönemden sonra gelişmiş, zenginleşmiş ve Gargara kurulmuştur. Kent, M.Ö. 560'da Lidyalılara geçer.²⁹

Lidyalılar, kıyılarda gittikçe artan ekonomik ve politik Grek gücünden ürktükleri için olsa gerek, Mysia ve Hellespont 'un büyük bir kısmını ele geçirip, egemenlikleri altına almışlardır. Öyle ki, Asya'daki en güçlü Grekler olan Miletlileri bile, Troas Bölgesi'nde Abydos Koloni şehrini kurabilmek için izin almak zorunda bırakmışlardır.

²⁷ ATUKALP, Atahan, Behramkale Antik Şehri ve çevresinde gerekli koruma çalışmaları üzerine bir araştırma, M.S.Ü. Restorasyon, 1988.

²⁸ ATUKALP, Atahan, a.g.e., 1988.

²⁹ ATUKALP, Atahan, a.g.e., 1988.

Lidya döneminde Gyges ile başlayan Alyattes ve Kroissos ile süren zenginlik görülür. Grek sanatçılarının Anadolu'daki sanatsal etkinlikleri. M.Ö. VI. yüzyılda önemli biçimde artmıştır. Nedeni Lydia hanedanlarının, özellikle Kroissos'un ilgi ve desteğidir. Kroissos, Ephessos ve Miletos'taki tapınakları parasal açıdan desteklemiştir.³⁰

Lydia egemenliği M.Ö. 546 yılına dek sürer. Bu dönemde, Batı Anadolu'daki öteki kentler gibi Assos da Pers İmparatorluğu' nun eline geçer. Bölge, Persler tarafından Hellespont Frigyasi adı altında satraplık durumuna getirilmiştir. Grekler, Persleri Salamis, Plataea ve Mykale savaşlarında yenince, Ege kıyılarını boşaltmak zorunda kalmışlardır.³¹

Atina eyaletlerinin hızlı gelişmesi, kuzeybatı Anadolu'daki kentlerle, özellikle de Assos'la olan ittifakları geliştirdi. İttifakın amacı, Persler'e karşı olan savaşı sürdürmektir. Nitekim Persler, M.Ö. 499 yılında barış yapmak zorunda kaldılar. Peleponnes savaşından önce, Lakedonyalılar'ın Darius II ile M.Ö. 412'de yaptıkları anlaşma ile, Pers egemenliği Anadolu kıyılarında yeniden sağlanmıştır.

M.Ö. 386 yılında Antalkidas Barışı ile Anadolu'daki pek çok şehir gibi Assos da serbest bırakılır. Kent, bu olayla birlikte bağımsız olarak Altakserkses yönetimine geçer. Hemen sonra Eubulus adlı bir banker, Altakserkses'e danışmaksızın kendisini Atarneus ve Assos'un sahibi ilan eder. Eubulus ölünce, hizmetçisi Hermeias yönetimi ele geçirir. Hermeias'ın dönemi hakkında Assos'un öteki zamanlarına göre daha çok bilgi bulunmaktadır. Plato'nun öğrencisi olan Hermeias, öğrenim arkadaşlarından Aristoteles'i Assos'a çağırır. M.Ö. 348-345 yılları arasında Assos'ta kalan Aristoteles, bir felsefe okulu kurar. Stoik felsefenin kurucusu olan Ksenokrates burada yetişmiştir. Hermeias, Assos'un bağımsızlığını M.Ö. 345 yılına dek koruyabilir. Bu tarihte Altakserkses III ile yapılacak bir anlaşmada hazır bulunma bahanesiyle, Persli bir general tarafından Persepolis'e gönderilip, öldürülür. Bunun üzerine Persli general Hermeias'a bağlı kentlere

³⁰ SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

³¹ SERDAROĞLU, Ümit, a.g.e., 1995.

Hermeias'ın mührünü taşıyan mektuplar göndererek hükümdarlığını Altakserkses'e dostane biçimde devrettiğini bildirir.³²

Assos ve çevresi böylece hiçbir direniş göstermeden yeniden Pers yönetimine girer. Ancak Büyük İskender, Granicus Savaşı'ndan sonra M.Ö. 334'de tüm Mysia Bölgesi'ne özgürlüğünü kazandırır, sonra bölgeyi Galler işgal eder. Galler, Büyük İskender'in ölümünden sonra Gelibolu Yarımadası ve Makedonya'da ortaya çıkmışlardır.³³

M.Ö. 241 yılında Assos, Bergama Krallığı yönetimine girmeyi ve tribut ödemeyi kabul eder. Bu arada vergi ödemeyi kabul etmeyen Galleri de MÖ. 216 yılındaki Arisbe savaşında yenen Bergamalılar, onları bölgeden kovar. MÖ. 133 yılında Kral Attalos III'ün vasiyeti ile Bergama Krallığı'nın Roma İmparatorluğu'na devredilmesiyle, Assos da imparatorluğa katılır. Kentteki kalıntıların pek çoğu bu döneme aittir.

Assos, erken döneminde hristiyanlaşır. Burada, St. Paul ve St. Luke'un Aleksandria Troas'tan Lesbos adasına giderken kente uğramasının da kısmen etkisi vardır. St. Peter, St. John, St. Ignatius'un taraftarları da Troas'ta belli bir süre kalmışlardır. Troas piskoposlarından Marimus, Nikaea'daki ilk konsüle katılmıştır. M.S. 325. Assos piskoposu Maksimus'un adına ise M.S. 431'de Ephessos'taki üçüncü konsüle katılanların listesinde rastlanmıştır.³⁴

Assos, M.S. 4. yüzyılda Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde talihsiz bir dönem yaşayan pek çok Anadolu kentinden biridir. Çünkü, M.S. 381-390 yılları arasındaki imparatorluk emirleri, bütün tapınakların kapatılması ve yıkılması biçimindeydi. Herbirinin mimari elemanları kesilip yontularak kilise ve evlerin yapımında kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, Bizans kiliselerinin ve yapıların harç gereksinimini karşılayabilmek için heykel sütun gibi mermer eserler, agora

³² SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

³³ SERDAROĞLU, Ümit, a.g.e., 1995.

³⁴ SERDAROĞLU, Ümit, a.g.k., 1995.

yakınında bulunan kireç ocaklarında eritilmiştir. Bu bize, Assos' daki mermer kalıntılarının az olma nedenini açıklar.

Roma Dönemi'nde önemli merkez olan Assos, dışarıya sattığı lahitlerle ün yapmıştır. Limanın yoğun ticaret trafiğine sahne olduğunu Clarke belirtir. Bizans Dönemi'nde de piskoposluk merkezi olarak önemlidir.³⁵

İmparatorluğun doğu kanadındaki gerileme nedeniyle korumasız kalan Troas bölgesi, saldırılara açık kalmıştır. Latinler, Bizans, Yunanlılar, Frenkler, Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinde Assos Akropolü pek çok saldırıya hedef olmuştur. Akropolde değişik devirlere ait istihkamların nedeni budur.

Anadolu, müslümanların uzun süre saldırılarına uğramıştır. 1080 yılında Süleyman Şah, tüm Troas' ı eline geçirerek Bizans yönetimini sona erdirdi. 1. Haçlı Ordusu Komutan Hermit Peter yönetiminde 1097 yılında bölgeden geçerken, Selçuklular'ı da buradan uzaklaştırır. Bölge, 1189 yılındaki III. Haçlı seferinden olumsuz olarak etkilenmiştir. Bunu izleyen uzun süreli sakin dönem, hristiyan yerlileri tarafından terk edilen Güney Troas' a eski parlak günlerini geri getirememiştir. 1359 yılında Sultan I. Murat' ın Truva ve Çanakkale' yi Karasilerden satın almasıyla sürekli olarak Osmanlı yönetimine girmiştir.³⁶

Kent, bugün küçük bir köy olarak yaşamını Behramkale adıyla sürdürmektedir. Turizm sayesinde gelişmekte olan köy adını duyurmaya başlamıştır.

Assos Kronolojisi aşağıda verilmiştir.

* Aeolik Koloninin büyümesi

M.Ö. 1000 - 560

Bu dönemin bitiminde Assos, Troas'ın en önemli kenti idi.

³⁵ SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

³⁶ SERDAROĞLU, Ümit, a.g.e., 1995.

*Lydia Egemenliği	M.Ö. 560 - 549
*İlk Pers işgali	M.Ö. 549 - 479
*Yarı Bağımsız Eyalet	M.Ö. 479 - 345
*İkinci Pers işgali	M.Ö. 345 - 334
*B. İskender ve onu izleyenlerin dönemi	M.Ö. 334 - 241

M.Ö. 288'den 216'ya dek Troas'a Galler tarafından yapılan saldırı ve işgali.

*Bergama Krallığı bünyesine bir bütün olarak katılması	M.Ö. 241 - 133
*Roma İmparatorluğu Dönemi	M.Ö. 133 - M.S.330
*Bizans İmparatorluğu Dönemi	M.S. 330 - 1080
*Selçuklu Türkleri Dönemi	M.S. 1080 - 1097
*Yunanlılar ve Latinlerce Bizans İmparatorluğunun devam ettirilmesi	M.S. 1097 - 1330
*Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	M.S. 1359 - 1923
*Türkiye Cumhuriyeti Dönemi	M.S. 1923 - ..... ³⁷

Assos, Osmanlı yönetimine girdikten sonra, Biga iline bağlı önemsiz bir şehir olarak varlığını sürdürmüştür. “ Behram ” adının gelmesi bu çağın gelmesiyle aynı

³⁷ SERDAROğLU, Ümit, a.g.e., 1995.

zamana rastlar. Osmanlı döneminde eski şehirle ilgili kaynaklar yabancıların buraya ilgi duymasından sonra XVIII. yy. 'dan itibaren aktarılmaya başlamıştır. Bu konuya istisna sadece Piri Reis tarafından yazılan eser “ Kitabı Bahriye ” dir. Bu kitabında , Biga Yarımadası 'nı Edremit Körfezi'nin, Midilli (Lesbos) ile Bozcaada (Tenedos) 'nın oldukça sağlıklı birer haritasını vermiş ve tasvirler yapmıştır. 1782 yılında Kont Choiseul Gouffier çok zengin ama çok doğru olmayan bir kaynak olarak ortaya çıkar. 1817 yılında Assos'a gelen Robert Walpole'un “ Memories Relating to Europon and Asiatic Turkey ” adlı eserinde bu yöreye ait notları yayınlanmıştır. Daha sonra Dr. Hunt 1825 yılında Assos 'un kalıntılarını görür. Clarke bundan söz etmektedir. 1816 yılında Von Richter, Assos 'u gezerek buradaki yazıtları incelemiştir. Philip Barker Webb 'in notları 1821 yılında İtalya'da yayınlanmıştır. Ayrıca Rus bir coğrafyacı olan Tehlhatcheff tarafından da başka bir araştırma yayınlanmıştır. “Oriental Notes” adlı yapıtı 1826 yılında Prokesch Von Der Osten yayınlamıştır. 1835 yılında Charles Texier bir başka araştırma yayınlamış ve içinde de oldukça kapsamlı planlar yer almıştır. Birbiri ardına gelen bu çalışmalar ve tapınağın kabartmalarının bulunması bu bölgedeki parçaların Fransa 'ya inceleme amaçlı gitmesiyle son bulmuştur. Sultan II. Mahmut giden parçaları, bu çalışmalar karşılığı Louvre Müzesine bağışlayarak 1838 yılında müzeye naklettirmiştir.³⁸

1881 – 1883 yılları arasında Amerikan Arkeoloji Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen kazılar önemli gelişmeler sağlamıştır. J.T. Clarke, F.H. Bacon ve R. Koldevey 'den oluşan ekibin çalışmaları iki ön raporla sunulmuştur. “Investigations of Assos” ta 1902 yılında tüm kazı sonuçları toplanmıştır. Assos ile ilgili tarihteki en güvenilir ve ayrıntılı bilgi sağlanmıştır. Diğer önemli kaynak, bölgeyi 1923 yılında ziyaret eden Satumia Ximinez 'dir. 1959 yılında Troad yöresi ile ilgili izlenimlerini kaydeden Ximinez sonraki on yıl içerisinde yaptığı geziler sırasında incelemelerde bulunmuştur.³⁹

³⁸ ATUKALP, Atahan, Behramkale Antik Şehri ve çevresinde gerekli koruma çalışmaları üzerine bir araştırma, M.S.Ü. Restorasyon, 1988.

³⁹ ATUKALP, Atahan, a.g.e., 1988.

Amerikan Arkeoloji Enstitüsünün çalışmalarına başlamasından tam yüz yıl sonra, 1981 Eylül 'ünde Prof. Dr. Ümit Serdaroğlu yönetimindeki Türk ekibi Assos 'ta kazı ve onarım çalışmalarına yeniden başlamıştır. Bu ekibin çalışmaları halen devam etmektedir.

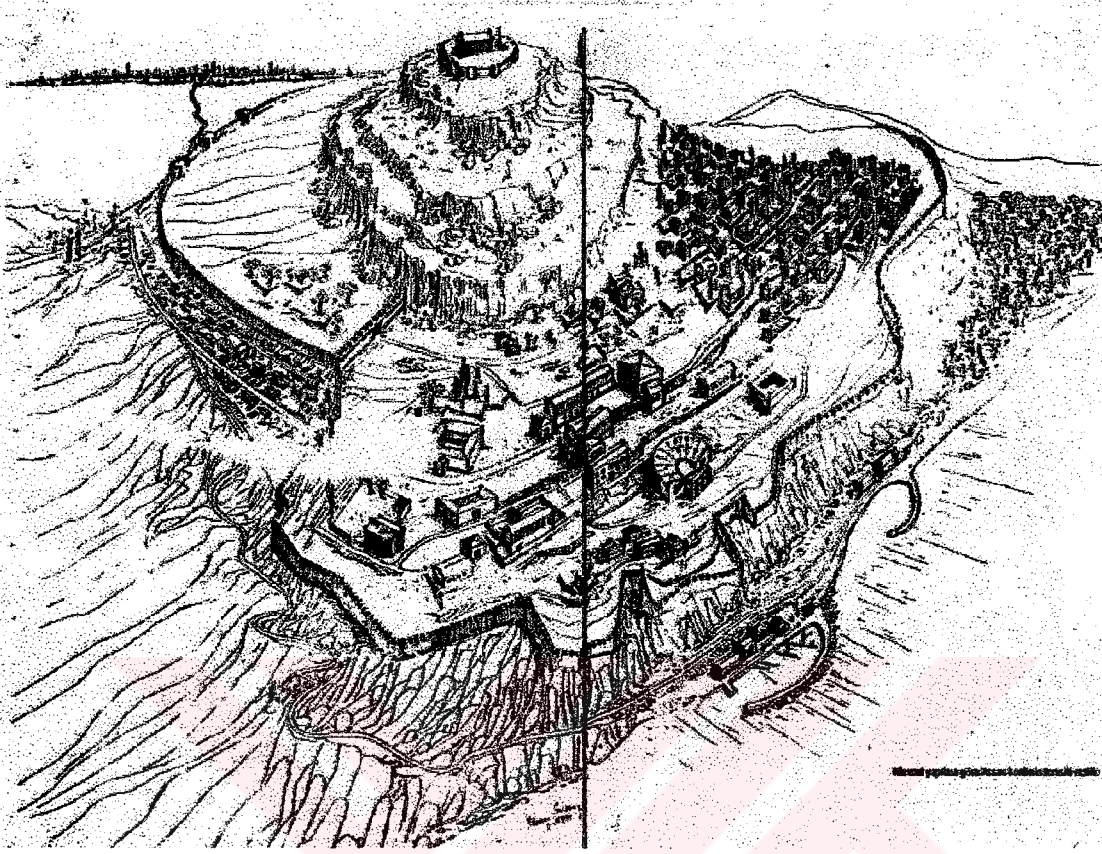
3.2.1 ARKEOLOJİK DEĞERLER

Tepe ve dağ şehirlerinde genellikle tabiatın zorlayıcı etkisi altında araziye bağlı kalınmıştır. Tabiat etkileri karşısında zamanla yeni bir şehircilik anlayışı oluşmuştur. Tabii etkilere uyumlu, düzlüklerden yararlanılmıştır. Yüzeyi genişletmek için setler yapılmıştır. Doğal şartlar ve yapı birbirine kaynamıştır. Şehirler, seller üzerindeki yapılarla anıtsal ve manzaralı bir görünüm kazanmıştır.

Assos kentinde arazi şartlarından dolayı ızgara plan yerine topoğrafyaya uygun olan konsantrik yaylar şeklinde bir plan uygulanmıştır. Yay şeklinde giden yollar yer yer bunları dik kesen merdivenlerle birbirine bağlanmıştır. Tepenin dik, kayalık doruğu bir iç kale ve akropolis idi. Arkaik şehir iki kademeli bu kayalıktan oluşuyordu. Şehir zamanla tepenin denize bakan güney yamacına yayılmıştır. Tepenin kuzeyinde, içinden Tuzla Çayı'nın (Satnieis) geçtiği bir vadi uzanır. Bugünkü köy tepenin bu yüzündedir. Şehir kaldırımlı dar sokakları ve araziye uygun değişik yönlerde bakan yapıları ile setler halinde inşa edilmiştir.⁴⁰

⁴⁰ KÖROĞLU, Burak, Agora Mimarisi kentsel yaşamdaki işlevi ve Assos Agorası, Ç.O.Ü., Çanakkale, 1998.

Şekil 3.1 Tarihsel süreçteki yerleşimin 3 boyutlu anlatımı [SERDAROĞLU, Behramkale Assos, 1995, s36-37].

Arkeolojik bölge 3 km uzunluğunda istihkam duvarları ile çevrilmiş, 2.5 km² 'lik bir alana yayılmıştır. M.Ö. VI. yy'da yapılan Akropol , yerleşim bölgesinin en eski kısmını oluşturmaktadır. Bizans kule ve sarnıçları , bir Osmanlı Devri Camii (I. Murat Hüdavendigâr) ve köy evleri kuzey bölümünü kaplamaktadır. Akropolün zirvesinde Athena Tapınağı yer alır. Akropol 'le aynı zamanda yapılmış olan Assos Athena Tapınağı , Dorik ve Ion Tarzlarının özelliklerini birleştiren büyük ve önemli bir binadır. Ayrıca Bizans devrinde bu yapı kiliseye çevrilmiştir. Hemen kuzeyinde, Behramkale Köyü kurulmuştur. Limana iniş çok diktir. Güney yamaçlarında, terasların üzerinde agora, gymnasium ve tiyatro yer alır. Assos, tarihi boyunca gittikçe daha geniş alanları içine alan dört sur halkası ile çevrilmiştir. M.Ö. IV yy 'da yapılmış olan surların doğu bölümünün kısmen ayakta olmasına karşın batıdaki 14 km. 'ye ulaşan surlar iyi korunmuş durumdadır. Batı kapısı, her iki tarafındaki gözlem kuleleri

ile en heybetlisidir. Bu kapıların gerisinde birer avlu bulunmaktadır. Batı kapısı Gymnasium 'a gider. Bugün bu yapının sadece temeli kalmıştır. Yol, devamında Agora'ya çıkmaktadır. Agora, kuzeye ve güneye doğru iki saçak halinde bulunmaktadır. "Agora 'nın alt ve orta katları çarşı olarak kullanılıp üçüncü kat , Agora meydanını ve denizi kuşbakışı gören bir gezinti terası olarak kullanılmaktadır.(Expedition of the Archeological Institute of America Investigations at Assos, Clarke, Bacon, Koldewey 1902). Hükümet binaları Agora 'nın doğusunda yer almaktaydı. Şehir merkezini oluşturan Bouleterion'dan günümüze hiçbir şey kalmamıştır. Agora 'nın altında M.Ö. 3000 'de inşaa edilmiş olan ve bugün sadece tünel ve oturma yerleri kalmış olan tiyatro yapısı bulunmaktadır.⁴¹

Tuzla Çayı boyunca Eski bir Yunan köprüsü ve XIV. yy 'dan kalma bir Türk köprüsü bulunmaktadır. Yunan köprüsünün Helenistik Devirden kalma bilinen tek köprü olduğu kaydedilmektedir. Bu köprünün izine Amerikalıların yaptığı kazılar sırasında rastlanmıştır. Türk köprüsü ise bugün iyi durumda olup ve Ayvacık - Assos güzergahında kullanılmaktadır. Behramkale Köyü Akropol'un kuzeyine doğru yer almaktadır. Buradaki binalarla ilgili tarihteki incelemelere baktığımızda bunlarla ilgili özgün yorumlara rastlamak mümkündür. 1838 yılında yaptığı ziyaret sırasında köy evlerinde kalan Amerikan Kazı ekibinden Fellows'un köyün ev mimarisi ile ilgili aşağıdaki tasvirini Atukalp aktarmaktadır: " Dıştan kare bir kutu görünümündedir ve içeriden 12 ila 14 ayak ölçüsündedir. Çamurla birleştirilmiş her biçimde taştan inşa edilmiştir. Çatı düzdür ve toprakla örtülmüştür: Çoğunlukla yağışı içeriye geçirmemek üzere çatıyı sıkıştırmak için tepede duran bir sütun parçasından küçük bir silindir vardır. Hiç pencere yoktur ve bu nedenle kapı kapandığı zaman inen, yukarıdan kapı kenarının içine sarkan bir tahta parçasından başka hiçbir kilidi ya da sürgüsü yoktur. Duvar ve döşemeler saman parçalarıyla karıştırılmış çamurdan yapılmıştır. Çatı karşıdan karşıya uzatılmış bir ağaç ve çapraz şekilde yerleştirilmiş tahtalarla kaplanmıştır. İç kısmı büyük ve açık bir

⁴¹ ATUKALP, Atahan, Behramkale Antik Şehri ve çevresinde gerekli koruma çalışmaları üzerine bir araştırma, M.S.Ü. Restorasyon, 1988.

ocaktan çıkan dumandan kararmıştır ve girişte ev çok karanlık görülmektedir.⁴² [Atukalp, 1988, s.32-34]. Bugün hala köyde düz çatılara, taş duvarlara, kapı kilit sürgülerine, ahşap kalaslı tavan taşıtma sistemine, çatıda silindir şeklinde bir taşa rastlamak mümkündür. Tepedeki kayalara konumlanmış Camii ile Tuzla Çay ı arasında eğime paralel sıralanmış evler tepeyi kaplamaktadır. Organik bir yerleşim eğim boyunca devam etmektedir. Bazı yapıların orijinal halinden değişiklikler yapılmışsa da genelinde ahşap kepenkler, küçük pencereler, toprak çatılar ve taştan kübik yapıları korunmuştur. Kent, kaldırımlı dar sokakları ve araziye uyarak değişik yönlere bakan yapıları ile setler halinde inşa edilmiştir. Yeni konut yapımı , şimdi Anıtlar Yüksek Kurulu 'nun iznine bağlı olarak aşağıdaki ovaya kaydırılmıştır. Ayrılmış olan bu yeni bölümle ilgili denetleme mekanizmasının yeterince kontrollü uygulanamadığı görülmektedir.⁴³

3.2.2 ANTİK YAPILARIN TANIMI VE ASSOS ANTİK YERLEŞİMİ

3.2.2.1 Surlar ve Kent Kapıları

Assos, tarihi boyunca gittikçe genişleyen dört sur halkası ile çevrilmiştir. İlk surlar iki kademeli Akropolis'in alt kademesini izliyordu. Çokgen taşlardan örülü surun izlerini bugün yer yer görmek mümkündür. Birinci sur halkası , tapınakla beraber VI. yy' a tarihlendirilebilir. Yine çok köşeli taşlardan yapılmış olan ikinci sur ise V. yy' a tarihlenir. Üçüncü sur halkası yapı ve teknik bakımdan Neandria surlarına benzediği için bunlar IV. yy' a tarihlendirilebilir. Bu surlar büyük olasılıkla 387 Antalkidas barışından sonra yaptırılmış olmalıdır. Dördüncü sur halkası olan Hellenistik surlar ise Assos'un Bergama Krallığı egemenliğine girdiği M.Ö. 241 ve M.Ö. 133 yılları arasına tarihlenmektedir.

⁴² ATUKALP, Atahan, Behramkale Antik Şehri ve çevresinde gerekli koruma çalışmaları üzerine bir araştırma, M.S.Ü. Restorasyon, 1988, ss: 32-34.

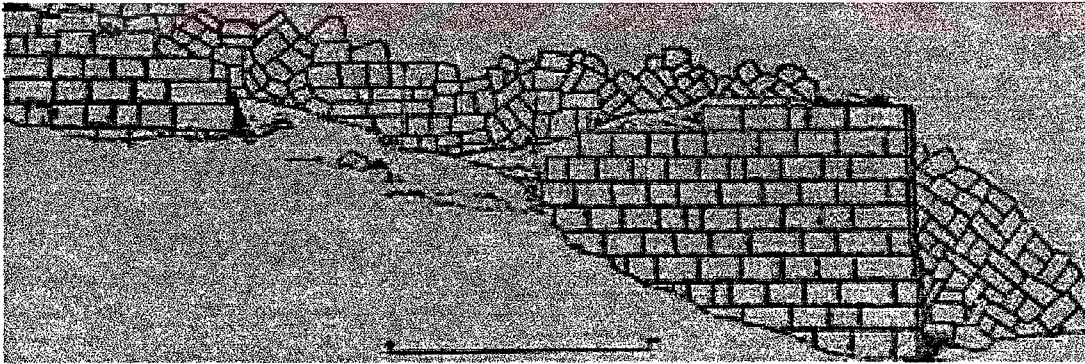
⁴³ YAVAŞ, Özden, Assos Athena Tapınağı Üzerine Tarihsel Araştırma ve Restorasyon İlkeleri, D.E.Ü., İzmir, 1983

Bu surlar bazı yerlerde IV. yy surlarını izlese de bunlar daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Surların çevresi 3 km' den fazladır. Köy içi hariç tümünü izlemek olasıdır. Doğu ve daha çok batı bölümleri günümüze iyi korunmuş olarak gelmiştir.⁴⁴

Şekil 3.2 Assos surları Batı kapısı planı [SERDAROĞLU, Behramkale Assos, 1995, sa:26].

Şekil 3.3 Assos güney surlarından düzenli ve düzensiz rektogonal örgüler [SERDAROĞLU, Behramkale Assos, 1995, sa:26].

⁴⁴ SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

Batı surlarında bulunan bir kapı ana giriş olmak üzere, altı kapı vardır. Bir de doğuda giriş kapısı vardır ancak bu kapı batı kapısından daha harap durumdadır. Surların büyük kısmı IV. yy' da yapılmıştır. Surlar yer yer 13 - 14 metre yüksekliktedir. Kalınlıkları ise 3 m ve 5 m arasında değişir. Duvar yapım tekniği sıra taşı + atkı taşı şeklindedir. Boşluklar molozla takviye edilmiştir. Surlardaki kulelerden biri hariç diğerleri dört köşelidir. Vadiye bakan yarım daire şeklindeki Hellenistik kule bugün çok iyi durumdadır.

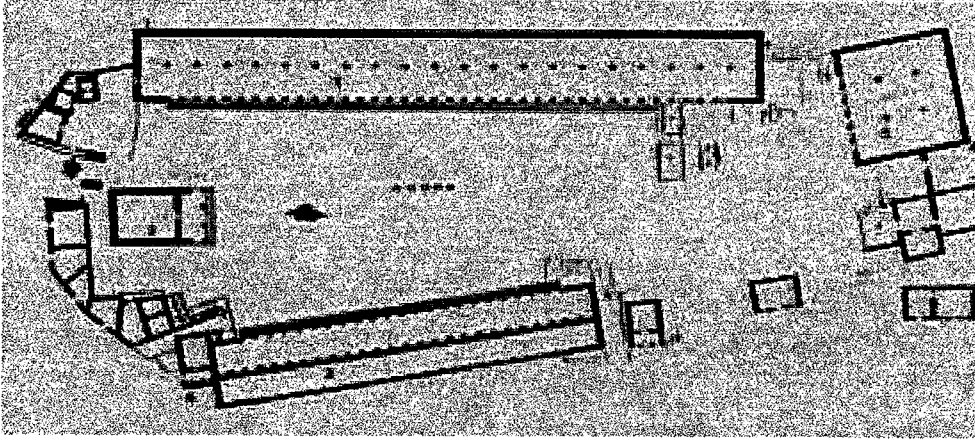

Foto 1. Şehirin batı suru, 2001

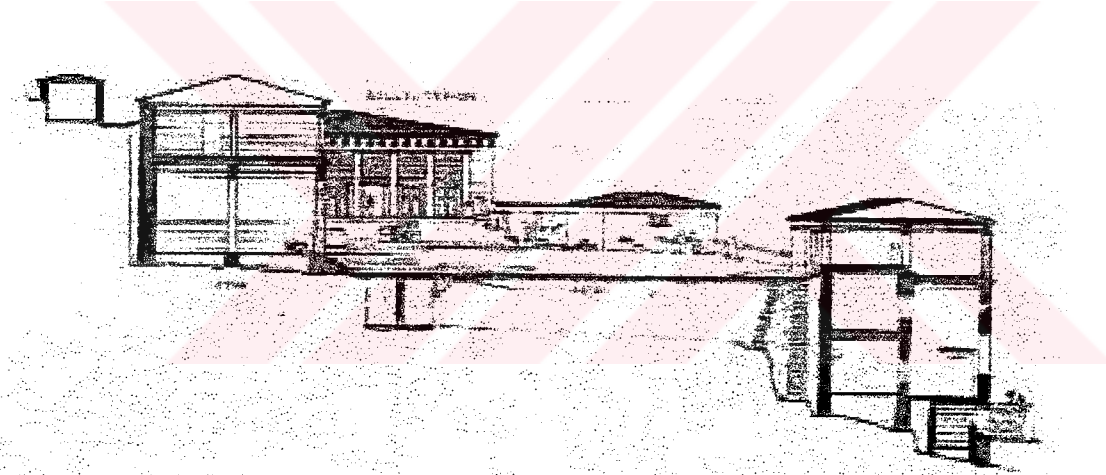
3.2.2.2 Agora

Assos'ta kent meclisine üye olabilen özgür, varlıklı ya da eski soylu aile erkekleri öğlene doğru agoraya inerlerdi. Bu kentte de agora şehrin kalbidir. Hellenistik Çağ'ın sonlarına doğru yapılan Assos agorası külliye olarak da nitelendirilebilir. Batı yanında küçük bir tapınak, doğu yanında bouleterion, güneyinde de hamam yer alır. 4000 m² büyüklüğündeki alanın kuzey ve güneyi iki stoa ile sınırlandırılmıştır.

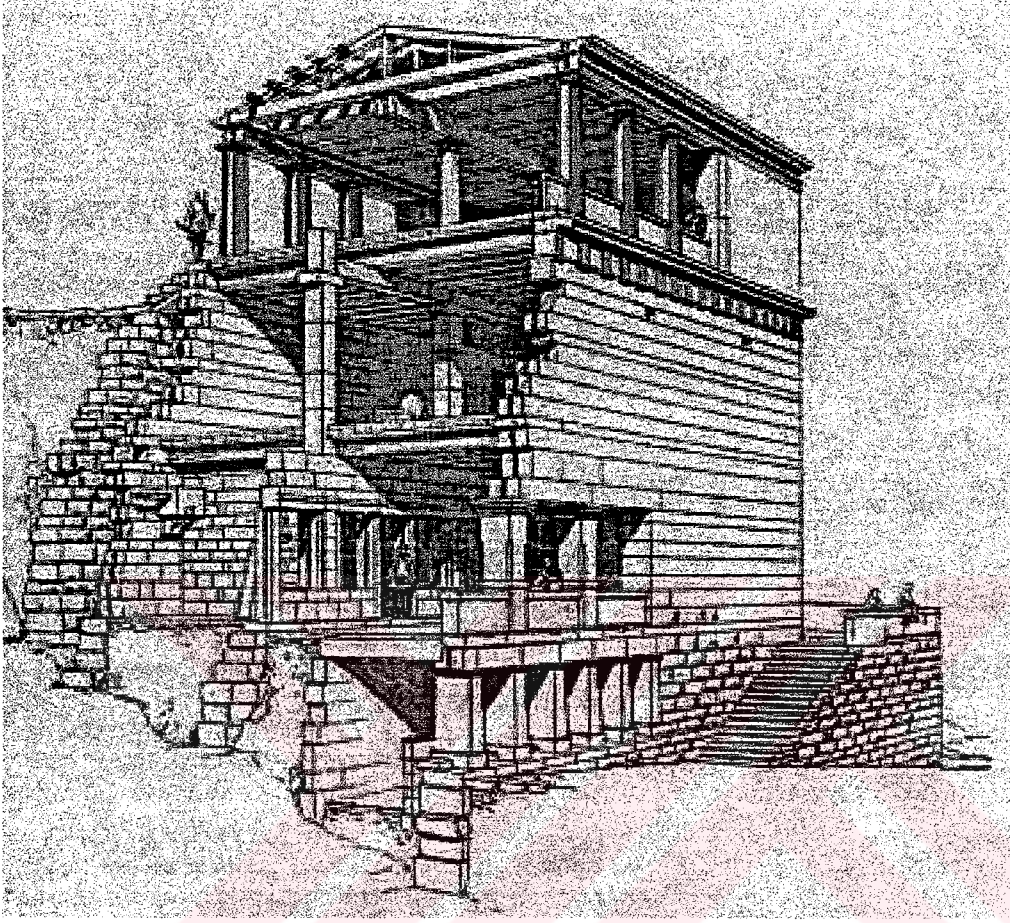

Şekil 3.4 Assos agorası: (1)Kuzey stoa (2) Güney stoa (3) Küçük Agora Tapınağı (4) Heroon (tanrılaştırılmış bir kahramanın mezarı) (5) Bouleuterion (Kent meclisi binası) [SERDAROĞLU, Behramkale Assos, 1995, sa:64].

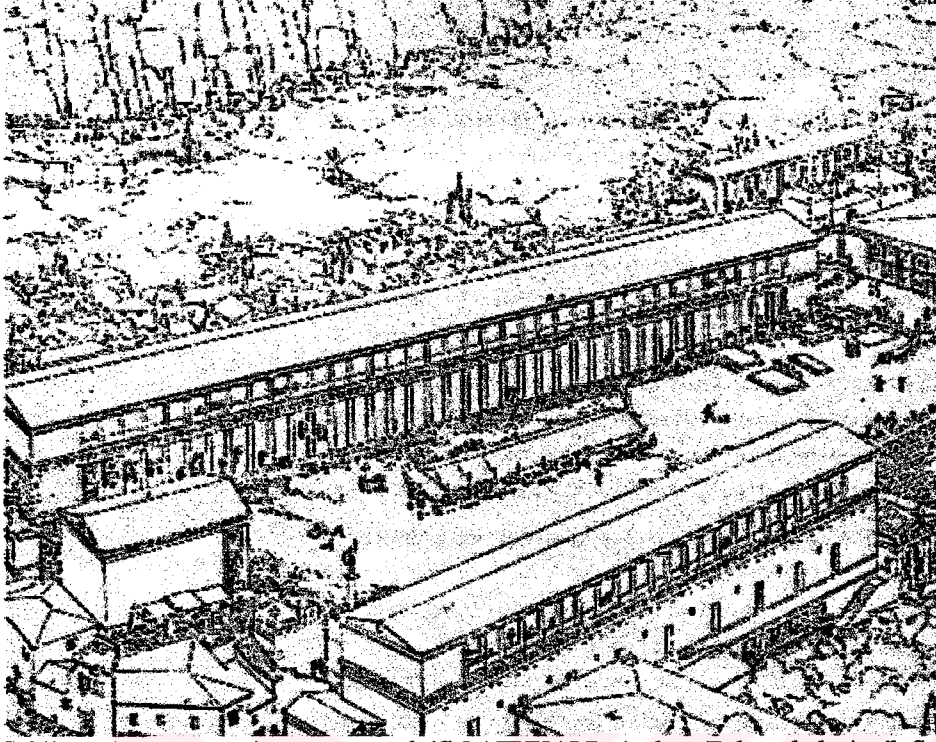

Şekil 3.5 Kuzeyden güneye agoradankesit. (Kuzeyden-güneye) Agoradan güneyde (sağdaki yapı) güney agorasının 3. Katı alanı sınırlamaktadır. Kesitte her iki stoanın da yapıları rutubetten korumak için kaya kütesinin yaklaşık 1 m. önünde yerleştirildiği görülmektedir.(Kuzey agora ve önündeki düz alandan sonra) [SERDAROĞLU, Behramkale Assos, 1995, sa:65].

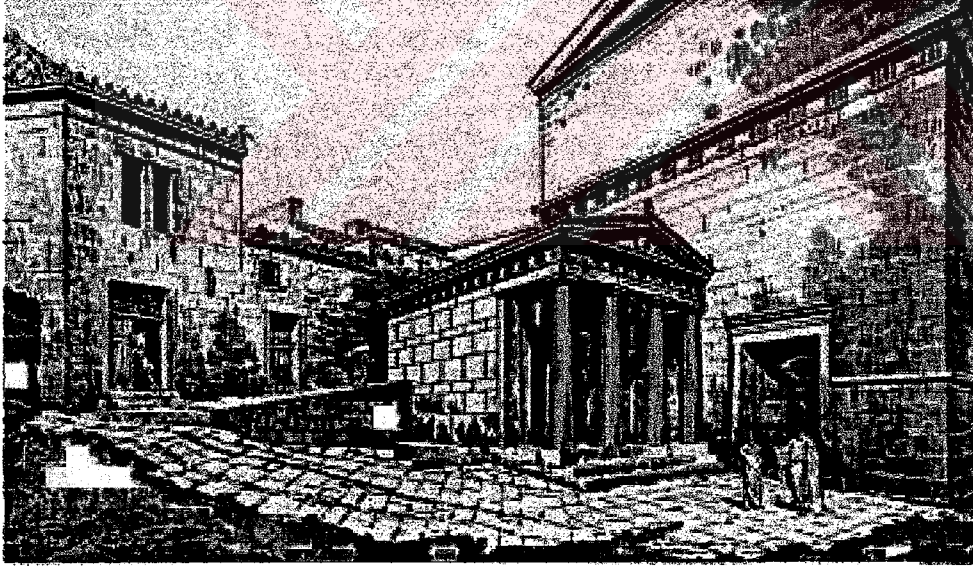

Şekil 3.6 Güney stoanın perspektif kesiti.Çizimde buluntulara göre önerilen yapı sistemi görülmektedir [SERDAROĞLU, Behramkale Assos, 1995, sa:68].

Şekil 3.7 Agoranın restitüsyon perspektifi. [ATUKALP, Atahan, Behramkale Antik Şehri ve çevresinde gerekli koruma çalışmaları üzerine bir araştırma, M.S.Ü. Restorasyon, 1988, sa: 32-34].

Şekil 3.8 Güney stoaya bitişik Heroon.Prostylos tetrastylos , Dor düzeninde bir yapıdır [SERDAROĞLU, Behramkale Assos, 1995, sa:68].

3.2.2.3 Kuzey Stoa

115.5 m x 12.42 m boyutlarında iki katlı bir yapıdır. Yapıya beş basamakla çıkılmaktadır ve ilk katta bulunan bir sıra dor sütunu ikinci katı taşımaktadır. İçte ise yapıyı boylamasına iki sahana ayıran 20 sütun bulunur. Yapının daha çok güneşten ve yağmurdan korunmak için yapıldığı düşünülmektedir. Bugün duvar yüzeyinde görülen 40x50 cm boyutlarındaki delikler ikinci katın ahşap taban kirişlerinin oturduğu yerlerdir.⁴⁵

3.2.2.4 Güney Stoa

Güney stoa daha küçük ve çok katlıdır. Bodrumu ve su haznesi katı ile birlikte dört kattan oluşur. Bodrumun güneye bakan kısmının önü açıktır, tabanı da su deposudur. Sarnıçlardan biri 41.60 m x 2.75 m, diğeri 14.85 m x 2.37 m boyutlarındadır. Sarnıçların taş kanallarla Roma Çağı hamamına su bağlantısı vardır. 69 m uzunluğu 12 m derinliği olan yapının en üst katı agora düzlüğünde tek kat görünümündedir. Altındaki ara kata içeriden, batı köşedeki taş merdivenlerden, dışarıdan ise doğudaki dış merdivenlerden ulaşılmaktaydı. Zemin ise öndeki koridorun gerisinde on üç odaya bölünmüştü. Kazı sırasında bulunan su tesisatına dayanılarak bu odaların yıkanma odaları amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir.⁴⁶

3.2.2.5 Heroon

Güney stoanın batı duvarı dibinde tapınak cepheli bir mezar anıtı yapılmıştır. 1881'deki kazılar sırasında bulunan bir yazıttan, yapının, kente yaptığı hizmetler nedeniyle Hephaistogenes oğulları Kallisteros ve Aristias'a, Assos halkı tarafından kent içinde mezar yaptırma ayrıcalığının verilmesine dayanılarak inşa ettirildiği anlaşılmaktadır.⁴⁷

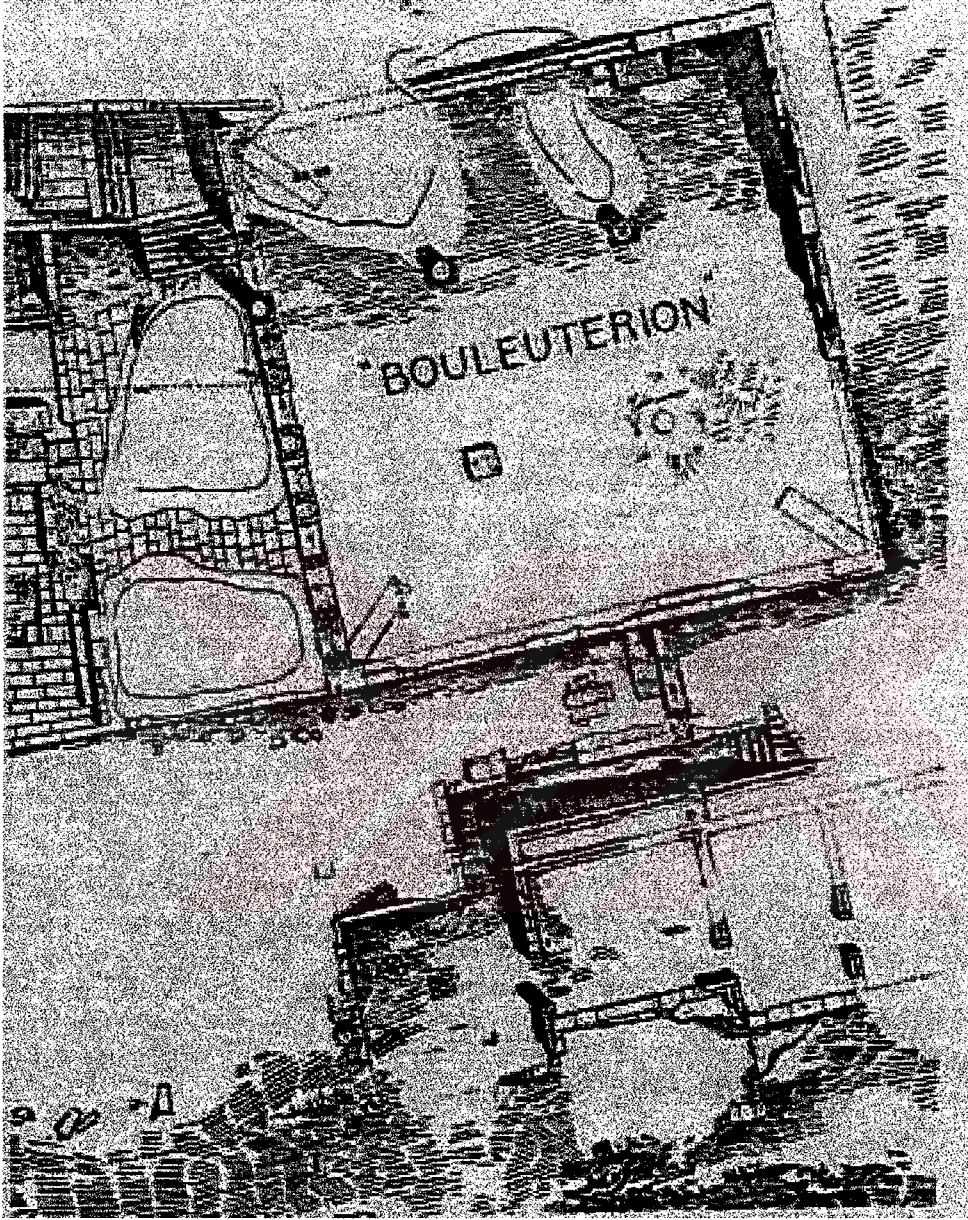
⁴⁵ SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

⁴⁶ SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

⁴⁷ SERDAROĞLU, Ümit, a.g.e., 1995.

3.2.2.6 Bouleuterion

Şekil 3.9 Bouleuterion kalıntılara göre çizilmiş taş planı. Çatıyı taşıyan sütunlardan ikisi yerinde durmakta, diğer ikisinin oturduğu kaideler belli olmaktadır. [SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:72].

Meclis, düzenli toplanarak yönetimle ilgili kararları verirdi. Temsilciler (*prytan'lar*) arasından seçilen elli kişi sürekli görev yapar ve *prytaneion* denen devlet konuk evinde kalır, orada devlet hesabından yiyip içerlerdi. Meclis üyelerinin, elçi yollama ve kabul etme, vergi toplama, memurları denetleme, donanma yönetimi ve maliye yönetimi gibi görevleri vardı. Ayrıca 500 Drahmiye kadar ceza kesme yetkisine sahiptiler. Meclis üyelerinin tiyatroya parasız giriş ve şeref koltuğunda oturma gibi ayrıcalıkları da vardı. Assos'un kent meclisi yaklaşık yüzelli kişilikti. Her kabileden (*phyle*'den) ellişer temsilci geldiği için kentin devlete bağlı üç yerleşimden oluştuğu düşünülmektedir.

Meclis yapısı 21 m x 21 m boyutlarında tek katlı bir yapıdır. Agora'ya doğru açılan beş kapısı vardır. İçeride, ikisi kazılarda bulunabilmiş olan, dört sütun çatıyı taşımakta idi. Meclis üyelerinin oturduğu taş sıralar sağlam olarak ele geçmemiştir. Dor düzenindeki cephe sütunları 63 cm, içteki, çatıyı taşıyan sütunlar ise 75 cm çapındadır. Bouleuterionun güneyindeki agoraya giriş kapısının yanındaki merdivenlerle inilen alt geçit, bir su haznesinde sona erer. Bu kapının güneyinde de bir başka kapının kalıntıları vardır.⁴⁸

3.2.2.7 Agora Tapınağı

Agoraya batıdan girişte bir podyum üzerinde 16.50 m x 10 m boyutlarında prostylos bir tapınak yapısı vardır. M.S. V. yüzyıldan sonra küçük bir kiliseye çevrildiği anlaşılan yapının bugün ancak temelleri kalmıştır. Buna rağmen pronaosu, naosu ve ön çıkış merdivenleri anlaşılabilir. Tapınak büyük bir olasılıkla agora ile çağdaştır.⁴⁹

3.2.2.8 Tiyatro

Agoranın batı kapısından aşağı inen taş döşeli yol, önce hamamlara oradan da tiyatroya ulaşır. Denize ve Lesbos adasına bakan tiyatro kent merkezinin

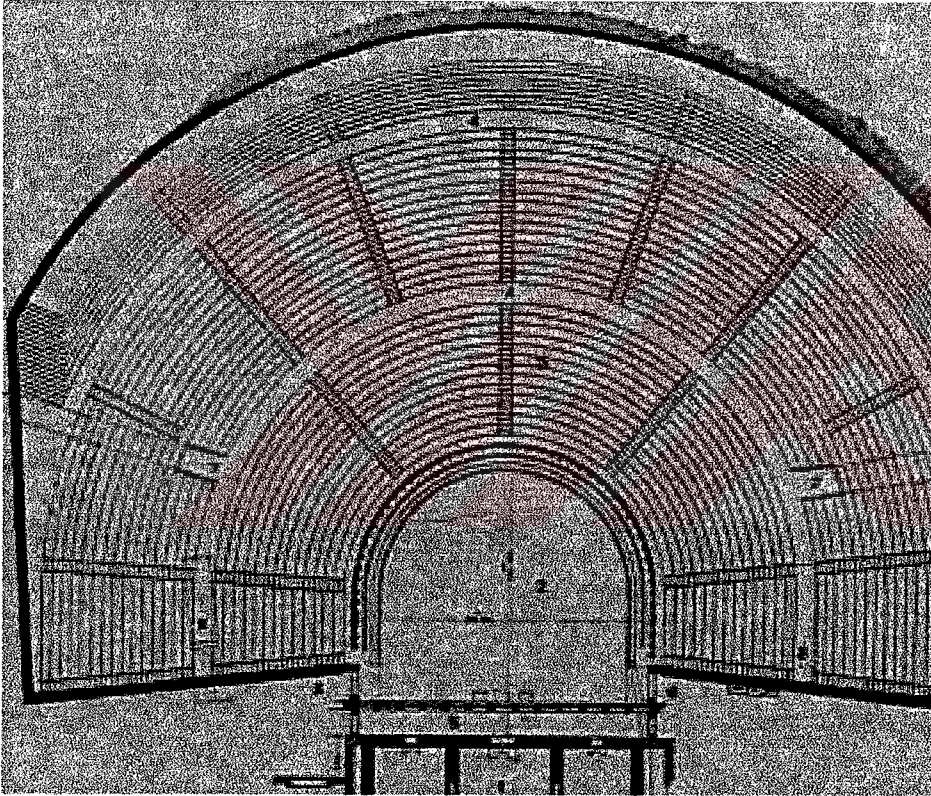
⁴⁸ SERDAROĞLU, Ümit, a.g.e., 1995.

⁴⁹ SERDAROĞLU, Ümit, a.g.e., 1995.

güneyinde doğal bir kayaya oyulmuştur.Yapım tekniği ve plan özellikleri bakımından bir Roma Çağı tiyatrosudur. Büyük bir olasılıkla daha eskisinin yerine yapılmıştır. Kaveası iki diazoma ve 26 oturma sırasından oluşmaktadır.

Parados duvarlarında her iki tarafta da beşik tonozlu birer mekan vardır. Bu iki odanın bilet ve kitap satışı ya da görevliler için yapıldığı düşünülmektedir. Büyük olmayan skene zamanla genişletilmiştir. 19.14 m genişliği vardır ve iki katlıdır. Sahne yapısı üç odaya bölünmüştür. Odalar birbirlerine kapılarla bağlanmıştır.

Şekil 3.10 Tiyatronun planı (1) Skene / sahne yapısı (2) Orkhestra / koro ve müzisyenlerin bulunduğu yuvarlak alan (3) Theatron / seyircinin oturma yerleri (4) Diazoma / gezinti koridoru (5) Proksene / skenenin önünde yer alan ve aktörlerin oyun yeri olan düz bir platformdur (6) Parodos / tiyatronun iki yanından seyircilerin girdiği yer (7) Theatron'un gerisinden seyircilerin girdiği giriş tonozu (8) Parodos duvarı içindeki yan tonozlar [SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:79].

Cephede, klasik tiyatro plan düzeninde çoğunlukla görüldüğü gibi ortadaki daha geniş ve yüksek olmak üzere üç kapı vardır. Küçük kapılardan biri exodos, diğeri ise eisodostur, ortadaki ise saraya giriş ve çıkışı simgeler. Oyuncuların yer aldığı platform (proskene) 2.5 m genişliğindedir ve bu alanı önde 12 adet yarım sütun taşımaktadır. Koro ve müzisyenlerin bulunduğu orkestra 20.5 m çapındadır ve bu düzlüğü oturma yerlerinden taş korkuluk ayırmaktadır. 5000 seyirci kapasiteli Assos tiyatrosu deprem sonucu kaymış ve büyük ölçüde harab olmuş, sonraki yüzyıllarda da taş ocağı olarak kullanılarak taşlarının çoğu sökülüp götürülmüştür.

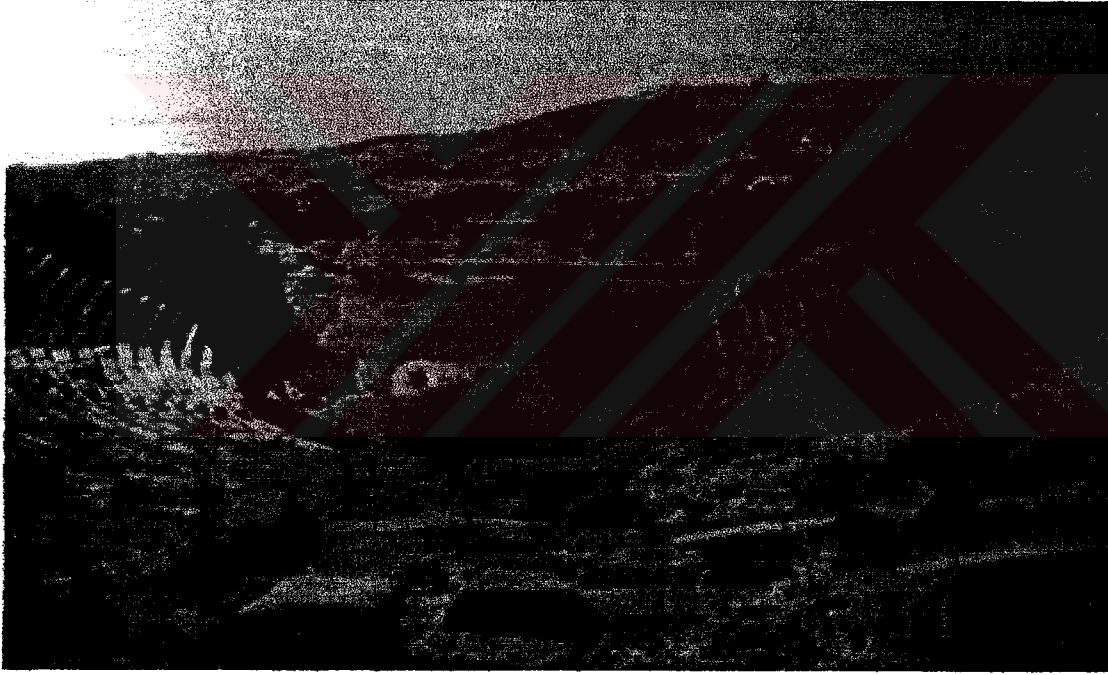

Foto 2 Antik tiyatronun seyirci bölümü , 2001

3.2.2.9 Gymnasion'un Güneyindeki Konut Alanı

Kentin Roma çağına ait olan konut alanıdır. 1000 m²'si kazılmış olan alanda kuzeydoğu – güneybatı yönünde bir sokak ve onu dik kesen, kuzeybatı – güneydoğu yönünde bir cadde vardır. Cadde geniş plaka taşlarla döşelidir ve iki tarafında 90 m² ve 110 m² taban alanlı dikdörtgen şekilli konutlar bulunmaktadır. Kuzeybatıdaki konutun avlusuna büyük boyutlu taşlar döşenmiştir. Kuzeyinde de büyük bir sarmıcın kalıntısı bulunmaktadır.

Şekil 3.11 1992-93-94 yıllarında kazılan gymnasion güneyindeki konut alanı. Kazı buluntularına göre Roma çağına tarihlenen konut alanı planında kuzey-batı-güney-doğu yönünde uzanan taş döşeli cadde ve onu dik kesen sokak görülmektedir. Sokağın iki yanında kare planlı taş avlulu iki konut bulunmaktadır. Caddenin güneyinde ise bir başka konut sırasının kuzey duvarı görülmektedir [SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:81].

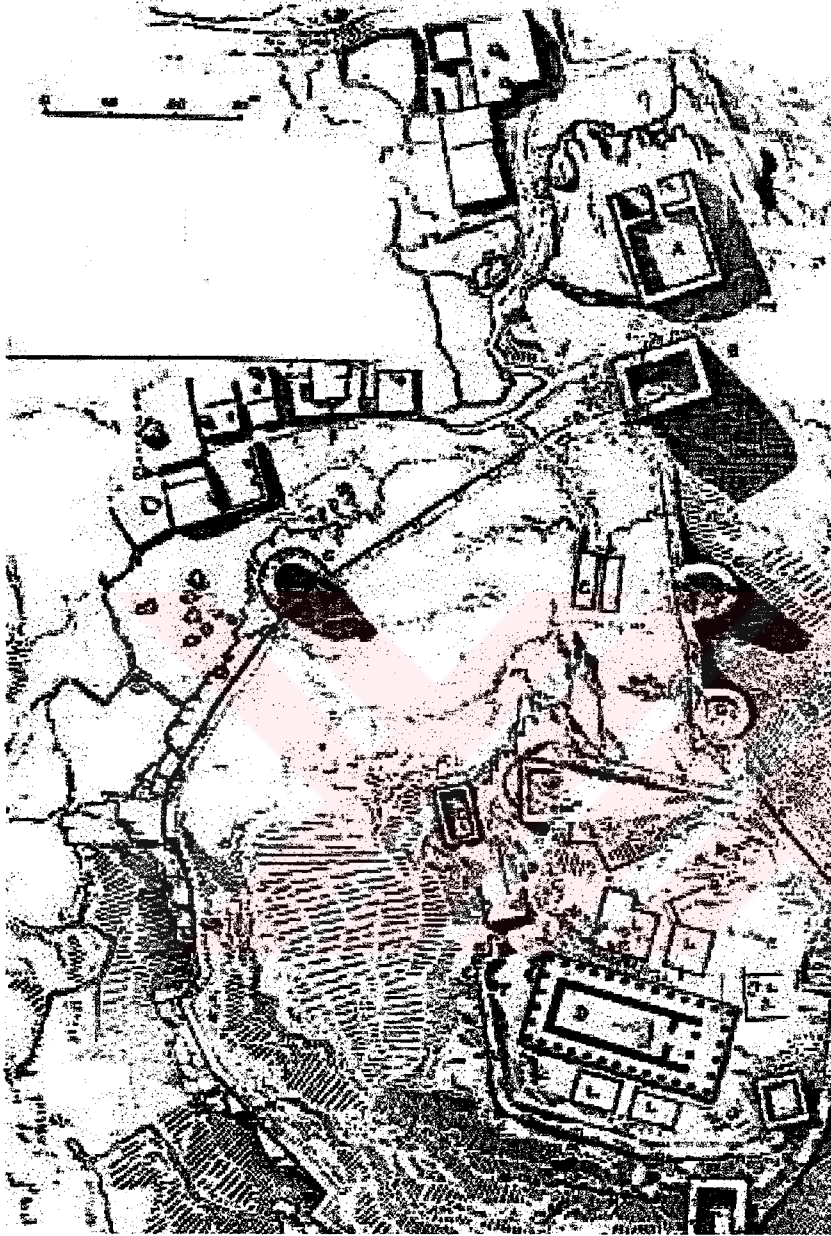

Yapı katından gelen çanak - çömlek buluntularına göre konutlar M.S. I. ve III. yüzyıllarda kullanılmışlardır. Daha sonra ise tahrip edilmiş ve üzerlerine başka yapılar oturmuştur. Güneydoğu yönünde köşedeki konutun batı duvarından çıkan bir pis su kanalı da üstü örtülü olarak caddeye bağlanmaktadır. Konutlar, derleme taşlardan, çamur harcı kullanılarak örülmüş ve 60 cm kalınlığındaki duvarlarla inşa edilmişlerdir. Çok özenli yapılmamışlardır. Tek katlı yapılar olmaları büyük olasılıktır. Sınırlı ölçüde de olsa ortaya çıkarılan bu bölüm, kentin oldukça düzenli ve birbirini dik kesen bir cadde sistemine sahip olduğunu göstermektedir.

Foto 3 Tepenin güney -güney batısında kalan bir konut yapısı izleri, 2001

3.2.2.10 Doğu Yamaç Evleri

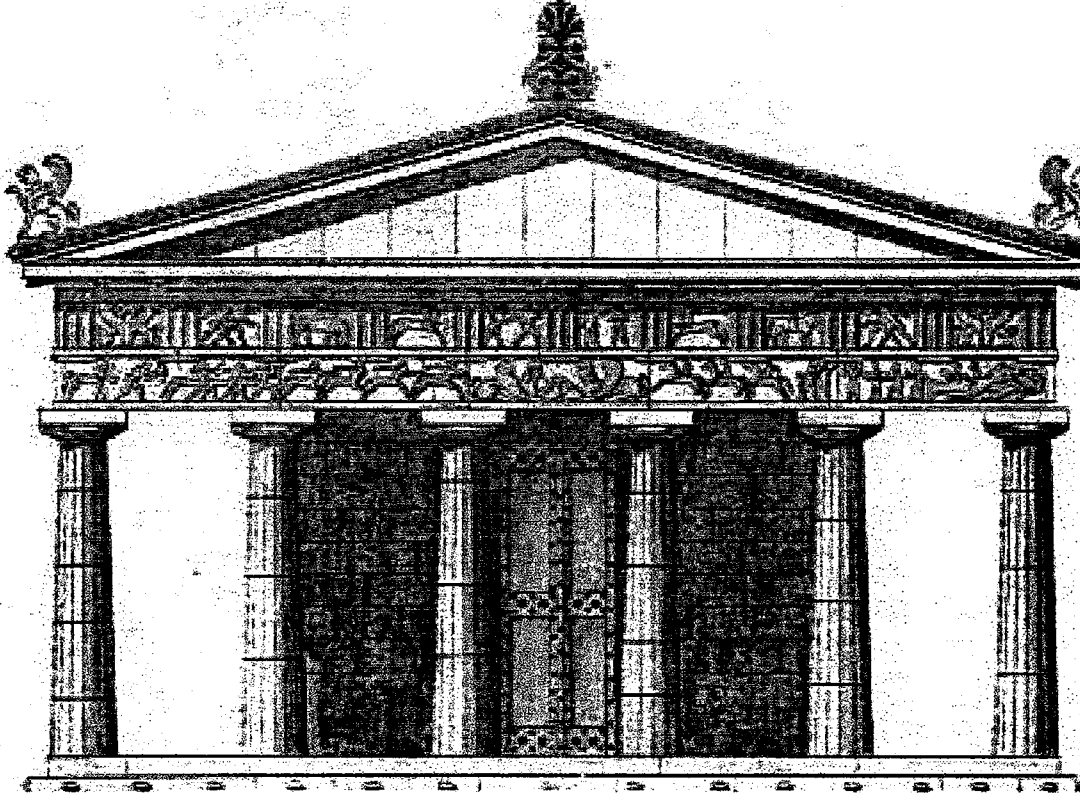
Şekil 3.12 Assos Akropolü. Genellikle ortaçağda yarım yuvarlak kulelerle desteklenen bir surla oluşturulmuş olan savunma sistemi tüm Arkaik Çağ akropolünü kuşatmaktadır. Kuleler toplama taş ve kireç harcı ile inşa edilmişlerdir. Athena Tapınağı kademeli olan akropolün en üst noktasındaki platforma inşa edilmiştir. Akropolün kuzey ucunda 'A' harfi ile gösterilen yapı önce bir küçük tapınak ,ortaçağda bir kilise olarak , Türklerin Assos'u alışından sonra Sultan Murat Hüdavendigâr tarafından camiye çevrilerek yaklaşık 2300 yıl boyunca kullanılmıştır [SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:85].

Doğu yamaçta yapılan sondaj kazısında teraslar halinde ve yanaşık düzende inşa edilmiş konutlara rastlanmıştır. Her konut iki ya da üç odadan oluşmaktadır. Derleme taşlarla ve çamur harcı ile yapılmışlardır. Eski Çağın insanları dışa dönük bir yaşam biçimi sürdürdükleri için konutları genelde büyük, özenli ve süslü değildi. Roma Çağına kadar villa fikri de pek gelişmemiştir. Evlerin birer küçük avluları vardı. Bir kanalizasyon sistemi henüz saptanmamıştır. Sondaj kazılarında gün ışığına çıkarılan konut, eldeki kanıtlara göre en son M.S. VI. yüzyılda kullanılmıştır. Ayrıca akropoliste Athena Tapınağı çevresinde yapılan temizlik sırasında hem kuzey hem de güney kenarda tapınağın stylobatını çevreleyen bir dizi konutun varlığı ortaya çıkarılmıştır. Taş duvarlı, döşemesi kireç harçlı ve tek kat olan bu konutlar, kent küçüldüğü ve artan korsan saldırıları nedeniyle surlar içine çekilip akropolisi bir kale gibi savunmaya hazırladığı evreye aittir. Akropolis çevresinde bugün görülen ve bir bölümü restore edilmiş yarım daire ve kare planlı kuleler ve onları bağlayan kireç harçlı sur duvarları da bu dönemde yapılmışlardır.

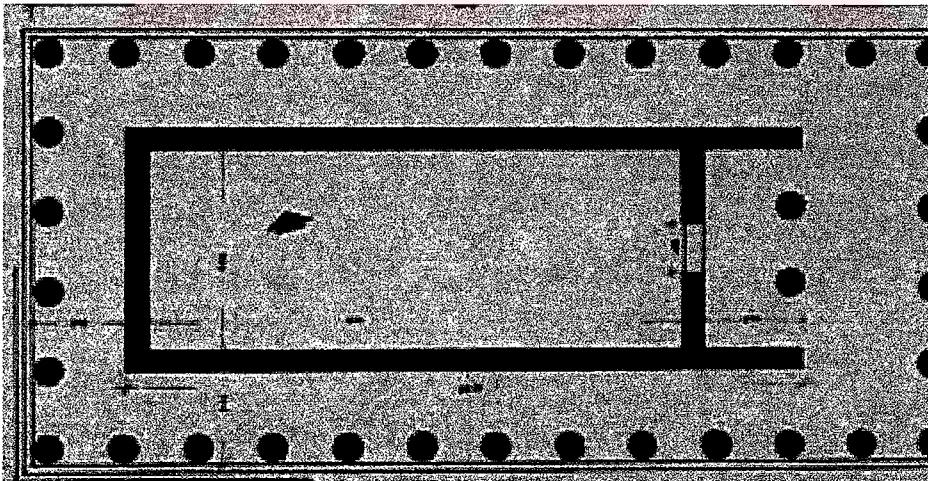
3.2.2.11 Athena Tapınağı

Assoslular M.Ö. VI. yy. da kentlerini geliştirirken iki şeyi öncelikle ele almışlardır. İlk olarak kent surlarını inşa etmiş, sonra da surların tepesinden kenti koruması altına alan tanrıçaları Athena'ya bir tapınak kurmuşlardır. Assos'un yerli taşından yapılan tapınak için akropolisin yüzeyi düzeltilmiş ve yapı kuzeybatı - güneydoğu yönünde oturtulmuştur, giriş cephesi ise Anadolu geleneğine uygun olarak doğuya bakar.

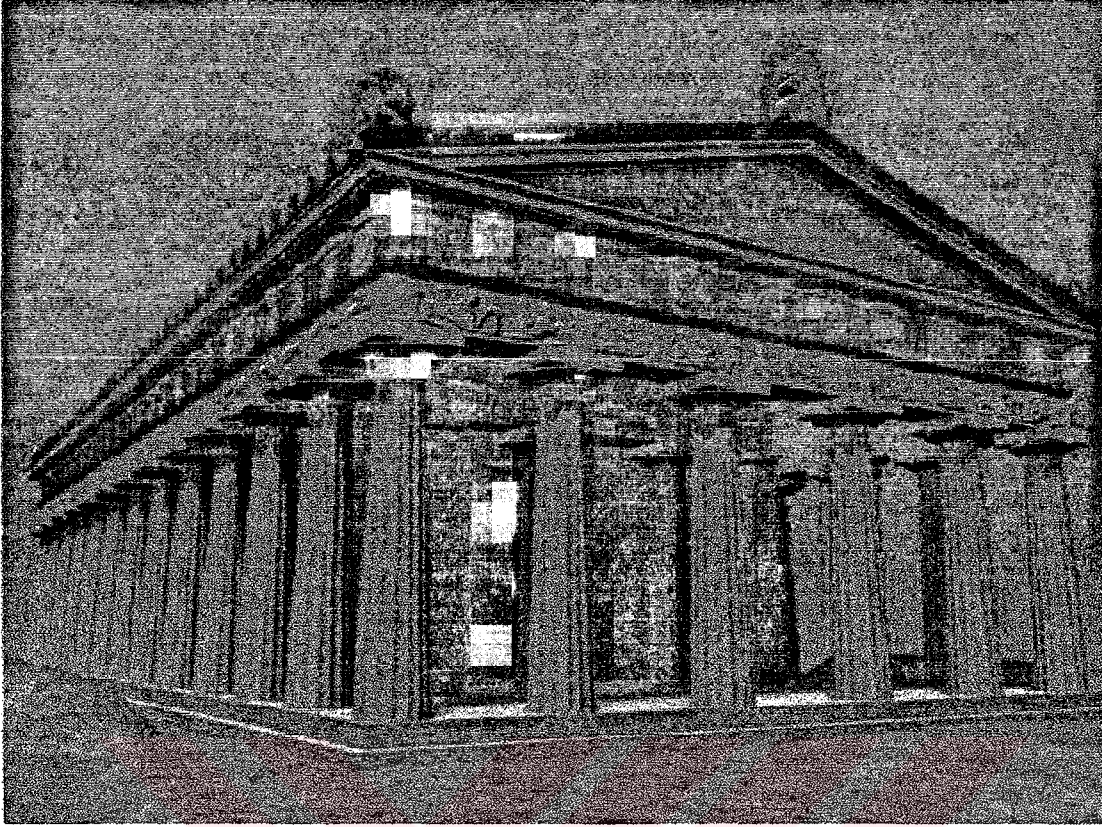

Şekil 3.13 Athena Tapınağı, doğu cephesi restitüsyonu. “Athena Tapınağı’nın doğu cephesi Clarke’tan yararlanılarak yeniden çizilmiştir. Dengeli oranlara sahip dor sütunları üzerine oturan architrav üzerinde, dor düzenine yabancı ve Anadolu mimarlık geleneğine uygun kabartma frizler işlenmiştir. Frizlerde tanrıların ve yarı tanrıların öyküleri anlatılmaktadır. Yapının oturduğu düzlemden alımlığın uç noktasına kadar olan yüksekliği 12.50 m. kadardır.” [SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:86].

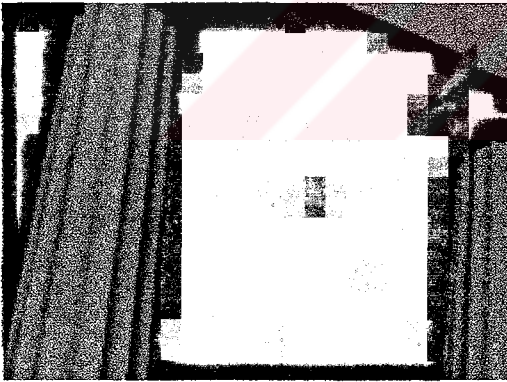

Şekil 3.14 Athena Tapınağı’nın planı. Anadolu toprağında inşa edilmiş Arkaik Çağ Dor düzeni yapısı olarak mimarlık tarihindeki tek örnektir. Yapı her ne kadar Dor düzeninde inşa edilmişse de tek mekanlı iç bölümü ve frize sahip oluşu ile güçlü bir Anadolu mimarlığı etkisini de taşımaktadır [SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:87].

Şekil 3.15 Athena Tapınağı 3 boyutlu bilgisayar modellemesi [İnternet sitesi].

Şekil 3.16 Athena Tapınağı 3 boyutlu bilgisayar detay modellemesi [İnternet sitesi].

Şekil 3.17 Athena Tapınağı 3 boyutlu bilgisayar detay modellemesi [İnternet sitesi].

Foto 4 Athena Tapınağı'nın mevcut durumu, 2001

Yapının mimarlık tarihi açısından önemli bir özelliği vardır. Öncelikle Anadolu'daki ilk ve tek Arkaik Çağ Dor mimari örneğidir. Bunun yanında, Dor mimarisine kabartmalı friz ve süsleme elemanları ile İon mimari öğelerinin katıldığı ilk örnektir. Ayrıca Opisthodomosuz tek mekanlı iç bölümü ile de güçlü bir Anadolu mimarlığı etkisi taşımaktadır. Tapınak dikdörtgen planlı bir iç yapı ile dışta onu çevreleyen tek sıra sütundan oluşmaktadır. Doğu yönünde eski Hellen tapınaklarında bulunması gereken altara rastlanmamıştır. Bu altarin Bizans çağında sökülüp, yıkıldığı tahmin edilmektedir. Tapınak iki basamaklı bir krepise oturmaktadır. Bu iki basamaklı yükselti doğuda bir podyum biçimini alır. Basamaklar 28 cm yüksekliğindedir ve riht yüzeyine, kabartma olarak polygonal desen yapılmıştır. Sütunların oluşturduğu *sylobat* deneyen yüzey 30 x 14 metre ölçülerinde ve 1/2.15 oranındadır. İç yapı 22 x 8 boyutunda ve 1/2.8 oranındadır. İç yapı *pronaos*, yani ön oda, ve *naos* deneyen kutsal odadan oluşur. Ön odanın iç genişliği 6.65m, derinliği 3.30 m'dir. Girişte duvar uçları (anta) arasında iki sütun vardır. Bu sütunlar 91 cm çapında ve 18 oluklu dor sütunlarıdır. Naos'a giriş 1.65 genişliğindeki, çift kanatlı olduğu düşünülen bir kapıdandır. Naos'un döşemesi siyah

ve beyaz mermer parçacıklardan yapılmış dalga motifi ve zigzag çizgiler işlenmiş bir mozaiktir ama bugün yerinde durmamaktadır. Yine eskiden kaide üzerinde tanrıçanın heykeli bulunmaktaydı. Duvar taşları sökülerek başka yapılarda kullanılmış olduğu için bugün 66 cm kalınlığındaki Naos duvarının sadece yerdeki izi kalmıştır. Yapıyı çeviren sütun sıraları 6 ve 13'er sütundan oluşmaktadır. Toplam 34 sütunun 32'sinin başlığı bugün sağlam olarak bulunabilmiştir. 4.30 metre yüksekliğindeki başlıksız sütunlar, başlıkla birlikte 4.78 metreye ulaşmaktadır. Sütun yüksekliği stylobat genişliğinin 1/3 'üdür. Sütunlar 60 cm'den 1.40 cm'e kadar değişen yükseklikteki parçalardan oluşmaktadır. En alt çap 91 cm, en üst çap ise başlık altında 64 cm'dir. Sütunlar 16 olukludur, oluklar arası keskin sırt (*arris*) stylobat kenarına dik gelmektedir. Sütunların arası, dar yüzlerde merkezden merkeze 2.61 m, yanlarda 2.45 m'dir. Sütun sırası ile naos duvarı arası pteroma geniş bırakılmıştır (3.30 metredir). Sütun başlıklarının yastık kısmı (*ekhimus*) M.Ö. VI. yy. başlarının basık yassı profiline sahiptir

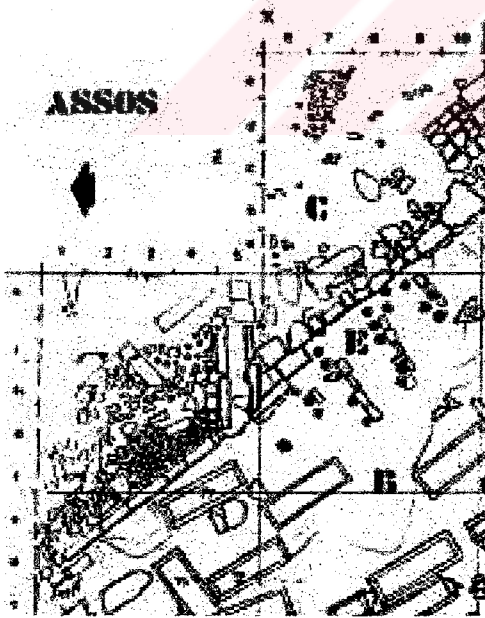
Tüm Dor yapılarında olduğu gibi başlıklardaki boyun bilezikleri (*annulet*) büyük olasılıkla boyalıydı. Bunu gösteren boya izleri de bulunmuştur. Sütun başlıkları üzerinde bağlayıcı ve taşıyıcı olarak arşitrav vardır. Arşitrav blokları 2.40 ile 2.60 arasında boyutlardadır ve başlıkların merkez noktasında kenetle birbirlerine bağlanmışlardır. Arşitrav üzerine ise Dor düzenine yabancı ve Anadolu mimarisine uygun kabartma frizler işlenmiştir. (Frizlerde tanrıların ve yarı tanrıların öyküleri anlatılmaktadır.) Her iki dar cephede de ortada karşılıklı iki sfenks kompozisyonun merkezini oluşturur. Ondan sonra sol köşeden okları ile kentaur'ları vuran Herakles, kaçan Kentaur'lar işlenmiştir. Sağ tarafta ise atlılar, ibadet eden figürler, ve köşede tritonla doğuşen Herakles vardır. Diğer yanlarda ise geyiğe saldıran aslanlar, ziyafet sahnesi (*symposion*) gibi konular işlenmiştir. Kabartmalı olmayan arşitrav bloklarının da bulunmuş olması, tüm üst yapıda friz olmadığını gösterir. Arşitrav üzerinde Dor düzeninin tipik ögesi olan *triglyph*'ler yer alır. Triglyph aslında ahşap mimarlıktaki işlevsel bir öğenin taş mimarlıkta süs elemanına dönüşmüş halidir. Her sütun üzerine bir tanesi yerleştirilmiştir. Aralarındaki boşluklar (*metop*) levhalar yerleştirilerek birbirleri ile bütünleştirilmişlerdir. Tapınağın metop levhaları üzerine yaban domuzu, kentaur, karşılıklı iki erkek figürü, Sphinks, atlılar, yarışan atletler kabartma olarak

işlenmişlerdi. Bir Aiol mimarlık ögesi olarak da metop taşları, Lesbos yaprağı motifi ile bezenmiştir. Tapınağın alınlığında (*pediment*) kabartma ya da bezeme yoktur. Üçgen alınlığın tepesinde spiral bezekli bir tepe akroteri, alınlık uçlarında da sphinks veya grifon şeklinde köşe akroterleri vardı. Yapının oturduğu düzlemden alınlığın uç noktasına kadar olan yüksekliği 12.50 m kadardır. Çatı örtüsü ise çok iyi kalıplanmış ve fırınlanmış boyalı kiremitlerden oluşuyordu.⁵⁰

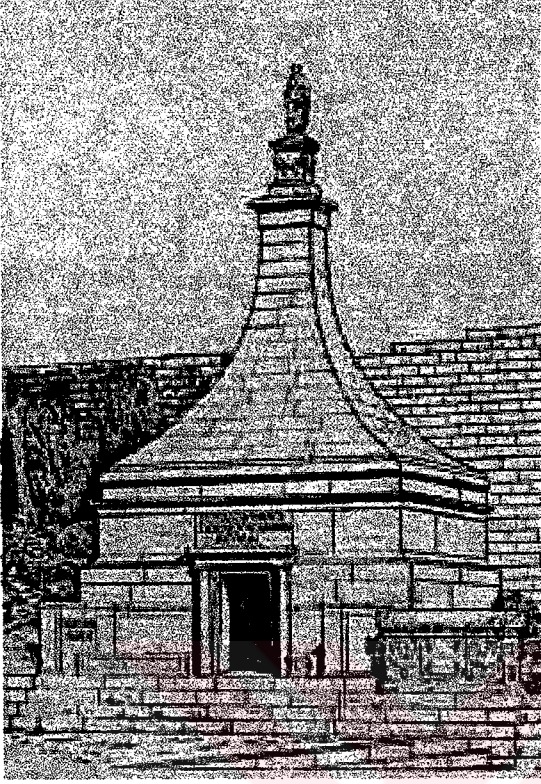
3.2.2.12 Nekropol

Şehrin batı kapısına 300 m kala yol ikiye ayrılır. Bir kolu batı kapısının üst başındaki küçük kapıya gider, diğer ana kol ise iki tarafı kuleli görkemli kapıdan kente girer. Bu yolların iki yanı Roma çağında kimi teraslar üzerinde, kimi çevresi güzel yontulmuş taşlarla örülü duvarlarla çevrili mezar anıtlarıyla doluydu. Eski çağın kentlerinde mezarlıklar kentin dışında ve genellikle yolun kenarında olurdu. Kente gelenlerin herbiri bir anıt olan mezarları görsün, selamlasın diye.

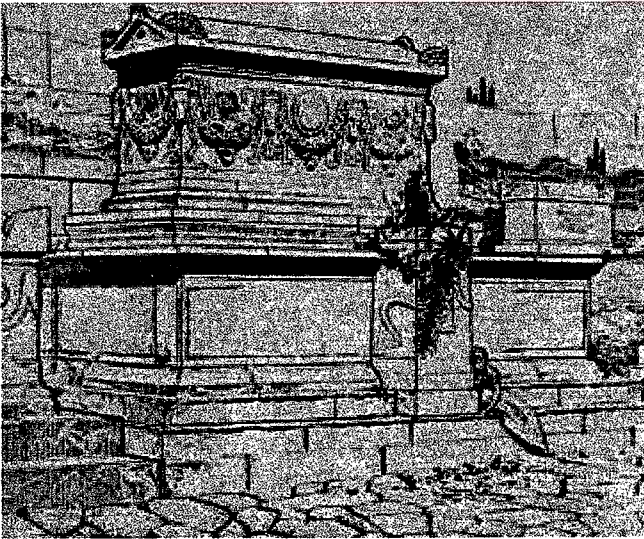

Şekil 3.15 88-90 Arası açılan nekropol bölümleri planı [SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:43].

⁵⁰ SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

Şekil 3.18 Batı kapısı yakınındaki Poplius mezar anıtının restitüsyon çizimi [CLARKE, J.Th., Report on the Investigations at Assos, Boston, 1884'den naklen SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:35].

Şekil 3.19 Batı nekropolünden Roma çağı gırlanlı lahit mezar restitüsyon çizimi[SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:39].

1884' te kazıların sona erişinden sonra geçen zaman içinde, ortaya çıkarılan mezarların tümü tahrip olmuştur. 1981'de yeniden başlayan çalışmalar ile birlikte eskilerinin de onarımına girişilmiştir. Assos' un iki nekropolü vardır. Birincisi ve asıl önemli olanı batı kapısına giden taş döşemeli yolun iki tarafına oturtulmuş Batı Nekropolü, diğeri doğu kapısı önündeki Doğu Nekropolü' dür. Batıdaki sıkça küp içine gömme yöntemi görülmektedir. Bir küp içine ikili gömme de yapılabilmekteydi.

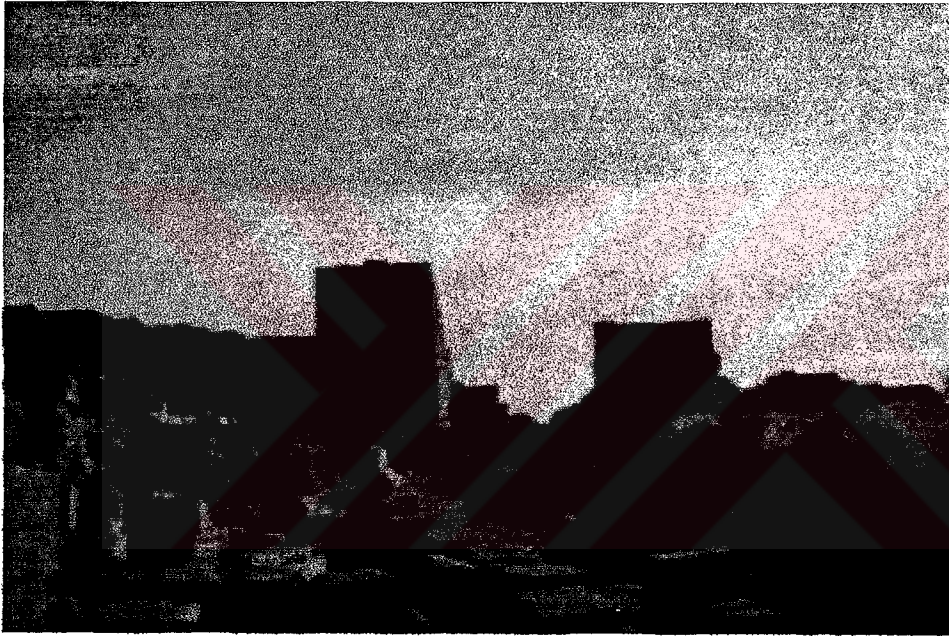

Foto 5 Taş döşeli kutsal yolun kazılar sonrası durumu, 2001

Batı Anadolu' da M.Ö. VI. yüzyılda çok rastlanan yakarak (kremasyon) gömme tekniği Assos' ta da görülmektedir. Kazılar sırasında ölü küllerinin içine konduğu urna adı verilen çömleklere çokça rastlanılmıştır. Ortaya çıkarılan bu örnekler Çanakkale Müzesi' ndedir.⁵¹

⁵¹ SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

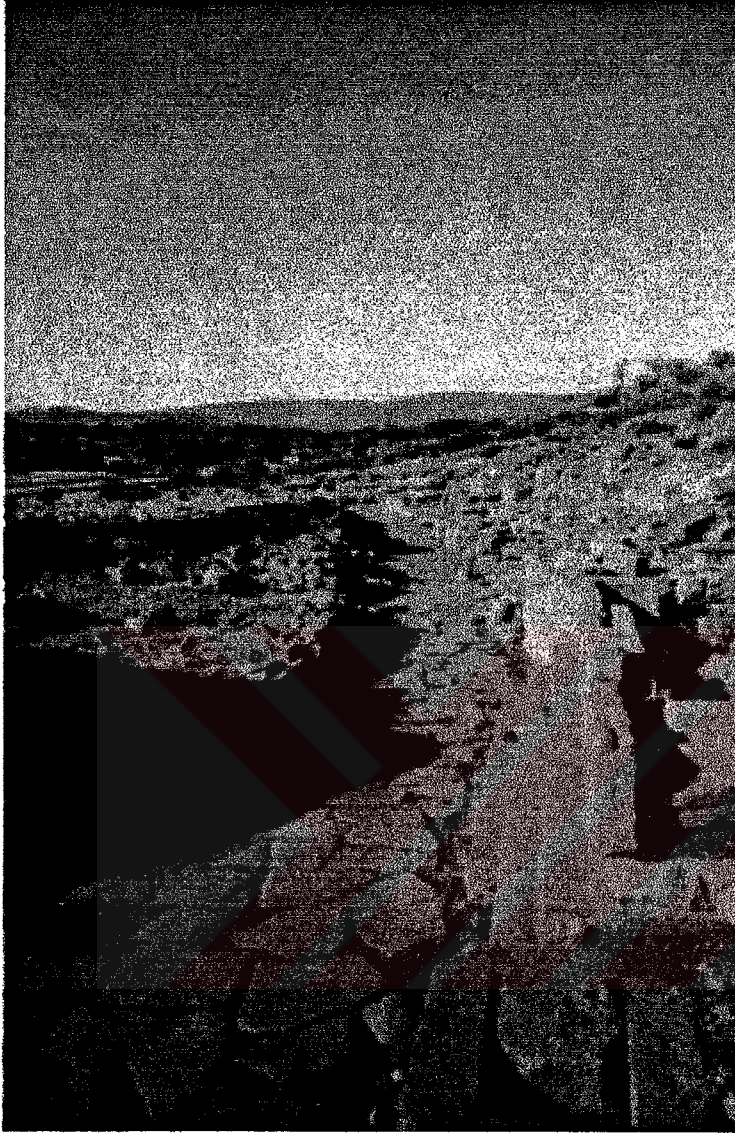
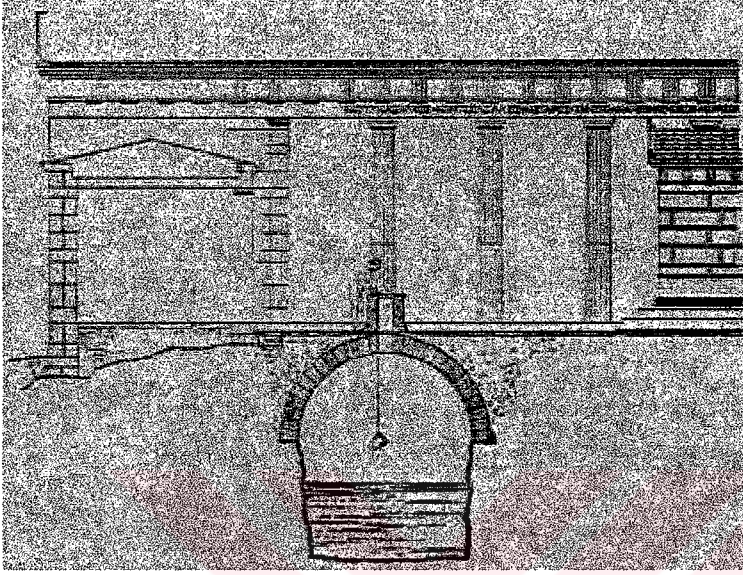

Foto 6 Taş döşeli kutsal yolun kazılar sonrası durumu 2, 2001

3.2.2.13 Gymnasion

M.Ö. II. yüzyılda inşa edilmiş bu Gymnasion, 40 x 31 m boyutlarında bir *palaistra* (açık spor alanı) ve çevresini saran sütunlu *portiko*'ların gerisindeki ders, soyunma ve yemek odalarından oluşan basit bir yapıydı. Palaistranın, kuzey, güney ve batı kenarları portiko ile, doğu kenarı ise bir duvarla çevrili idi. Portikoların bazalttan yapılmış sütunları monolittir. Kuzey portikosuna ait arşitrav yazıtlarından bu portikonun M.Ö. I. yüzyılda yeniden yapıldığı anlaşılmaktadır. 4,92 m

genişliğindeki bu portikonun gerisinde, önünde bir çift sütunu olan *Ephebeion* (kapalı dersane) bulunmaktaydı.⁵²

Şekil 3.20 Gymnasion palastrasından bir kesitin restitüsyon çizimi [SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995, sa:60].

Kuzeydoğu köşede de 8,50 m çapında bir yıkanma yeri yapıya eklenmişti. Gymnasion'a ana giriş anayola açılan güney cephededir. 3 basamaklı yarım daire merdivenle birlikte bir koridorla güney portikoya ulaşıyordu. Ayrıca batıdan da giriş vardı. Ders odaları tek katlıydı. Ana girişin sağında diagonal düzenlenmiş bir portiko ile 4 odanın işlevleri tam olarak anlaşılabilmiş değildir, ama gymnasiona aittirler.

Assos'ta su daima bir sorun olduğu için palaistranın döşemesi altında bir de sarnıç vardı. Sarnıç, kayadan oyulmuş ama üzeri sonradan taş örgü tonozla örtülmüştü. Doğu ucundaki merdivenlerden inerek kova ile su çekilir ve yıkanma odalarına taşınırdı. Hem su taşıma işi, hem de odalarla spor alanının temizlenmesi işi öğrencilerin görevi idi. Büyük sınıftaki öğrencilerse, küçük sınıfların yaptığı işi denetlerdi. Paidagogos denen eğitmen – dadı karışımı görevliler öğrencileri

⁵² SERDAROĞLU, Ümit, Behramkale Assos, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1995.

konutlardan gymnasiona götürürlerdi. Okulda dersler, öğleye kadar öğreticilerin gözetiminde güreş, boks, disk ve cirit atma, uzun atlama ve bir stadia (200 m) koşu çalışmalarıyla geçerdi. Bu çalışmalardan önce vücutları saf zeytinyağı ile yağlanırdı. Çalışmadan sonra *striglis* denilen, tunç ya da demirden yapılmış bir aletle kum ve toprağı sıyırır, sonra yapıya sonradan eklenmiş olan kuzey uçtaki hamama giderlerdi. Temizlik mermer kurnaların başında yapılırdı. Okulda öğleden sonra dil ve gramer, güzel konuşma, coğrafya, matematik, felsefe ve müzik dersleri olurdu. Matematik ve müzik eğitimi bu çağda spor kadar önemli bir yer tutmaktaydı. Dersler güneşin batmasıyla sona ererdi. Gymnasionun yöneticisi Gymnasiarkhos ünvanını taşır ve altın bir taç ile onurlandırılırdı. M.S. VI. yüzyılda, Bizans döneminde bu gymnasionun ortasına bir kilise inşa ederek Aristo'nun okulunu tamamen ortadan kaldırdılar. Kilise için gymnasionun yapı malzemesi kullanılarak yapı harap edilmiştir.⁵³

3.3 FİZİKSEL ANALİZLER

Assos bölgesinin tanımlanması ve bölgenin geleceği hakkında kararlar vermek için bölgenin fiziksel analizleri yapılmıştır. Geleneksel dokudaki kat adetleri, bina durumları ,fonksiyon dağılımları ve doluluk boşluk oranları projenin kapsamını belirlenmesine ve çözümlerin oluşturulmasına yardımcı olmaktadır (Bkz. EK 1).

Tepedeki ve kıyı şeridindeki geleneksel bina durumlarına baktığımızda Bölgede çok sayıda restore edilmiş binaya rastlamaktayız. 112 adet orta durumda olan geleneksel özellikli binaya karşın 33 adette iyi durumda olan bina bulunmaktadır. 54 adet kötü durumda, 7 adet ise harabe durumdadır. Bütün bu sayıların dışında 55 adet restore edilmiş yapı bulunmaktadır ki buda bize bölgedeki yapı bazında restorasyonun ne kadar çok olduğunu göstermektedir (Bkz. EK 1).

⁵³ SERDAROĞLU, Ümit, a.g.e., 1995.

Bölgenin fonsiyon analizlerine baktığımızda çoğunluğu konut oluşturmaktadır. Konut sayısı tepedeki yerleşim ve kıyı şeridindeki yerleşimle birlikte (yeni yapılanma hariç.) 220 'yi bulmaktadır. 21 adet ticari yapı ve turizmde pay sahibi olan irili ufaklı 15 adet turizm yapısı tespit edilmiştir. Turizm yapısı kapsamına otellerle birlikte ve geleneksel dokudan dönüştürülen pansiyonlar da alınmıştır. Bölgeye ait tek eğitim kurumu bir ilkokuldur (1., 2., 3., 4., 5. sınıflar), değişen sistemdeki 6., 7., 8. Sınıf ve lise sınıfları için civar köylere okul servisleriyle gidilmektedir. Köyde 2 adet olan camiiler , Murat Hüdavendigar ve köy meydanında bulunan camiidir.. Şu an köy meydanındaki camii kullanılmaktadır (Bkz. EK1).

Bölgenin topoğrafyasından kaynaklanan nedenlerle 1 - 1.5 katlı bina sayısı 142'yi bulmaktadır. 112 adet 2 – 2.5 katlı , 5 adet 3 – 3.5 katlı ve 2 adette 4 katlı bina bulunmaktadır. Genellikle alt katları hayvanlara ayıran yapılarda ve eğimden kaynaklanan sebeplerle bu buçuklu katlara analizlerde rastlanmıştır (Bkz. EK 1).

3.4 EKONOMİK VE SOSYAL ANALİZLER

XIX. yy 'da kıyı yerleşiminde yörenin temel gelir kaynağını yerel meşe palamutu ticareti oluşturmaktaydı. I. Dünya Savaşı yılları itibariyle bu ticari etkinlik, kesintiye uğramıştır. 1930 ve 1940 'lı yıllarda meşe palamutu ticareti devam etmiştir, yeni tabaklama prosesleri ve maddelerinin ortaya çıkmasıyla yararlı bir ticari eşya olarak önemini yitirmiştir. Yukarıda yaşayan köylülerde ise , terkedilmiş meşe ağaçlarından odun kömürü yaparak takviye ettiği halde, meşe palamutu depolarının zaman içinde yıkılmalarına engel olunamamıştır.⁵⁴

Bugün köylü, geçimini küçük baş hayvancılık, zeytincilik ve balıkçılıkla geçimini sağlamaktadır. Bunlarla beraber bölgeye ait iki adet halı kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatiflerden birisi sadece yurtdışına çalışmaktadır (Amerika, İsviçre). Turizmdeki büyük atak başta kıyı şeridi olmak üzere bölgenin geçim

⁵⁴ ATUKALP, Atahan, Behramkale Antik Şehri ve çevresinde gerekli koruma çalışmaları üzerine bir araştırma, M.S.Ü. Restorasyon, 1988, sa: 27.

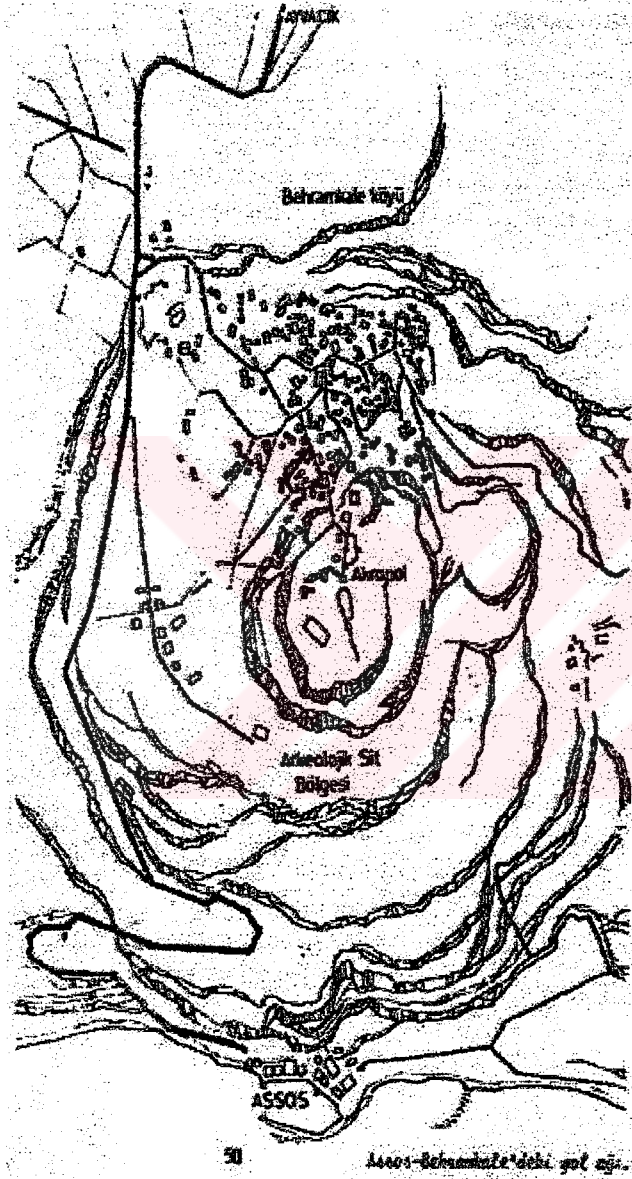
kaynağına güçlü bir etkisi olmaktadır. Mevcut kapasitenin çok üstünde kalan bu talep sonucunda yöre halkının geçimine fayda sağlamakla birlikte beraberinde teknik altyapı, ulaşım, otopark gibi konularda sorun yaratmaktadır. Kıyı şeridinde bu sorunların çözümü daha zor olmaktadır çünkü mevcut yerleşim bunun için yeterli değildir ve yeni yapı yapılması ise yerleşime ilişkin koruma kararına ters düşmektedir. Köydeki mevcut yapılardan ise şu anda lokanta, dükkan ve mimari yönü uygun büyüklükte konutlar ise pansiyon olarak kullanılmıştır.

Bugün kooperatifleşme anlayışı başta halıcılık sektörü ve ulaşım sektöründe kendini göstermektedir. Halk bu nedenle artık bu girişimlere çok uzak kalmamaktadır. Turizmin gelirinin kontrolü ve kiralanması ya da alternatif kaynaklar yaratılması böyle bir organizasyonla sağlanmalıdır. Böylelikle kendi kaynaklarını verimli ve kendileri için kullanan halk devamında da alternatif kaynak oluşumuna da öncülük etmiş olacaktır.

Bölgede 1980 'li yıllarında sık sık yaşanan --özellikle kıyı bölgelerindeki-- elektrik kesintileri çözüme ulaştırılmıştır. Bölgedeki bir başka sıkıntı ise su temini ve depolamasıdır. Bu sebeple hemen hemen her evin bahçesinde su kuyularına rastlanmaktadır. Bu ilk başta pratik bir çözüm gibi gözükse de pis su boşaltma ve kanalizasyon sisteminin olmaması bu çözümü de sakıncalı hale getirmektedir. Bölge hem kıyı şeridi hem de köy kesimi olarak iyi bir su dağıtım şebekesine ihtiyaç duymaktadır. Önceden var olan haberleşme sistemindeki sorunlar çok ciddi bir şekilde çözülmemiş yerine geçici çözümlerle iki adet telefon kulübesiyle halledilmeye çalışılmıştır. Bunun dışında Köyde belirli saatlerde çalışan bir postahane yapılmıştır.

Assos Biga yarımadası 'nın oldukça uzak bir köşesinde yer almış olduğu halde bazı turistik merkezlerden ulaşım iki saatte olabilmektedir. Batı tarafından gelen ve kıyı şeridinde küçük bir platformda sona eren yol sonunda hiçbir yere ulaşmamaktadır. Bu sebeple çok önemli bir park sorunuyla karşılaşmaktadır. Bunun sonucunda kıyı şeridine iniş boyunca tek taraflı park etmiş araçlar kötü bir silüet olarak kendilerini göstermektedir. Kara yolu ulaşımına alternatif deniz yolu ulaşımı

düşünülebilir, ama bununla ilgili en önemli sorun buradaki iskelelerin bu kapasite için yeterli olmadığıdır.

Şekil 3.21 Behramkale Köy 'ü ile kıyı kesimi arası yol planı [ATUKALP, Atahan, Behramkale Antik Şehri ve çevresinde gerekli koruma çalışmaları üzerine bir araştırma, M.S.Ü. Restorasyon, 1988, sa: 50].

Foto 7 Kıyı şeridine inen kontrolsüz trafik zaman zaman jandarma tarafından kontrol edilmektedir. Jandarmanın müdahalesi olmadığı zamanlarda ise ciddi park sorunları yaşanmaktadır, 2001.

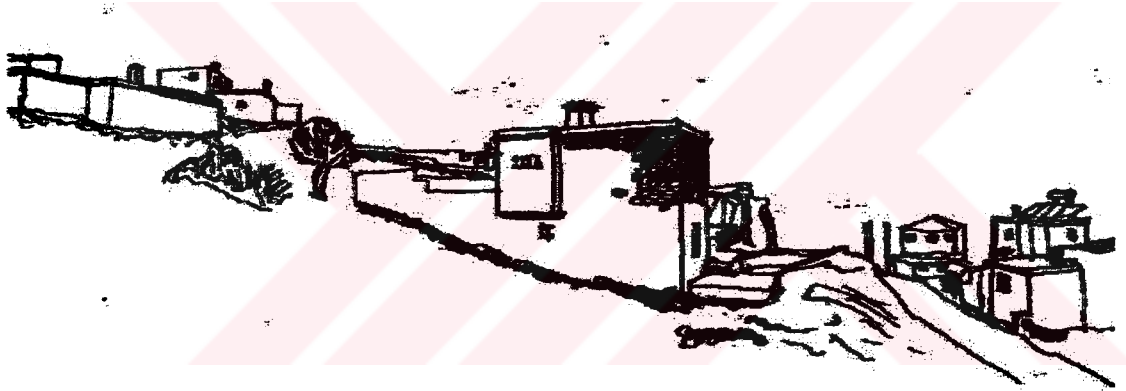

Foto 8 Kıyı şeridine inen yol boyunca park sorunlar yaşanmakta ve bu sebeple kontrolsüz park alanları oluşmaktadır. Dar olan tek yol alternatifi de bu sebeple tehlikeli bir hal almaktadır, 2001.

3.5 GELENEKSEL ASSOS YERLEŞİMİNİN İNCELENMESİ

Assos, daha önce de belirtildiği gibi kayalık bir alanda kurulmuştur. Yerleşme, akropole doğru teraslar halinde yükselen bir topoğrafyaya sahiptir. Assos ve çevresinin bu jeolojik ve topoğrafik yapısı, yerleşimin amorf şeklinin oluşmasında büyük pay sahibi olmuştur. Bu amorf yapının köyün yerleşiminin dağılımına etkisi ile ortaya çıkan silüet, yerleşimi özellikli bir hale getirmektedir. Bu özellik yapıların eğim boyunca farklı kotlarda buluşmalarıyla işlevlendirilmektedir.

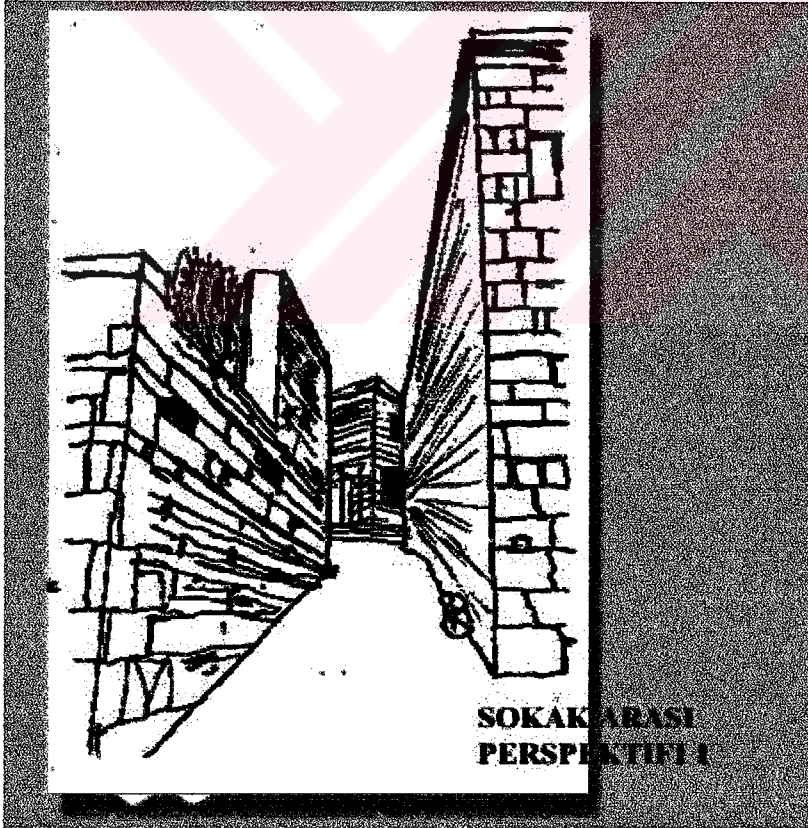
Şekil 3.22 Arazi yerleşimi, 2001

Yerleşim, akropolün batısında, denize sırtını dönen yamaçta yoğunlaşmıştır. Bu doku içinde, köyün girişinden, tepedeki Athena Tapınağı'na uzanan bir ana aks gözlemlenmektedir. Belirlenen bu temel fonksiyon aksının oluşması doğal bir süreç sonucudur. Zaman içerisinde, özellikle turizmin gelişmesiyle daha sık kullanılır hale gelen bu temel aks boyunca yeni ticarethaneler –restaurant, bakkal, vb.– oluşmakta ve ana fonksiyonlar oturtulmaktadır.

Akropolden başlayan bu aks, eğimin fazlalığı nedeni ile, köy girişine ulaşana dek oldukça dolambaçlı bir yol izlemektedir. Dolayısıyla yol boyunca yer yer genişlemeler gözlemlenmekte, ancak bu alanlardan sadece 1 yada 2 'si meydan

değeri taşımaktadır. Yerleşmede meydan olmaya müsait, parsel arasında kalan alanların sayısı mevcut metrekareye göre oldukça fazladır, bunlardan sadece bu özellikli aksta olanlar zaman içerisinde avantajlı duruma geçebilmiştir. Köy kahvesinin, camiinin, ve muhtarlığının bulunduğu geniş alan, bugün köyün meydanı olarak tanımlanmaktadır. Bu seçim zaman içerisinde halkın kullanımıyla ortaya çıkmıştır. Meydan olarak kabullenilmesi ise bir birini takip eden süreçte kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Assos'ta sokak kaplaması arnavut kaldırımı tipindedir. Bu yer kaplaması yolun kaymasını ve sel baskınlarını engellemektedir. Ayrıca sürülerin eğimli yollarda bu kaplama üzerinde daha rahat ettiği gözlenmiştir. Assos yerleşiminin genelinde bu yer kaplamasına rastlamak mümkündür.

Şekil 3.23 Ara sokak perspektifi, 2001

Ana sokak aksının belirlenmesinden sonra, buralara bağlanan tali sokaklar oluşmaktadır. Bu tali sokaklardan konut alanlarına ulaşılmaktadır. Konut alanlarının bu ana aksın uzağında olması tercih edilmektedir, çünkü bu aks üzerinde trafiğin daha yoğun oluşu, bu alandaki mahremiyeti yetersiz kılmaktadır. Konutlarda, bu sebeple bu tür ana sokaklardan uzakta, yüksek bahçe duvarları ile çevrili ve bahçe girişleri yola dönük olarak arazi kullanımı yapılmıştır. Burada, bahçe girişlerinin genelde çift kanatlı ahşap kapılar şeklinde oluşu ve bahçe duvarlarının yüksek olması beraberinde mahremiyet duygusunu da korumaktadır.(bkz. Ek 2, s1,2.)

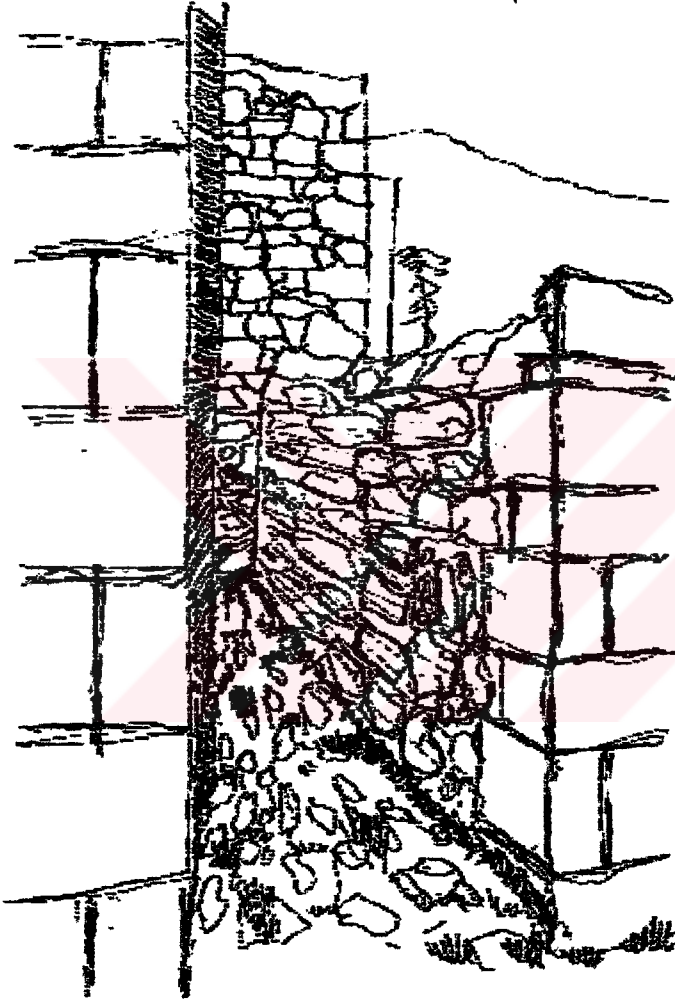
Parsel düzenlemelerine bakıldığında ise bina oturumlarının yoldan uzakta ve arsanın içlerine doğru olduğu görülmektedir. Bina oturumları içteki sınırlara dayalıdır ve genelde komşuyla bitişik nizama sahip değildir. Bitişik nizama sahip olan konut sahiplerinin akraba olduklarını gözlemlemekteyiz. Kısacası bitişik nizam akraba evlerinde görülen bir plan tipidir denebilir. Parsel kullanımlarında, parselin bulunduğu yer ve merkeze ve ana aksa olan uzaklık, planlamada önemli bir yer tutmaktadır. Bununla beraber tepelere doğru daha küçük parseller kullanılırken, köyün yamaçlarına doğru ise daha geniş parseller kullanıldığı da gözlemlenmektedir. Parseldeki bu büyüme ile, yamacın alt kısımlarındaki yerleşimlerde kısmi olarak daha geniş avlulara ve konutlara rastlanmaktadır. Parsellerdeki bu büyüklük yapı ölçeğine gelindiğinde, günümüz fonksiyonlarının, geleneksel yapıya eklenmesinde de kolaylık sağlamaktadır.

3.6 GELENEKSEL MİMARİ DOKUNUN İNCELENMESİ

3.6.1 Assos Konutlarının Genel Özellikleri

Geleneksel Assos Evi tipi köyün genelinde kullanılmaktadır. Yerleşimin genelinde arazi eğiminden kaynaklanan kot farklılıklarına uygun konutlar bulunmaktadır. Bu sebeple konutlar 1 ve 2 katlı yapılardan oluşmakta, farklı kotların kullanımı ve farklı kat yükseklikleri yerleşimin bütününde gözlenen organik dokuyu belirlemektedir. Farklı kotları birbirine bağlayan ara sokaklar ve yapıların manzara yönelimlerine göre konumlanmalarından kaynaklanan amorf yapı sürprizli ve nadiren

de kullanışsız sokak oluşumlarına yol açmaktadır. Bu sokaklara bakan parsellerde ise sokak dokusunun hareketliliği yapının yerleşim planına da yansımabilmektedir. Sokak dış kontürü parsel dış kontürünü de belirlemektedir (Parsel kontürlerine müdahaleler yapıldığı görülmektedir). Avlu duvarları çevreledikleri konutların mahremiyetini sağlamak üzere yol kotundan 1.5 m – 2 m yüksekliğinde yapılmaktadırlar.

Şekil 3.24 Çıkmaz sokak perspektifi, 2001

Konutlarda malzeme olarak ise yine çevredeki geleneksel taş malzemeden yararlanılmaktadır (bkz. Ek 2, sa.3). Konuta giriş genelde yol tarafından verilmekte ve giriş öncelikle avluya olmaktadır. Geleneksel Assos konutu, teras çatı ile

örtülmektedir (bkz. Ek 2, sa.4). Çatı geçişte, oluğu saklamak üzere, yöreye has bir detay kullanılmaktadır)

Yapı içerisindeki dağılım avludan yapılmaktadır. Avlu içerisinde açık mutfak, taş ocak, küçük bir depo, tuvalet (en uzak köşede), oturma alanı ve ahır (genelde konutun alt katı, bazan da ayrı bir yapı olarak) yer almaktadır. Yapıların kullanımı yazlık ve kışlık olarak düzenlenmektedir. Mutfak, pişirme, yemek yeme üniteleri yapının hem içinde hem de avlusunda yer almaktadır. Yazın avluda açık bir mutfak, pişirme ünitesi ve yemek yemek için açık bir alan bırakılmaktadır. Kışın ise bu fonksiyonlar genelde tek oda içerisinde çözülmektedir (bkz. Ek 2, sa.5,6,7).

Yaşam odaları bahçe kotundan yüksekte olup (subasman seviyesinden fazla bir yükseklik) zeminde kalan kısım ise ahır olarak kullanılmaktadır. Böylece hem -- alçak-- bir kat elde edilmekte, hem de hayvanların daha güvende olduğu bir alan kazanılmaktadır. İnsanlar için --yükseklik nedeni ile-- kullanışsız olan bu alan hayvanlar için oldukça yeterlidir. Hayvanların üretmiş olduğu tezeklerin zamanla bozulmaları üst kat için bir ısınma etkisi de yaratmaktadır. Bir başka avantaj ise, köylünün önemli bir geçim kaynağı olan hayvanlarının güvenliğinin sağlanmış olmasıdır.

Yaşam odaları içinde küçük bir mutfak ünitesi, küçük bir ocak ve ortada bir yemek yeme alanı bulunmaktadır. Yemek yeme işleminden sonra bu alan, daha sonra yatma mekanı olarak kullanılmaktadır. Mutfak ünitesi küçük bir dolap sisteminden ve yiyeceklerin asıldığı kanca sistemlerinden oluşmaktadır.

Avlunun içinde ayrı bir yapı olarak yer alan ahır sisteminde, ahırın kapasitesi, avlunun büyüklüğüne göre değişmektedir. Genelde bir kısmı da depo olarak kullanılmaktadır. Bu yapının çatısının zaman zaman teras olarak değerlendirildiği de görülmektedir.

Avluda bunların dışında tuvaletin yer aldığı bir başka köşe mevcuttur. Bu köşe yaşam alanına en uzak olan köşedir. Düzenli bir kanalizasyon şebekesi olmadığından

dolayı, tuvaletlerde hijyen ve koku sorunu ortaya çıkmaktadır. Açık hava olması bu sorunun çözümü için yeterli gözükmemektedir.

3.6.2 GELENEKSEL ASSOS YERLEŞMESİNDE KONUT TİPOLOJİSİ

Geleneksel Assos yerleşmesinde konutlar, yukarıda sayılan ortak özellikleri taşımakla birlikte, bu konutların planları üzerinden tipolojik bir sınıflandırmaya gitmek de mümkün olmaktadır. Günümüzde, gerek fonksiyonel, gerekse teknolojik zorunluluklar sebebi ile yerleşimdeki konutların çoğuna ekler yapıldığı gözlemlenmektedir. Çoğunlukla gelişi güzel –parsel ve avlu biçimlenişine uydurularak—konumlandırılan bu ek yapılar, geleneksel –konutların orijinal halindeki—plan tiplerini izlemeyi zaman zaman güçleştirebilmektedir.

Konutlar, plan düzleminde incelendiğinde, yine de genel olarak üç farklı plan şeması belirginleşmektedir:

1. Çekirdek Plan Tipi
2. Ön Sofalı Plan Tipi
3. Orta Sofalı Plan Tipi

Çekirdek plan tipindeki konutlar, zeminde depo ya da ahır olarak kullanılan bir mekanın üzerinde, dışarıdan bir merdivenle ulaşılan, genelde kare biçimindeki yaşama alanından ibarettir (bkz. Ek 3, sa. 5-14). Küçük bir ya da iki pencerenin aydınlattığı bu mekanda, bir duvarda ocak yer almaktadır. Özellikle kış aylarında, pişirme, yeme, oturma ve uyuma gibi fonksiyonların hep bu alanda gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Çekirdek plan tipinde, bazan iki odanın yanyana gelerek farklı türevler oluşturduğu da gözlemlenmektedir(bkz. Ek 3, sa. 7-9).

Ön sofalı plan tipindeki konutlarda da, yine zemin katın depo ya da ahır olarak kullanıldığını; dışarıdan bir merdivenle çıkılan üst katta ise yaşam odasının önüne bir sofa eklendiğini gözlemleriz(bkz. Ek 3, s.15-17). Bu plan tipinde, ocağın genelde

önde yer alan bu sofada yer aldığı görülmektedir. Ön sofalı planda da, genelde tek odalı olmakla birlikte, iki odalı türevlere de rastlanmaktadır.

Orta sofalı plan tipinde ise, genelde dışarıda yer alan bir merdivenden, öncelikle bir sofaya ulaşılmakta, ortada yer alan bu sofanın her iki yanında birer oda yer almaktadır. Bu plan tipinde ocağın, ortadaki sofada yer aldığı görülmektedir. Yeme, oturma ve uyuma alanlarının farklılaştığı görülen bu plan tipinin daha geç ortaya çıktığı düşünülmektedir.

3.6.3 GELENEKSEL MİMARİ DOKUNUN GÜNÜMÜZDEKİ KULLANIM ŞEKLİ İLE İNCELENMESİ

Geleneksel yapı tipinde kullanılan fonksiyonlar günümüzde geçerliliğini kısmen ya da tamamen yitirebilmektedir. Teknolojiye ve geçim kaynaklarına bağlı olarak değişen yaşam standartları, yeni fonksiyonların eklenmesini gerekli kılmaktadır. Mevcut alanlar gözetilerek eklenen bu ilave yapılara (ya da bölmelere) ihtiyaç, yaşam alanında ve avluda çokça rastlanmaktadır (bkz. Ek 3, sa.18-21). Bugün tek odada bir çok fonksiyon çözmektense farklı fonksiyonlar farklı mekanlara taşınmaktadır. Bunların başında yemek odası ve yatak odasının ayrımı gelmektedir. Yemek odası, yaşam odası, yatak odası yerleşimde mümkün olduğunca birleşmemektedir. Bu alternatif odaların oluşumu, geçmişten gelen önemli bir geleneğin değişmesine bağlanabilir. Geleneğe göre ailedeki erkek çocuklar evlenmek istediğinde, ev sahibi olmaları istenmekteydi. Maddi durumu yeterli olanlar yeni bir ev yaptırabiliyordu, olmayanlar ise mevcudun bir katını yada bir bölgesini konuta çeviriyordu. Bu nedenle aynı yapıda zaman zaman iki aile yaşıyordu. Bu gelenek günümüzde değişmek üzeredir. Dolayısıyla her konutta tek aile barınmakta ve özellikle eski yerleşim bölgelerinde yaşlılar kalmaktadır. Eski yerleşim olarak adı geçen yerler Murat Hüdavendigâr Camii ve Athena tapınağına yakın olan kesimleri kapsamaktadır.

Konutlarda elektronik eşyaların kullanımının artışıyla birlikte buna bağlı altyapı sisteminin de artışı (telefon, kablolu tv vb.), çanak antenlerin kullanımı ve bu gibi sonradan ilave edilen üniteler görsel kirliliğe yol açmaktadır.

Foto 9 Yeni yerleşimdeki konut uygulamaları 1, 2001

Araç kullanımı ve turizmin bölgeye girmesiyle birlikte araç sahipleri konutlarında otopark alanı ihtiyacını karşılamak için avludan faydalanmışlardır. Mevcut giriş kapısını genişleterek içerideki avlu mekanı otopark olarak kullanılmaktadır. Avlusu yeterli genişlikte olmayan evlerde ise, dar olan kapı önü veya sokak aralarında park sorununa çözüm aranmaktadır.

Yerleşme dokusunun sıklığı ve ilaveler ve yeni yapılaşmanın kanunlar ile sınırlandırılması sebebi ile, son zamanlarda gençler, evlendikleri zaman evlerini, köy yakınındaki Yeni Mahalle olarak adlandırılan alana taşımaya başlamışlardır. Bu, eski yerleşmenin korunması açısından olumlu bir çözümdür. Bununla birlikte yerleşmede

son zamanlarda görülen bir başka durumda, yerli halkın konutlarını dışarıdan gelenlere satmalarıdır. Çoğunlukla bakımsız kalmış konutların renovasyonu açısından bu gelişme olumlu sayılabilecekken, yeni sahiplerinin konutları kendi yaşam biçimlerine göre şekillendirmelerinin, geleneksel yapıyı bozacak boyutlara ulaşmaması için önlemler alınması gerektiği düşünülmektedir.

Foto 10 Yeni yerleşimdeki malzeme uygulamaları 2, 2001

Foto 11 Yeni yerleşimin yol ayrımındaki düzensiz uygulamalar, 2001

SONUÇ

Geleneksel yapı sistemini zamanımıza kadar taşımış ve yaşanmışlıkların getirdiği fiziksel özelliklerin ötesindeki atmosferiyle Assos, günümüzde dikkatleri üzerine çekmektedir. İlgi odağı olmaya başlayan Assos'un geçmişten günümüze ulaşan değerli yönleri, bugün için kendi geleceğini tehlikeye atmaktadır. Böylesine talep gören tarihsel bir dokunun korunması ve günümüz fonksiyonlarının kontrollü olarak bu dokuya doğru bir yöntemle entegre edilmesi başlı başına bir önem arz etmektedir.

Assos ya da yeni adıyla Behramkale'nin, çevresindeki arkeolojik ve kırsal değerlerin farkına yeni yeni varılmaktadır. Gelir kaynaklarının değişmesiyle birlikte Assos'ta yaşayanların yüzyıllardır süren yaşam biçimleri değişmiş ve bu kişilerin hayat standartları kademeli olarak yükselmiştir. Bu yönde bir değişim, hayatlarının geleneksel olan her noktasında etkisini göstermeye başlamış, insanların gündelik yaşam ve sosyal hayatlarına yansımış, sonuç olarak fiziksel yaşam alanlarına da sıçramıştır. Tarihsel süreçte toplumun gelişimiyle beraber, ihtiyaç duyulan yeni yapılanmalarda farklılaşmalar ortaya çıkmış ve bu müdahale edilmesi gereken bir noktaya ulaşmıştır. Bu durumun aciliyeti yanında müdahaleyi gerçekleştirecek olan kullanıcıların oto kontrol mekanizmalarını devreye almaları vurgulanması gereken en önemli husustur. Bu denli hassas bir konuda sahip olunması gereken koruma bilinci ve teknik bilgiler, buraya dışarıdan verilecek destekle sağlanacaktır. Bu bilincin gerçek sahiplerine aktarılması halinde daha sonra buraya gelecek olan kişiler, kurulacak çerçevenin içinde kalmaya mecbur bırakılacaklardır. Bu bölgeyle ilgili oluşturulacak böyle bir düzen, büyüyen olan Assos için yeni gelişimlerin, eklerin ve düzenlemelerin kontrol altında tutulması demektir. Bütün bu düşünceleri örneklendirmek gerekirse; kullanıcı tarihi yapıya günümüz teknolojisinin gerektirdiği ilave ihtiyaçları yapının var olan bünyesine oturtmak isteyecektir. Bu talebin yolaçtığı sorun, bireysel çözümler yerine, bir danışman kontrolünde ve mevcut olana en az müdahale ile çözümlenmelidir.

Taşıt yollarının eklenmesi ve beraberinde getirdiği park sorunu, araç çokluğundan dolayı ortaya çıkan görüntü ve ses kirliliği ve bilinçsiz turistlerin yarattığı çevre kirliliği gibi sorunların çözümüyle, arkeolojik kentin ve mevcut Assos atmosferinin korunması mümkün olacaktır.

Tarihsel süreç boyunca oluşmuş bu atmosfer, günümüzde genç nüfusun barınma ihtiyacı nedeniyle büyük bir tehlike altındadır. Turizm kazancı, değerlendirilen eski yapılar ve kıyı bölgesi, günümüzde genç nüfusun göç etmesi yerine bu bölgede kalmasını sağlamıştır. Bu sevindirici gelişmenin sonucunda oluşan yeni yapı ihtiyacının karşılanması geleneksel doku bünyesinde çözülememektedir. Korunması gereken dokuya müdahale, halk arasında pratik bir çözüm olarak öngörülüp, alternatif yerleşim alanları oluşturulmaktadır. Bu yeni yerleşim alanları, günümüzde, uzun vadeli ve büyük ölçekli bir projenin başlangıcı olarak benimsenmelidir. Yeni yerleşim yerleri, gelecekteki oluşumların temellerini attıkları gibi, geçmişle olan bağlantılarını da koparmamalıdır. Bu bağlantının geleceğe taşınması ancak geleneksel dokunun geçmiş, bugün ve gelecek bütünlüğü içinde düşünülmesi ile mümkündür. Bu şekilde planlı bir tavır, geleceğin kontrollü bir gelişim süreci sonucunda oluşacağını işaret etmektedir.

Geleneksel dokunun incelenmesi ve tanımlanması, gelecekte inşa edilecek yapılar için referans teşkil edecektir. Böylece geleneksel kimlik kaybolmadan yapılanma devam edecek ve geçmişin yansımaları günümüz şartlarında değerlendirilmiş olacaktır. Ne yazık ki bugünkü uygulamalar belirtilen yorumların tam tersi bir yönde gerçekleştirilmektedir. Örneğin, yörenin yeni yerleşim bölgesindeki planlamada oluşturulan gridal sistem, geleneksel dokuya tamamen aykırı bir biçimde var olmaktadır. Yeni yapılanmaların güncel fonksiyon gereksinimleri, geçmiş yapısal özelliklerin ve tarihsel dokunun kimliğine büyük zarar vermektedir. Yeni yerleşmede kullanılan yapı sistemleri ve yapı malzemeleri geleneksel bir özellik içermemektedir. Geleneksel yapılar için tanımlanan kriterlerin yeni yerleşimdeki yapılarda dikkate alınmaması ve bununla beraber yarım kalmış sıvalar, sıvasız tuğla duvarlar, düzensiz bahçe uygulamaları, çözülmemiş teknik altyapı sistemleri, tamamlanmamış taşıt ve yaya yolları, bize, eskiyi koruyamamanın

yanı sıra kimliksiz bir yeni yapılanmayı da açıkca göstermektedir. Geleneksel bir yerleşim çevresindeki yeni oluşumların hatalı uygulanan örnekleri, ileride içinden çıkılması güç bir duruma neden olacaktır.

Bir başka önemli nokta ise yerleşim birimi çevresinde yollardaki kontrolsüz yönlendirme levhalarıdır. Mevcut otellerin ve ticarethanelerin reklam tabelaları, bölgeye yaklaşırken ve köy girişinde ciddi bir görüntü kirliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Orantısız ve düzensiz bu tabelalar, çevredeki geleneksel dokunun detaylı bir şekilde analiz edilmediğini bize göstermektedir. Buradaki yönlendirme levhaları ve reklam tabelaları şehir mobilyalarıyla birlikte koruma imar planlarında bir bütün olarak ele alınmalıdır. Böylece bölgedeki tabelalardan kaynaklanan görüntü kirliliği de ortadan kaldırılmış olacaktır.

Yapı malzemesi olarak geleneksel taşın kullanımı ve bahçe düzenlemeleri yeni yerleşimde tam olarak uygulanmamaktadır. Yapılar geleneksel sistemdeki gibi genellikle iki katlı olup, manzaraya yönelim veya eğimden faydalanma gibi yerleşim özellikleri bulunmamaktadır. Bunların dışında yapılardaki sirkülasyonlar ve teras çözümleri geleneksel sisteme göre daha farklı olarak çözülmüştür. Teknolojinin getirmiş olduğu elektronik donatıların yerleşimi ise yapılarda belli bir estetik ve kontrollü bir çözüm özelliği taşımamaktadır. Kuşaklar boyunca tarihi özelliğini koruması gereken geleneksel doku, yanlış çözümler nedeniyle yeni nesillere aktarılamayacaktır.

Assos yukarıda belirtilen tarihsel özellikleri yanı sıra doğal güzellikleri sebebiyle de dikkat çeken bir bölge haline gelmiştir. Assos'un doğal ve tarihsel değerlerine gösterilen bu ilgiyle doğru orantılı olarak artan rant, beraberinde altyapı ve üstyapı revizyon zorunluluğunu da getirmektedir. Şu anda projelendirilmesi devam eden Ayvacık-Küçükkuyu arasındaki yeni yol inşaatı bunun en güncel örneğini teşkil etmektedir. Kontrolsüz ve Koruma Kurulu kararlarına uyulmadan yapılacak bu tür fiziksel müdahaleler doğal değerleri (zeytin ağaçları, kıyı şeridi) ve ekolojik dengeyi (yırtıcı kuş türlerinin üzerinde barındığı, doğal anıt karakterindeki kayalıklar) sarsacak ya da yok edecek sonuçları beraberinde getirebilir. Geri

beslemeli olarak düşünülduğünde standartların, teknolojiye ve yeni yaşam koşullarına bağlı olarak yükseltilmesi, bölgeye olan turistik talebin artmasına neden olacaktır. Neticede doğal nedenlerden dolayı engellenemeyecek bu talep ve rant artışının sınırlandırılmasının tek yolu öncelikle yörede yaşamını sürdüren insanların oto kontrol mekanizmalarını kullanmalarıdır. Bu konuda yöre halkına en büyük desteği kamuoyu ve sivil toplum kuruluşları sağlamalıdır. Yasal denetleyici olan koruma kurulları, halkın sahip olduğu iyi organize olmuş bir kontrol mekanizmasının işleyişine destek olacaktır.

M.S.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
 ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI
 KENTSEL KORUMA VE YENİLEME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
 DANIŞMAN : PROF. DR. İSMET OKYAY
 987111240 YASIN ALTIPTAT

" ASSOS (BEHRAMKALE) "

LEJAND

BİNA DURUMU

■	RESTORE EDİLMİŞ
■	İYİ
■	ORTA
■	KOTU
■	HARABE

 MİMARİ AÇIDAN RÖLEVLERİ
 ÇIKARILMIŞ
 VE MİMARİ AÇIDAN
 ETÜD EDİLMİŞ YAPILAR.

ÖLÇEK :
 1 : 40

İÇİŞİ BAKANLIĞI
 MİMARLIK BAKANLIĞI

M.S.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI
KENTSEL KORUMA VE YENİLEME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
DANIŞMAN : PROF. DR. İSMET OKYAY
987111240 YASIN ALTIPTAT

" ASSOS (BEHRAMKALE) "

LEJAND

ARAZI KULLANIMI

- KONUT
- DİNİ TESİS
- TURİZM TESİSİ
- TİCARET
- ALT YAPI
- EĞİTİM
- ASKERİ ALAN
- KARAYOLU

K

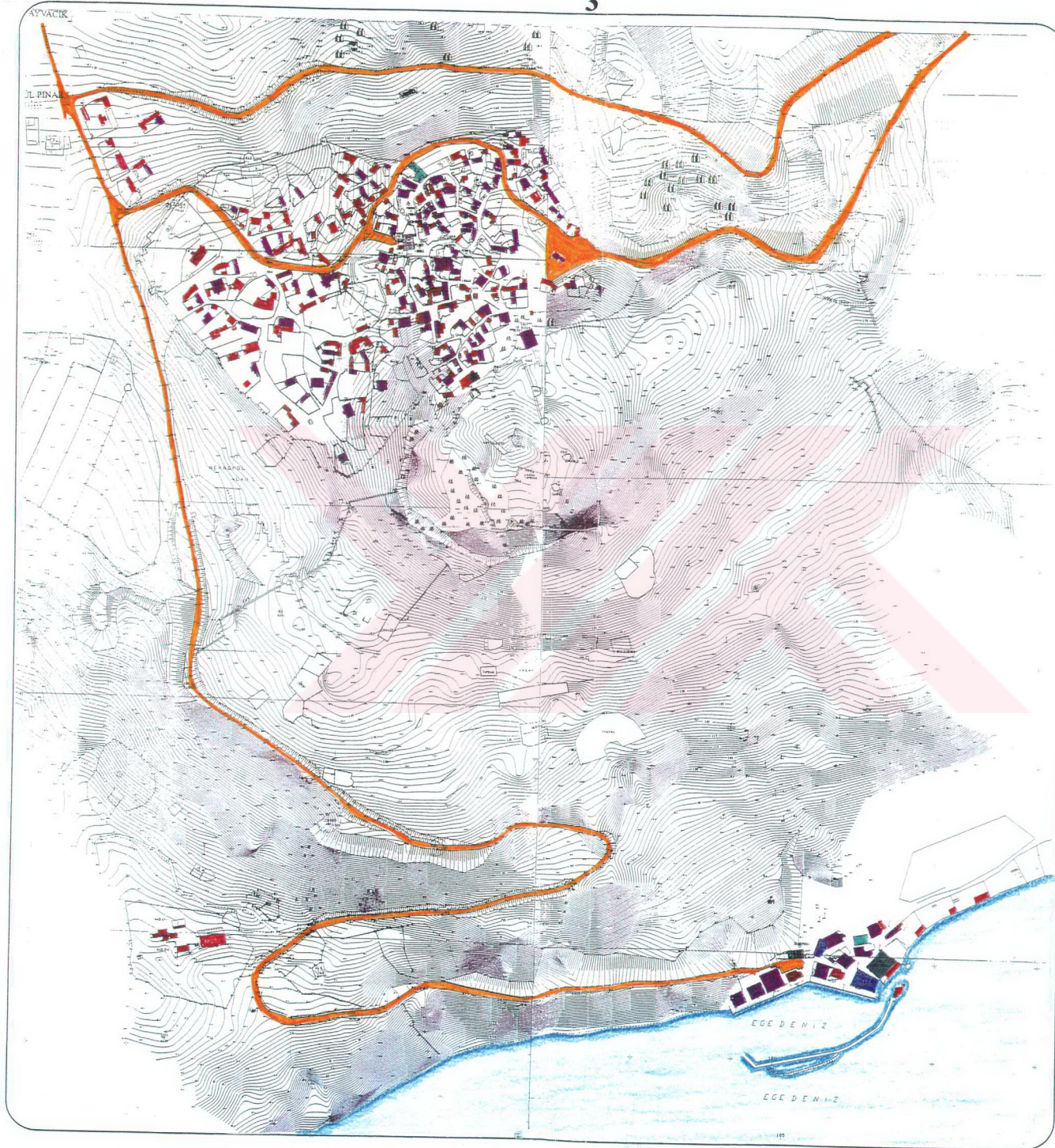

ÖLÇEK :
1 : 4000

M.S.U. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI
KENTSEL KORUMA VE YENİLEME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
DANIŞMAN : PROF. DR. İSMET OKYAY
987111240 YASIN ALTIPAT

" ASSOS (BEHRAMKALE) "

LEJAND

KAT ADEDİ

	1 KATLI
	2 KATLI
	3 KATLI
	4 KATLI

K

ÖLÇEK :
1 : 4000

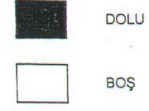
M.S.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI
KENTSEL KORUMA VE YENİLEME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
DANIŞMAN : PROF. DR. İSMET OKYAY
987111240 YASIN ALTIPAT

" ASSOS (BEHRAMKALE) "

LEJAND

DOLULUK-BOŞLUK

DOLU

BOŞ

K

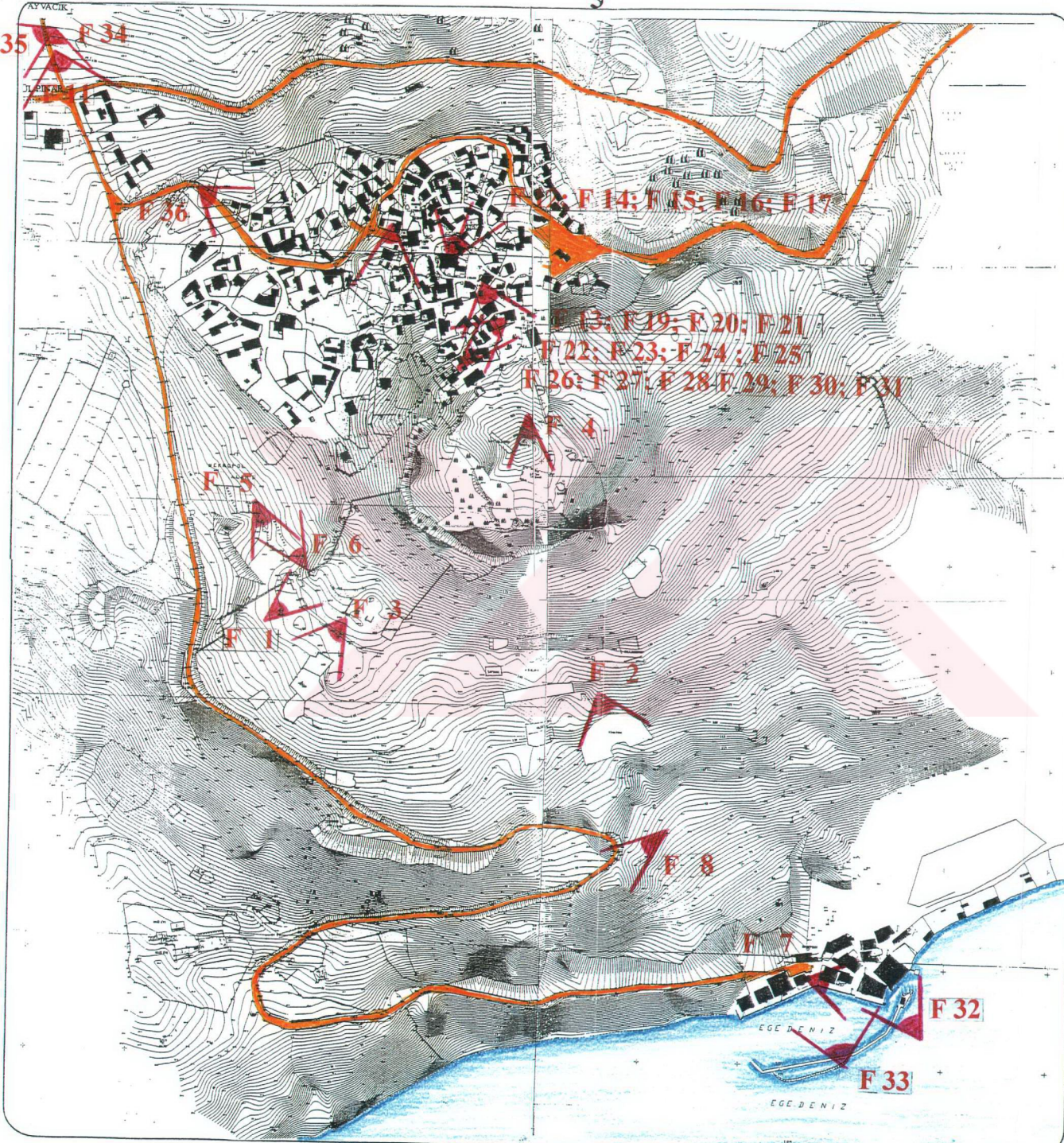

ÖLÇEK :
1 : 4000

M.S.U. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
 ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI
 KENTSEL KORUMA VE YENİLEME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
 DANIŞMAN: PROF. DR. İSMET OKYAY
 987111240 YASIN ALTIPAT

" ASSOS (BEHRAMKALE) "

LEJAND

FOTOĞRAF BAKIŞ AÇILARI

K

ÖLÇEK :
 1 : 4000

Foto 12.

Foto 13

*Yukarıdaki kapı, köy genelinde rastlanan, sonradan yapılmasına rağmen ahşap görüntüsüne sahip bir kapıdır. Şu anda yenilen kapılar ise aşağıdaki örnekteki gibi orjinaline aykırı bir görüntü içindedir.

Foto 14

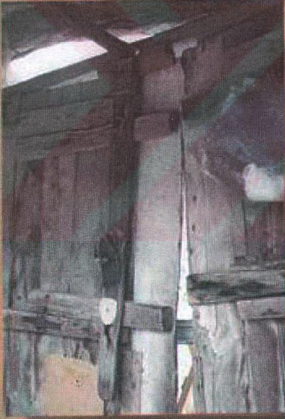

Foto 15

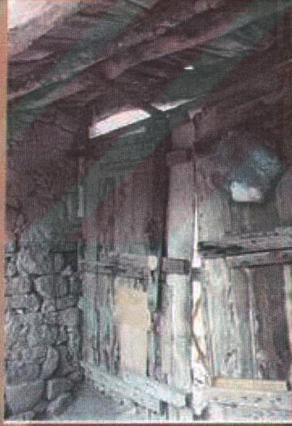

Foto 16

* Kapı sistemleri önemli bir kilit sistemi içermemektedir. İki kapı sadece halka ve zincir kullanılarak kilitlenmektedir. İçeriden oluşturulan mekanizma kısmen fotoğraflardan algılanmaktadır. Bu çözüm yılların getirdiği bir oluşum sonucu bugünkü haliyle kullanılmaktadır.

*Fotoraflarda pencere kullanımının süreç boyunca değişimi gözükmemektedir. Panjur sisteminin kullanım şekli ve malzeme farkı, bu zaman içindeki değişikliklerin bir kaçıdır. Foto 17

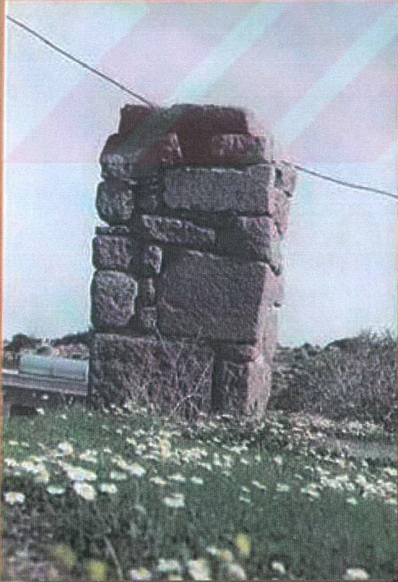

Foto 18

[Foto 19]

*Teras çatı uygulamasında çatının dış etkilerce bozulması sonucundaki tamirini bu silindirik taşlarla yapmaktadır.

*Orijinal haline son derece yakın bir baca detayı ve taş işçiliği örneği.

Foto 20

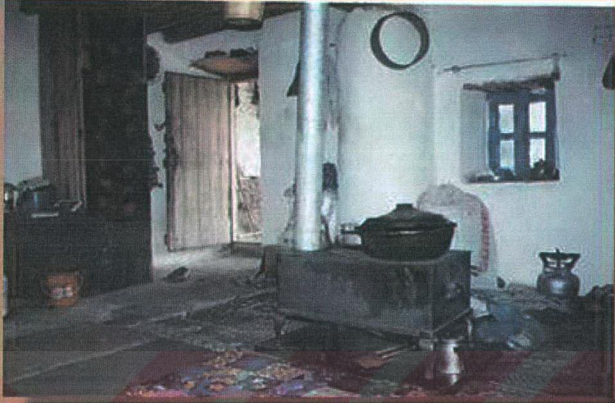

Foto 21

Foto 22

* Konut alanlarının iç mekan düzenlemesi bu resimlerde daha net gözükmemektedir. Giriş holü + mutfak + sofa kısmı aynı mahalde yerleştirilmiştir. Bu yöresel bir özelliktir. Plan tipi gereği burada girişin sol tarafı mutfak, girişin çaprazı oturma alanı olarak kullanılmaktadır.

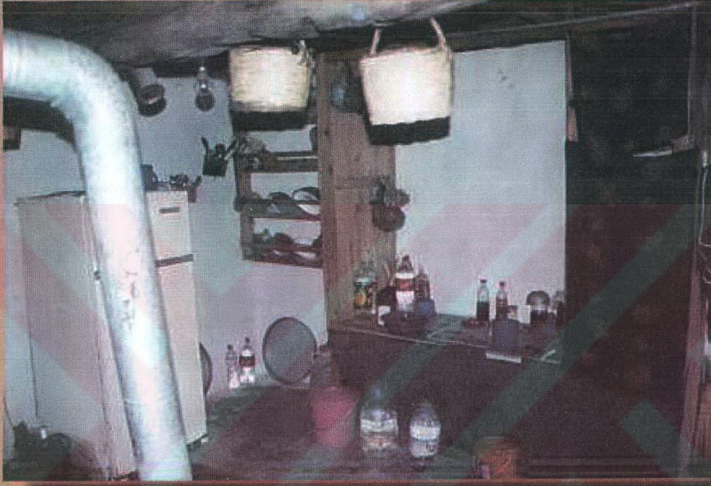

Foto 23

* Resim girişin solunda yer alan mutfak kısmını içermektedir. Mutfak tezgahından, raflara kadar azami mutfak ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Yeterli dolap yerinin olmaması kullanımda sorunlara yol açmaktadır fakat buna karşın teknolojinin adaptasyonu bu planlarda biraz zorda olsa mümkün görülmektedir.

*Kapı kulp detayı yandaki fotoğrafta görüldüğü şekilde, basit ama işlevsel bir şekilde çözülmüştür. Kapıdaki kilit sistemi güvenlik açısından köy halkı için yeterli gözükmemektedir. Yöresel bir unsur da kapı üzerindeki iki halkanın bağlama şeklidir. Bu halkaların zincirle birbirine bağlı olma durumu bize evde kimsenin olmadığını göstermektedir.

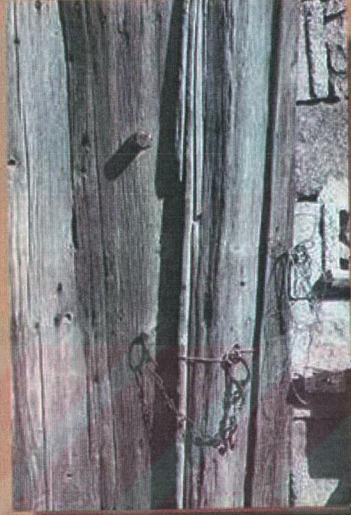

Foto 24

*Konutun bahçesinde yer alan bu pişirme ünitesi bize halkın üretken yönünü göstermektedir. Bu nokta da dışarıya bağımsız yaşamaktadır. Bahçe taşlarıyla aynı dokuya sahiptir. Her konutun bahçesinde böyle pişirme üniteleri bulunmaktadır.

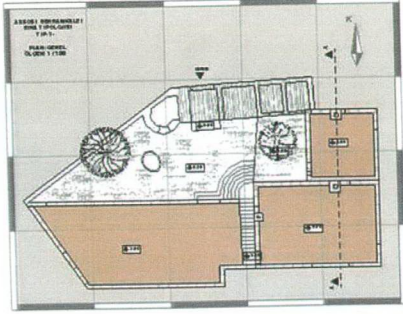

Foto 25

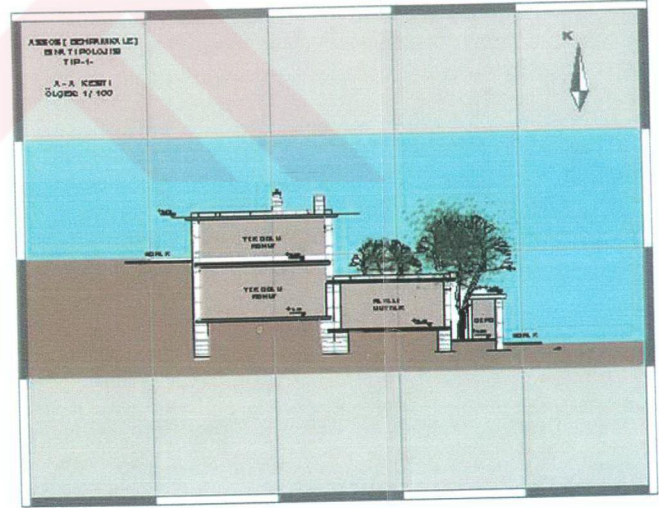

EK 3

1

GİRİŞ CEPHESİ
Foto 26

KONUT EN KESİTİ

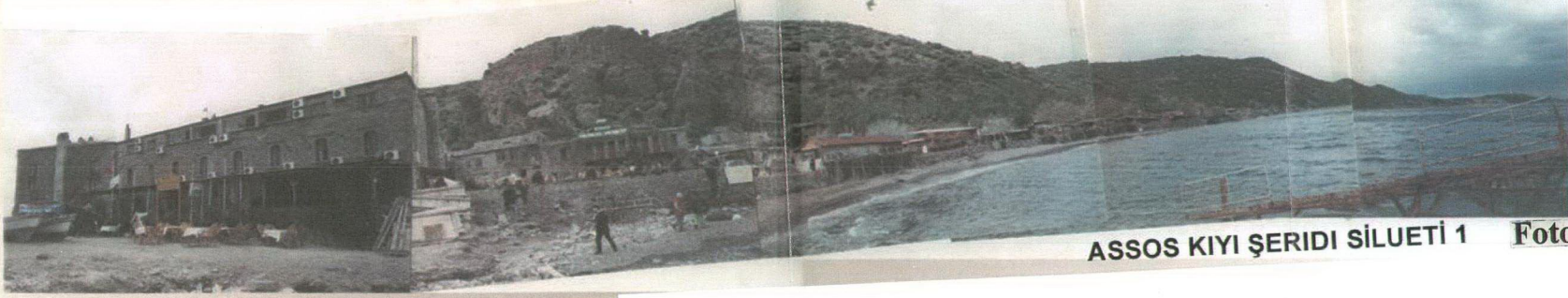
KONUTTA TERAS - AVLU İLİŞKİSİ
Foto 27

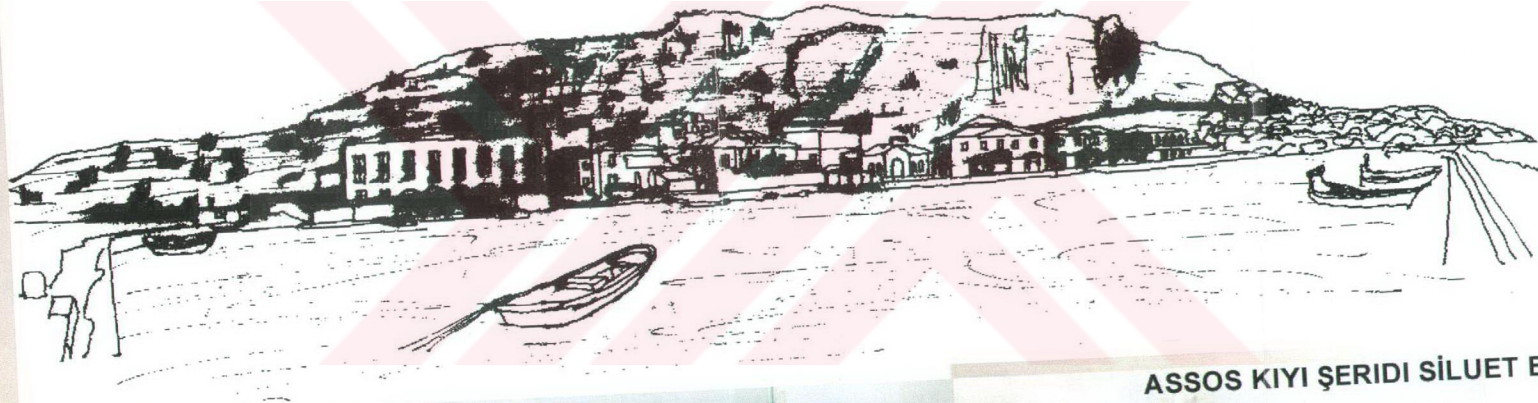

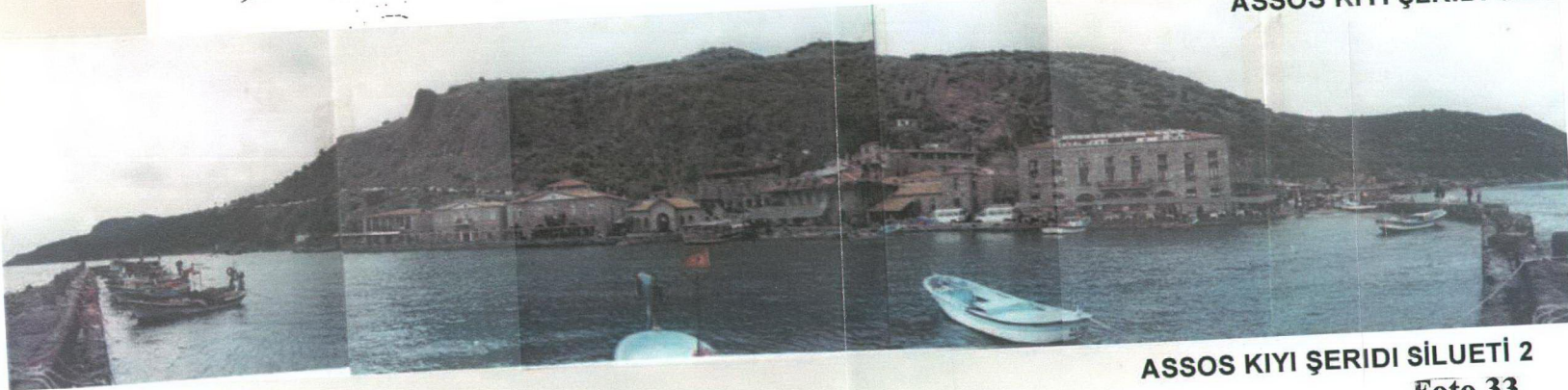
EK 3

ASSOS KIYI ŞERIDI SİLÜETİ 1 Foto 32

ASSOS KIYI ŞERIDI SİLÜET ESKİZİ

ASSOS KIYI ŞERIDI SİLÜETİ 2
Foto 33

EK 3

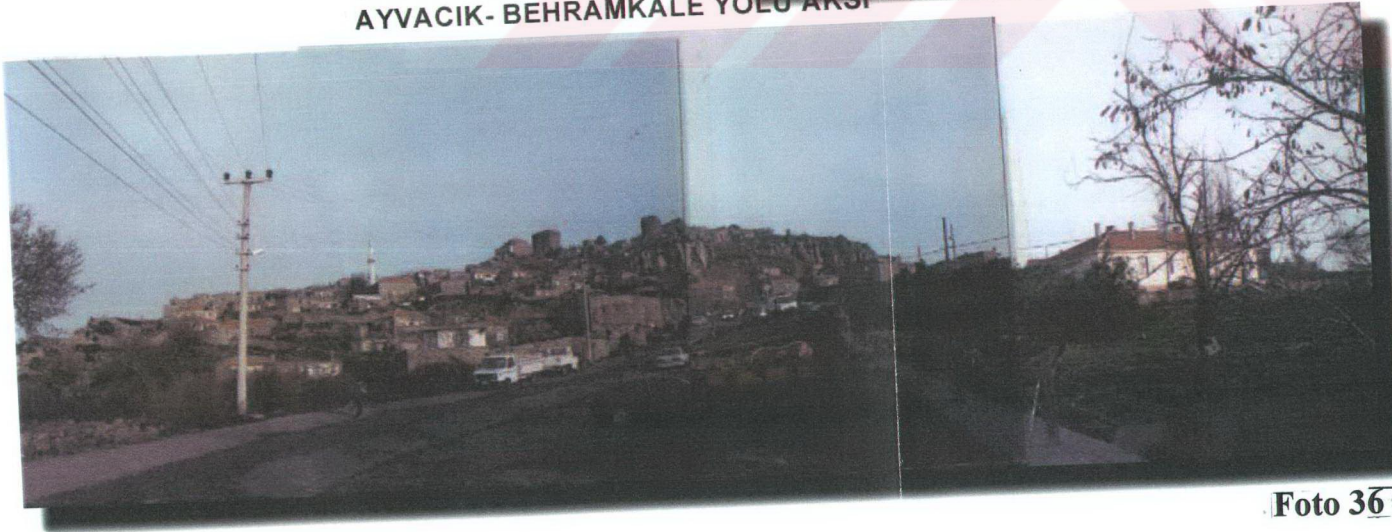
Foto 34

KUZEY - BATI SILUETİ
AYVACIK- BEHRAMKALE YOLU AKSI

Foto 35

YENİ YERLEŞİM SILUETİ
AYVACIK- BEHRAMKALE YOLU AKSI

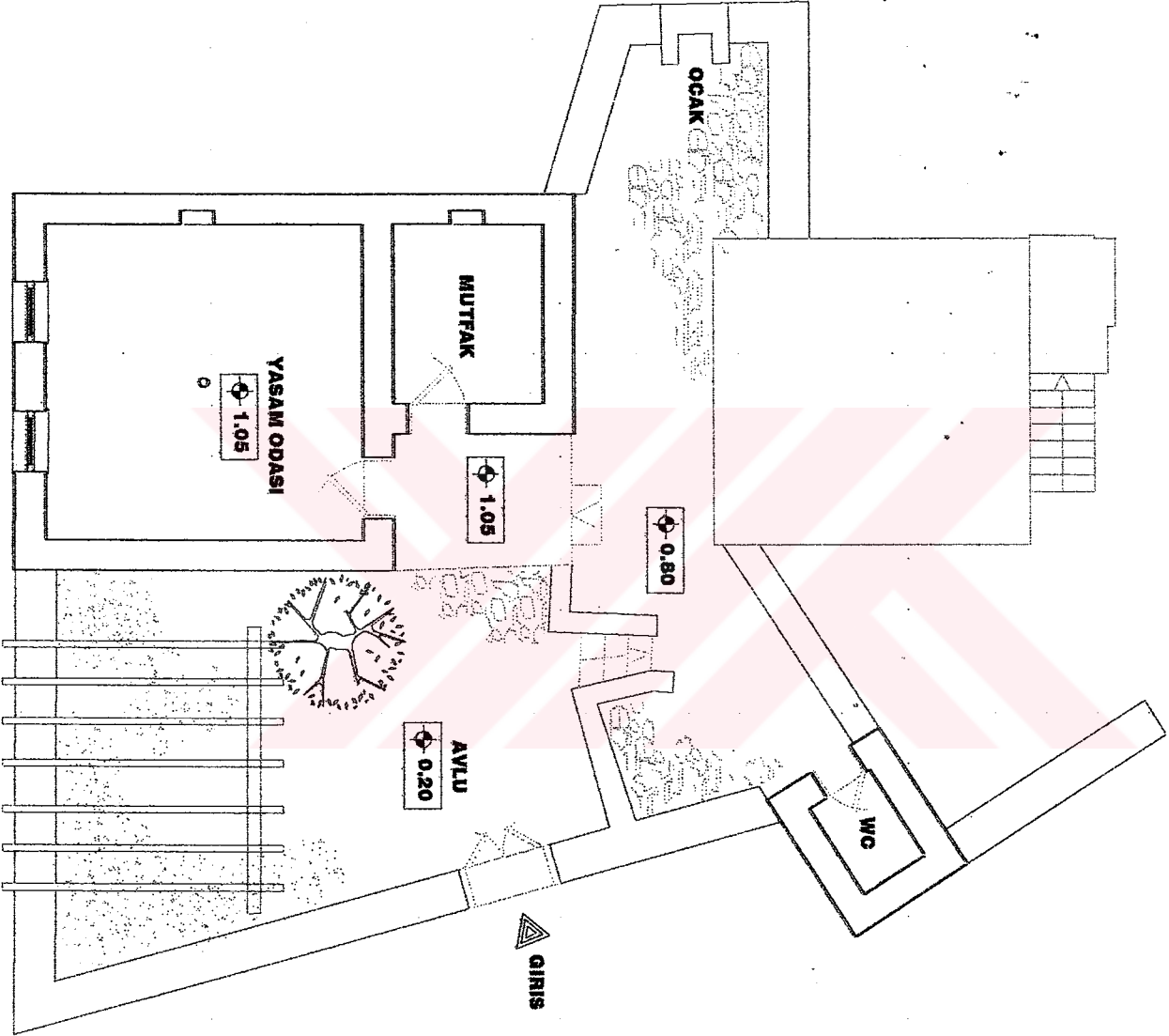

BEHRAMKALE KÖYÜ
GİRİŞİ

Foto 36

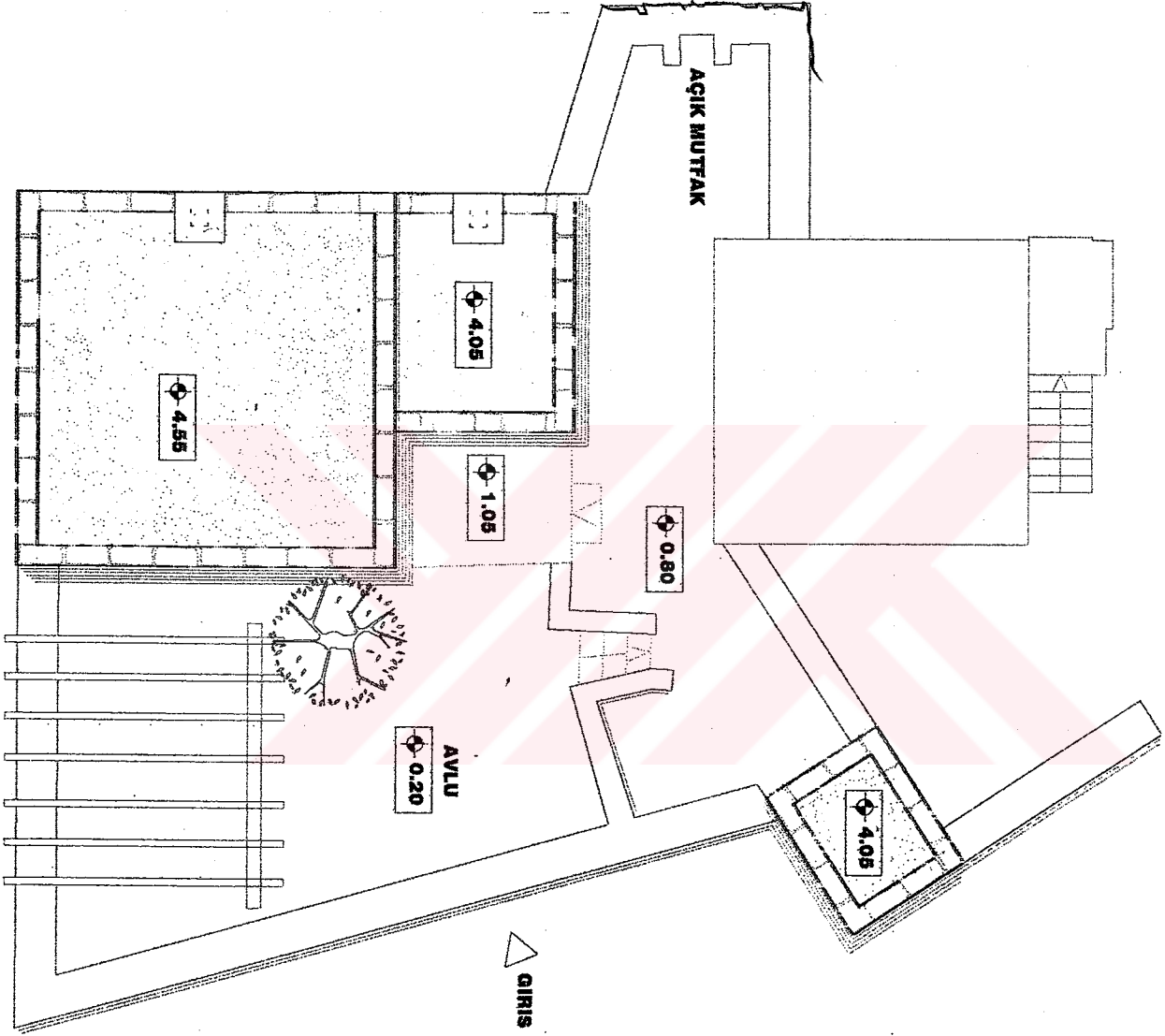
ASSOS (BEHRAMKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 1

ZEMİN KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 1

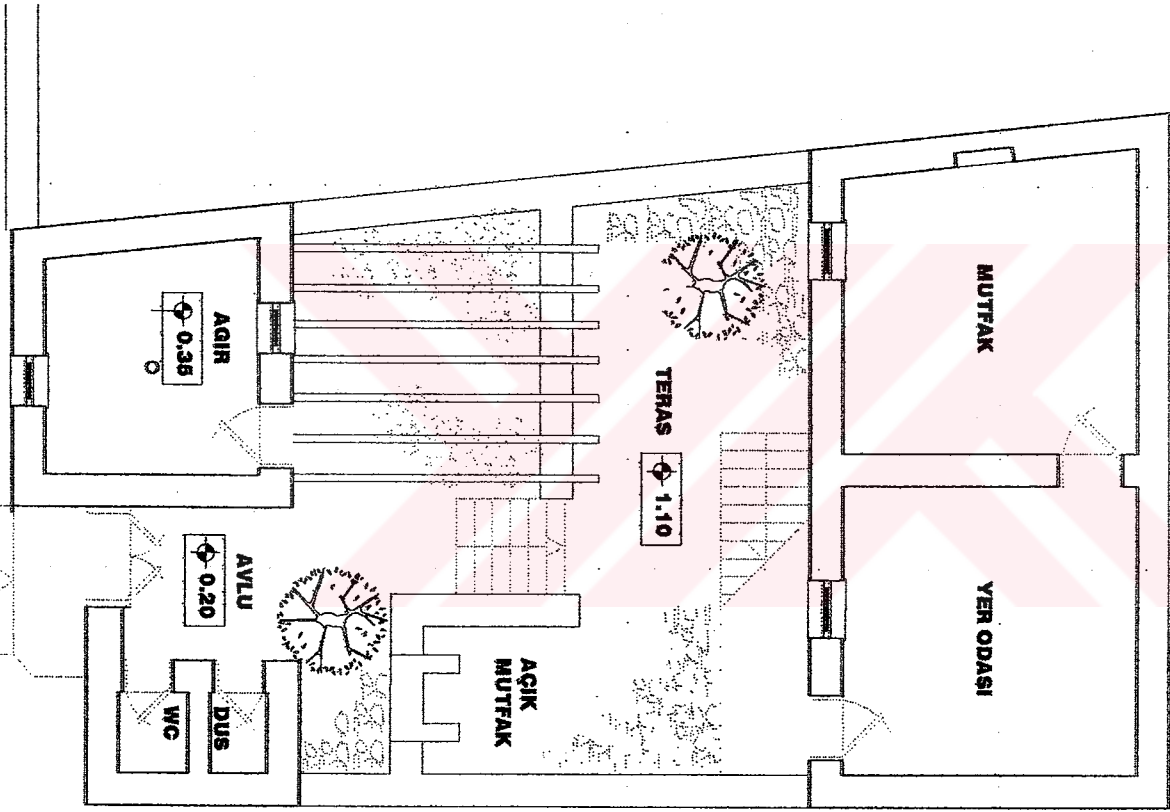
ÇATI PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 2

ZEMİN KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

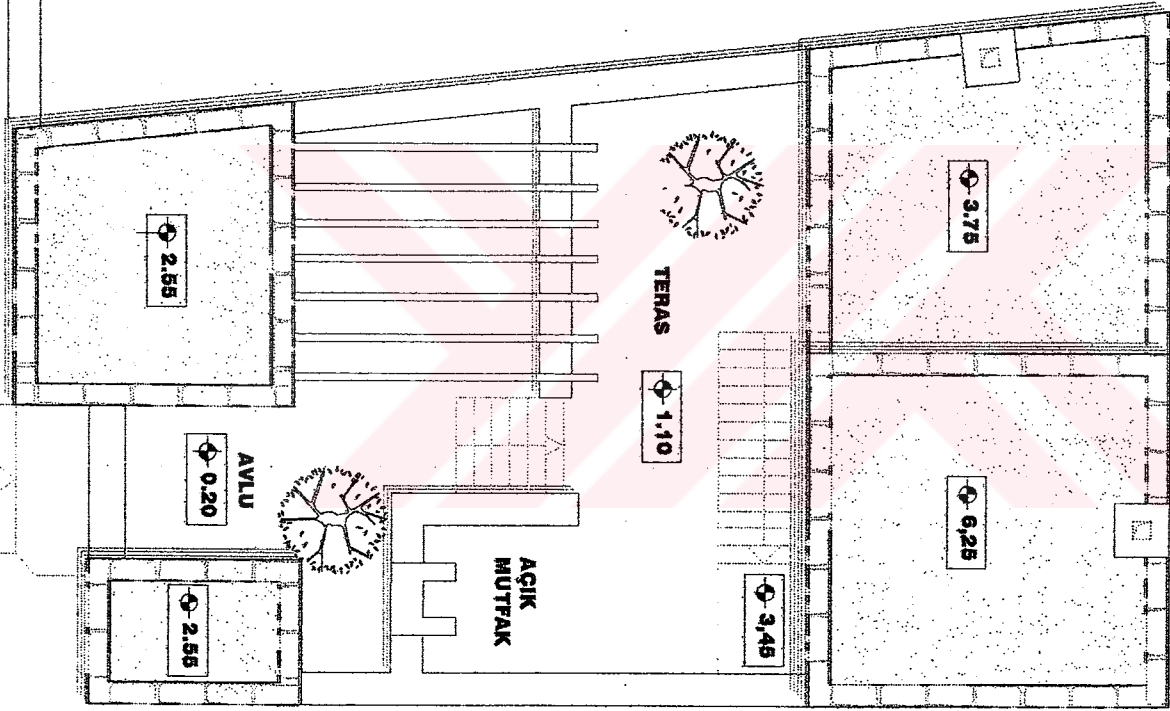
ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 2

1. KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

ASSOS (BEHRAMKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 2

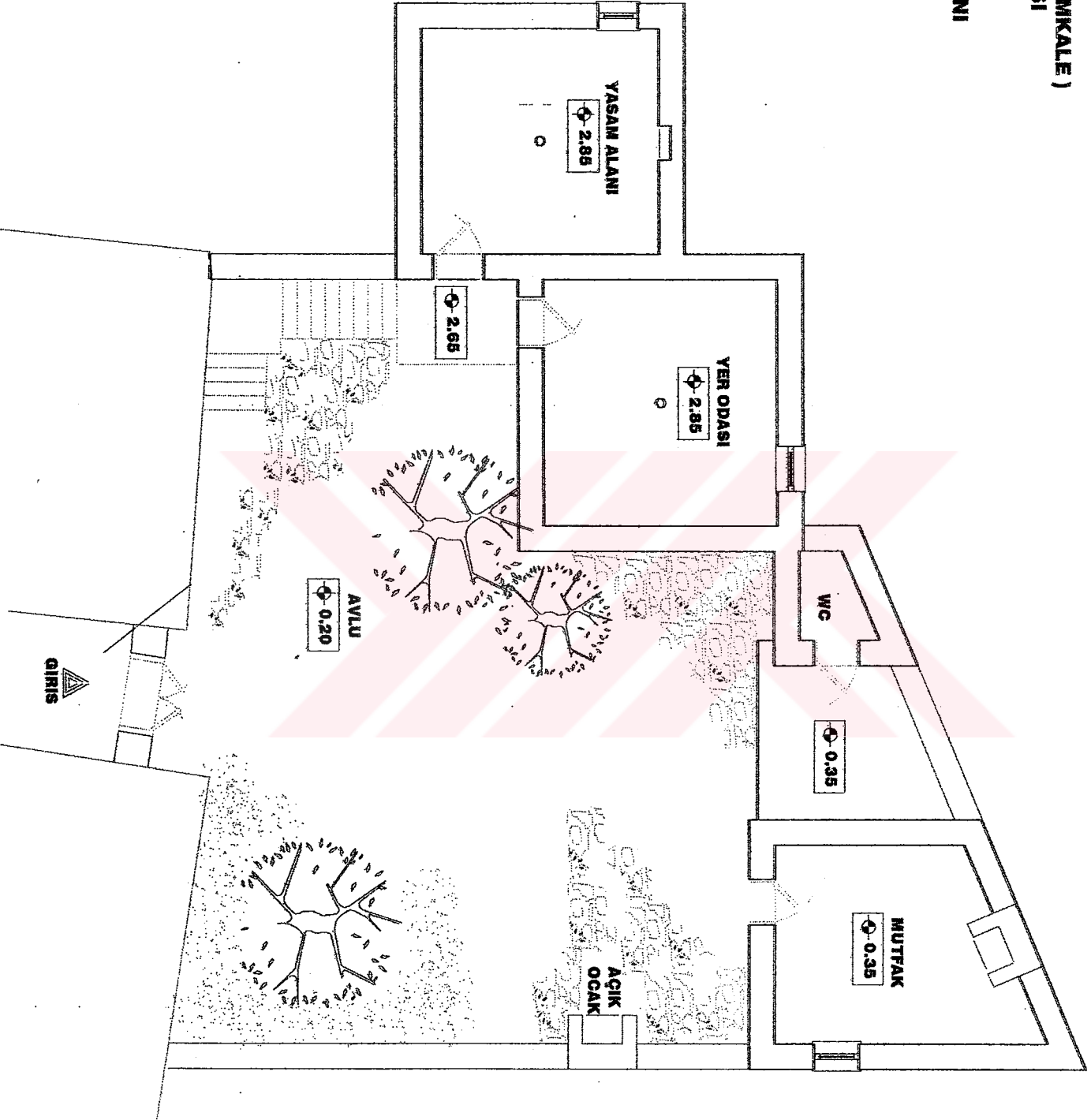
ÇATI PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

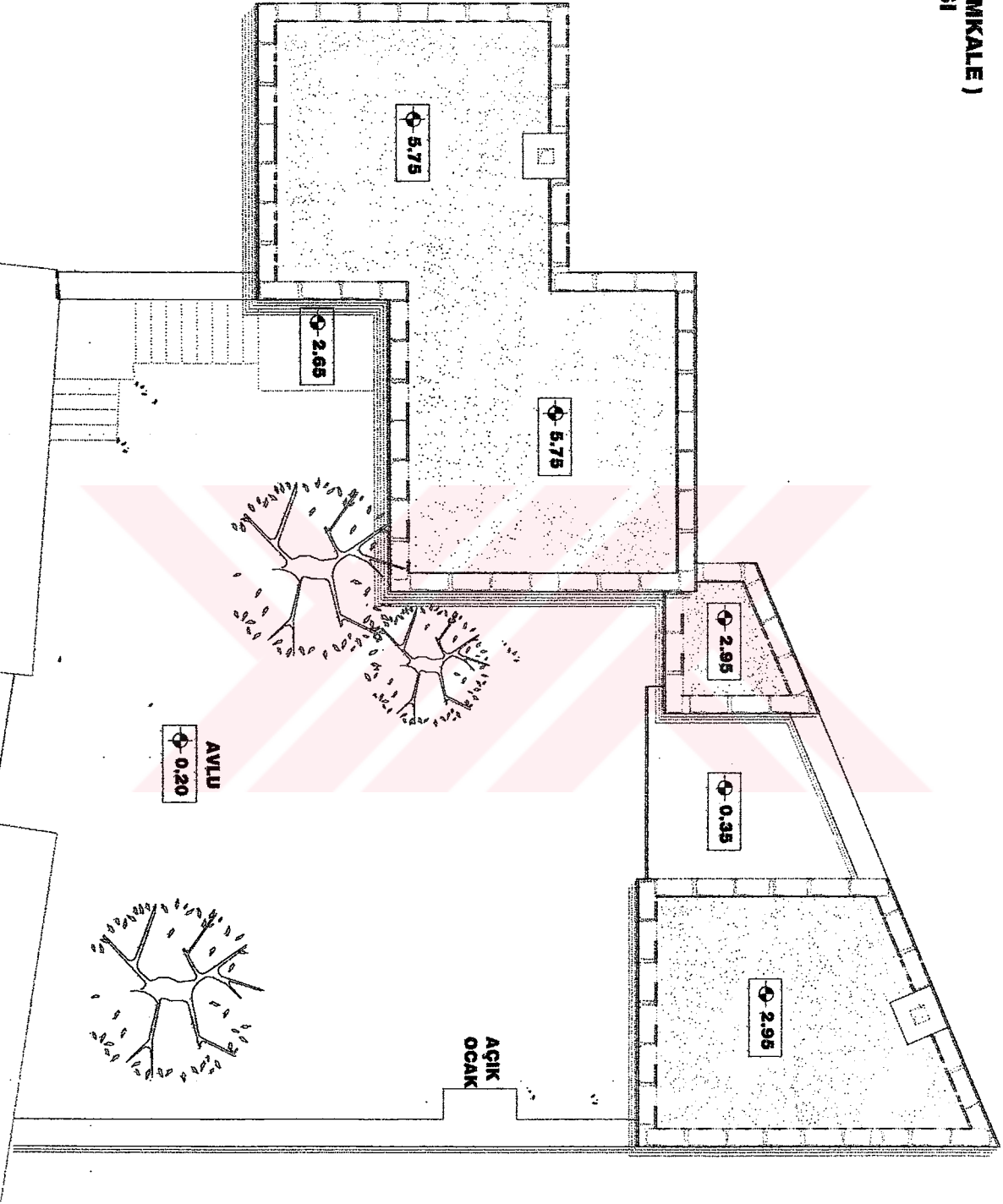
ASSOS (BEHRAMKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 3

ZEMİN KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

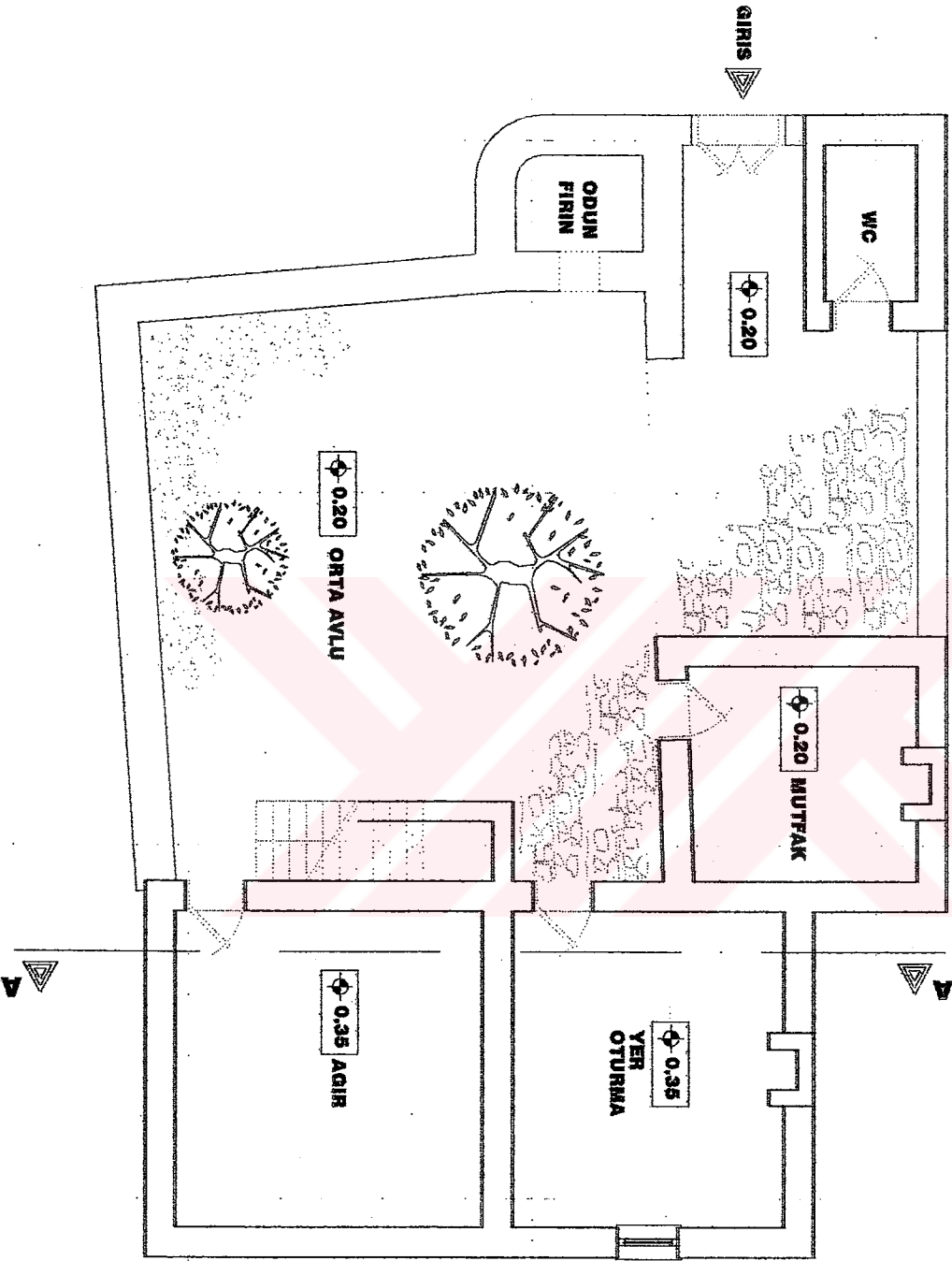
ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 3

ÇATI PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 5

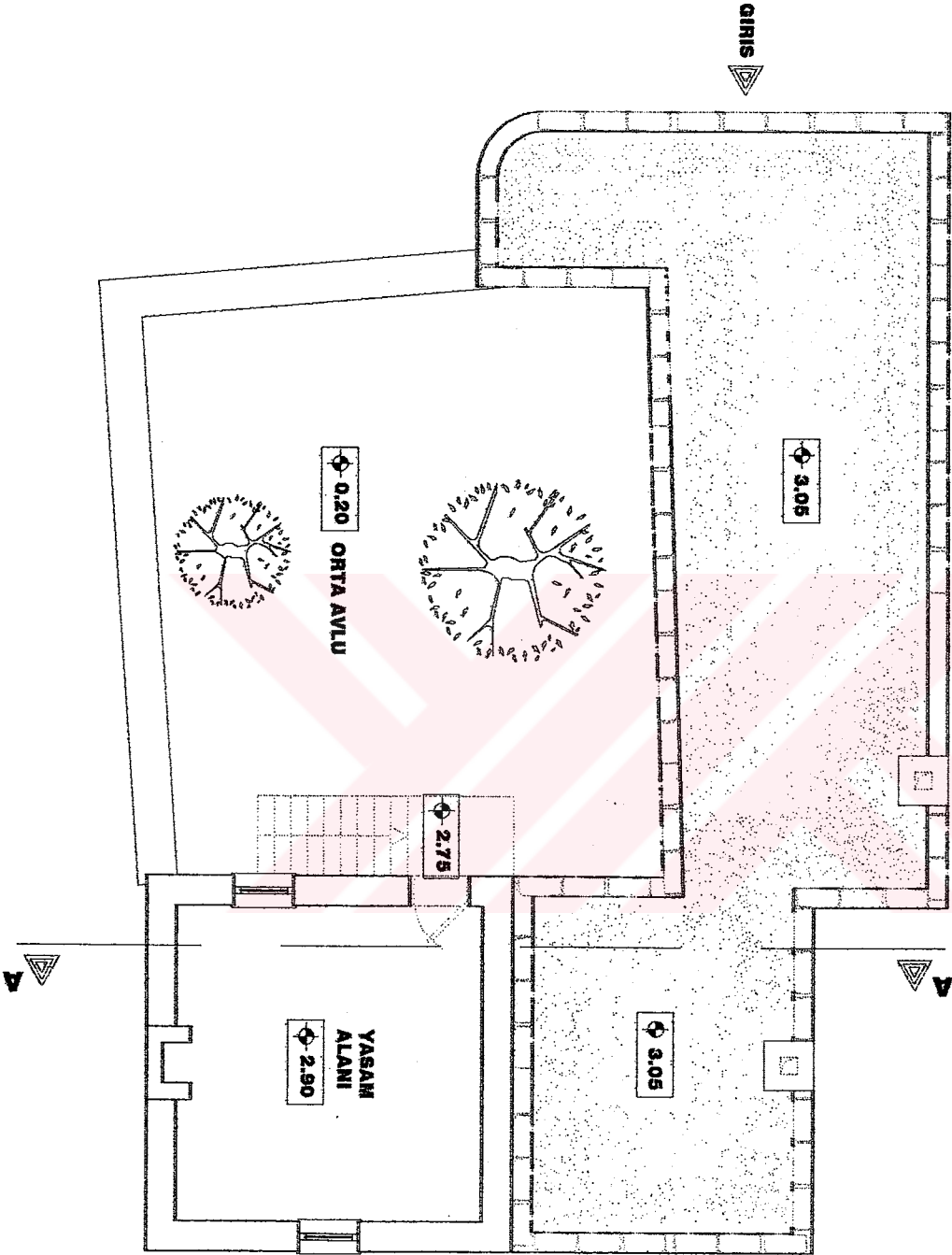
ZEMİN KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

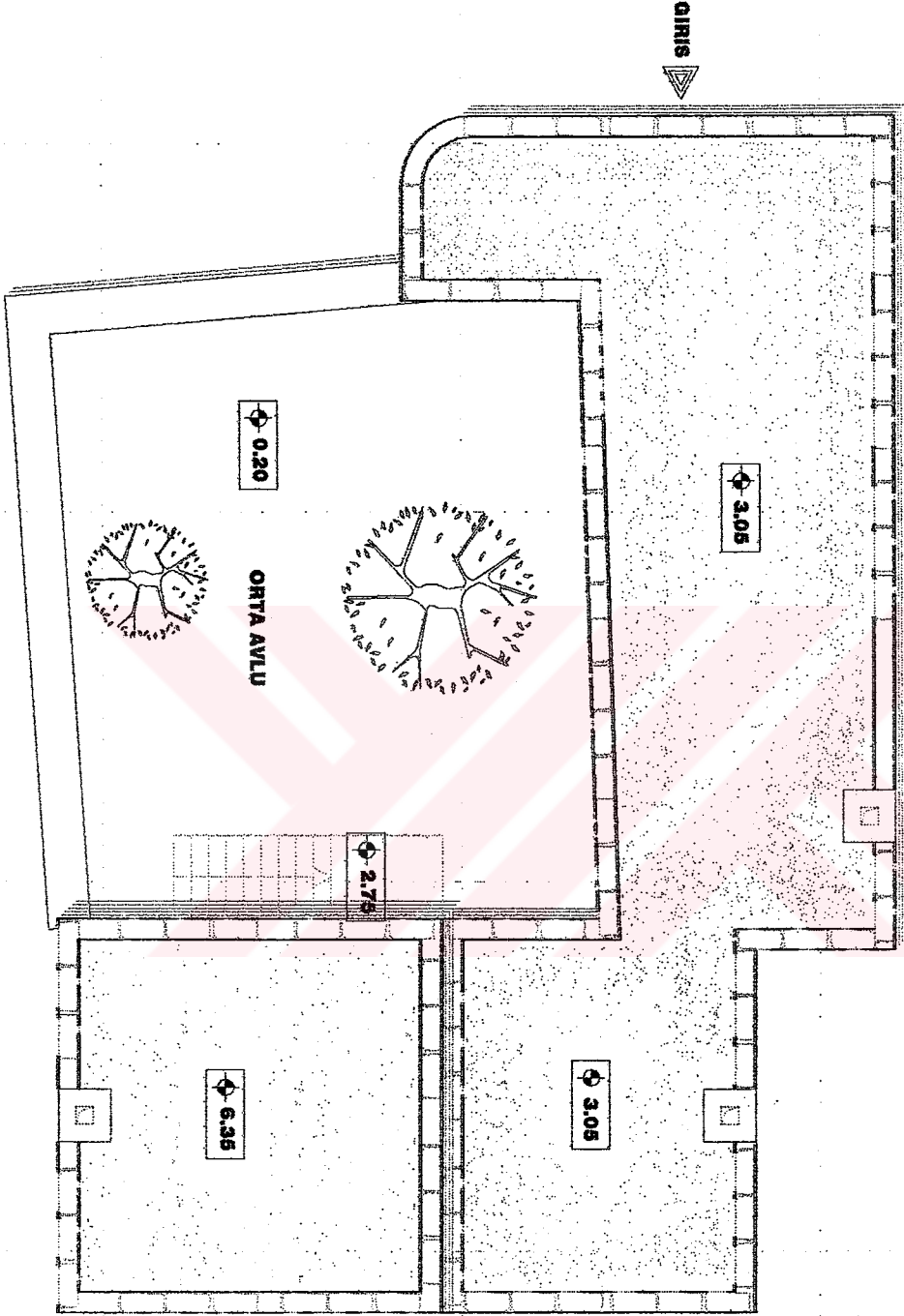
ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 5

1 KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

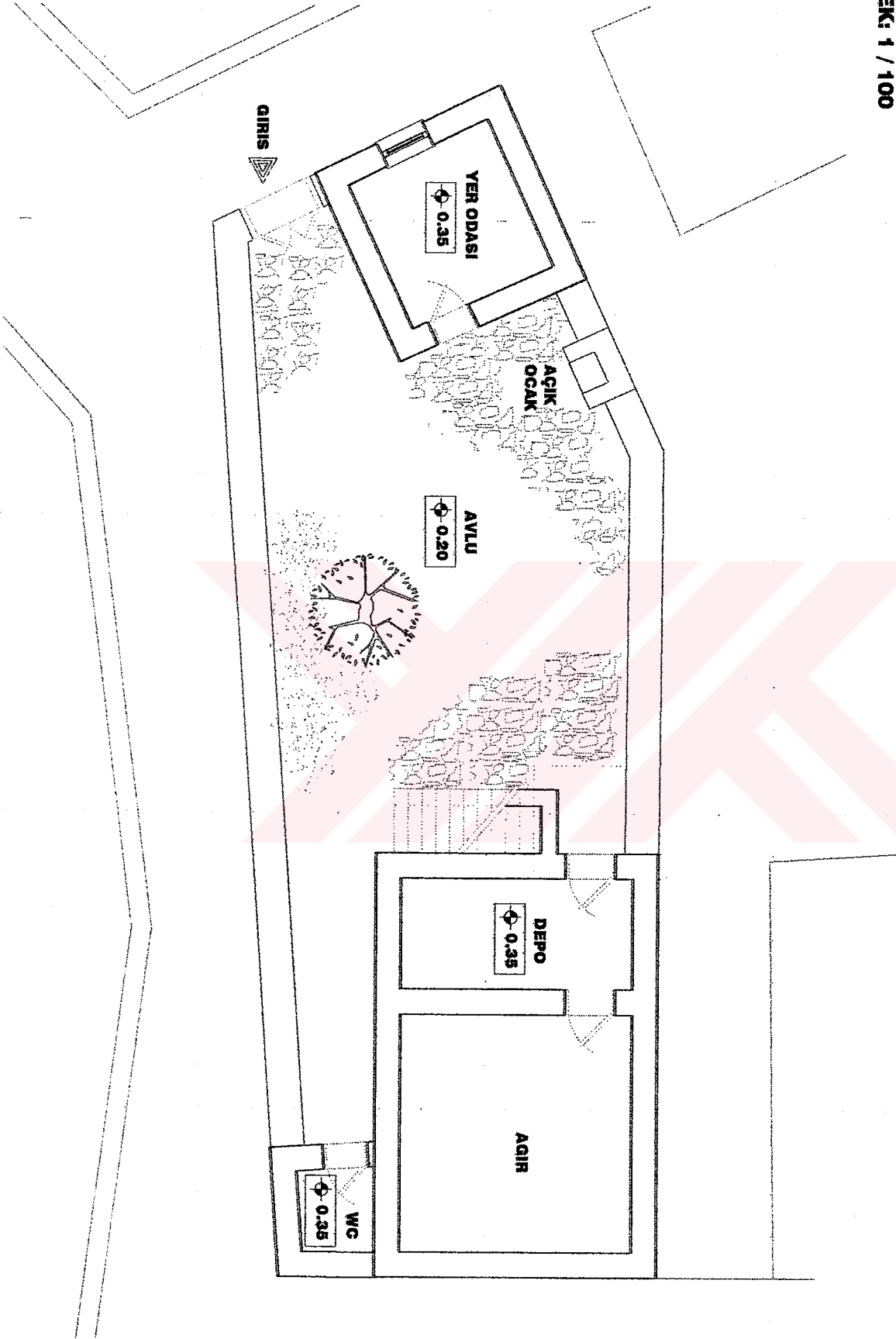
ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 5

ÇATI PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 4

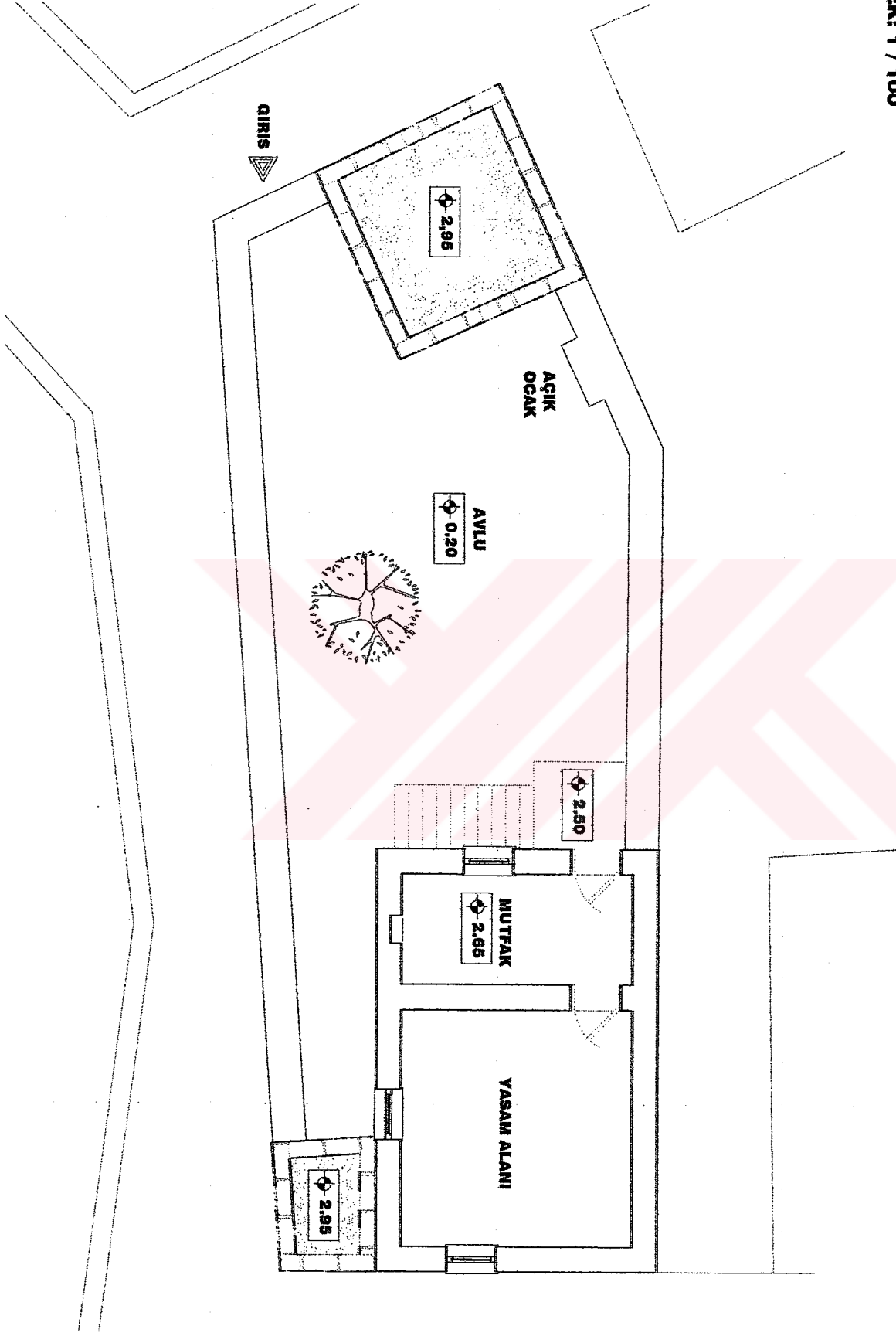
ZEMİN KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

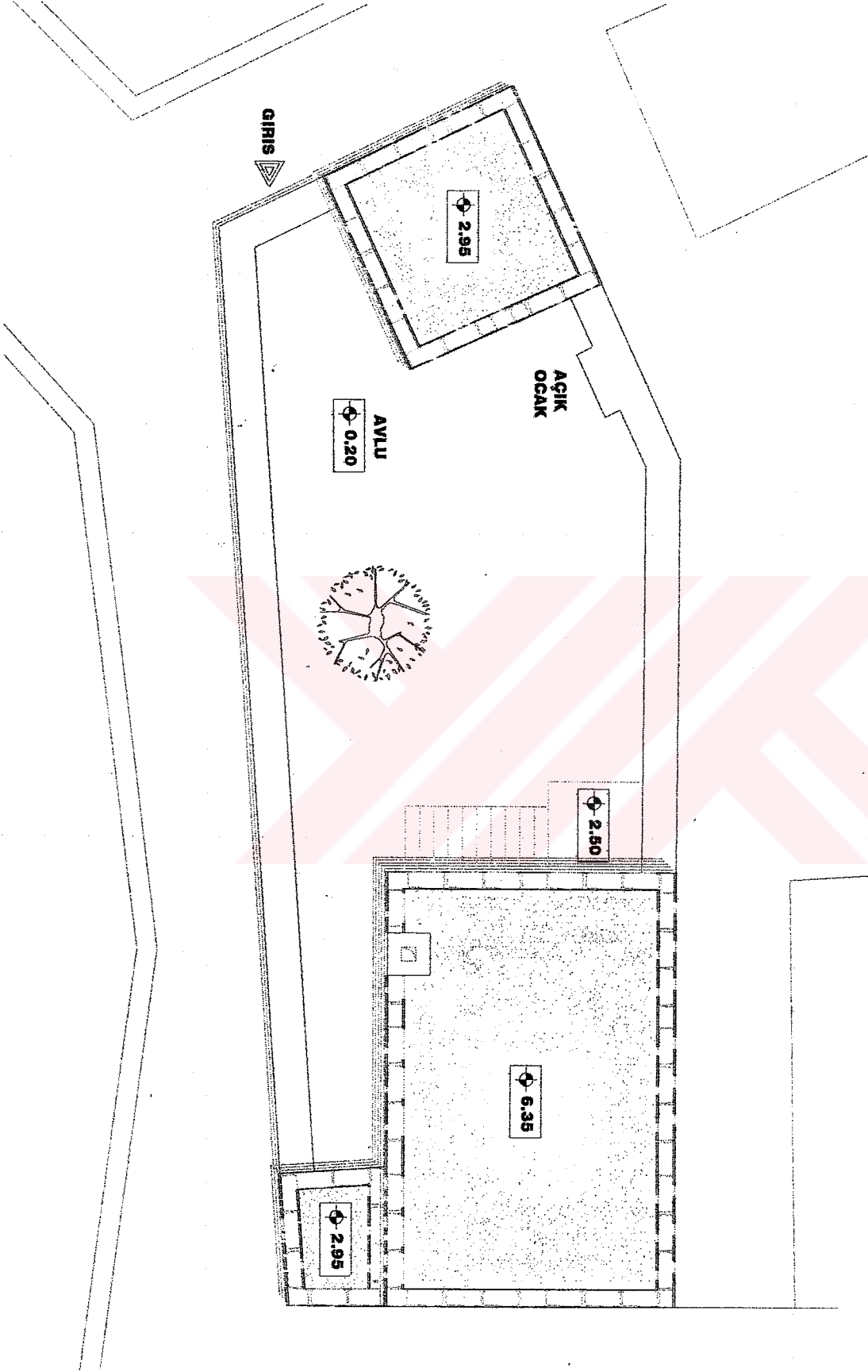
ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 4

1. KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

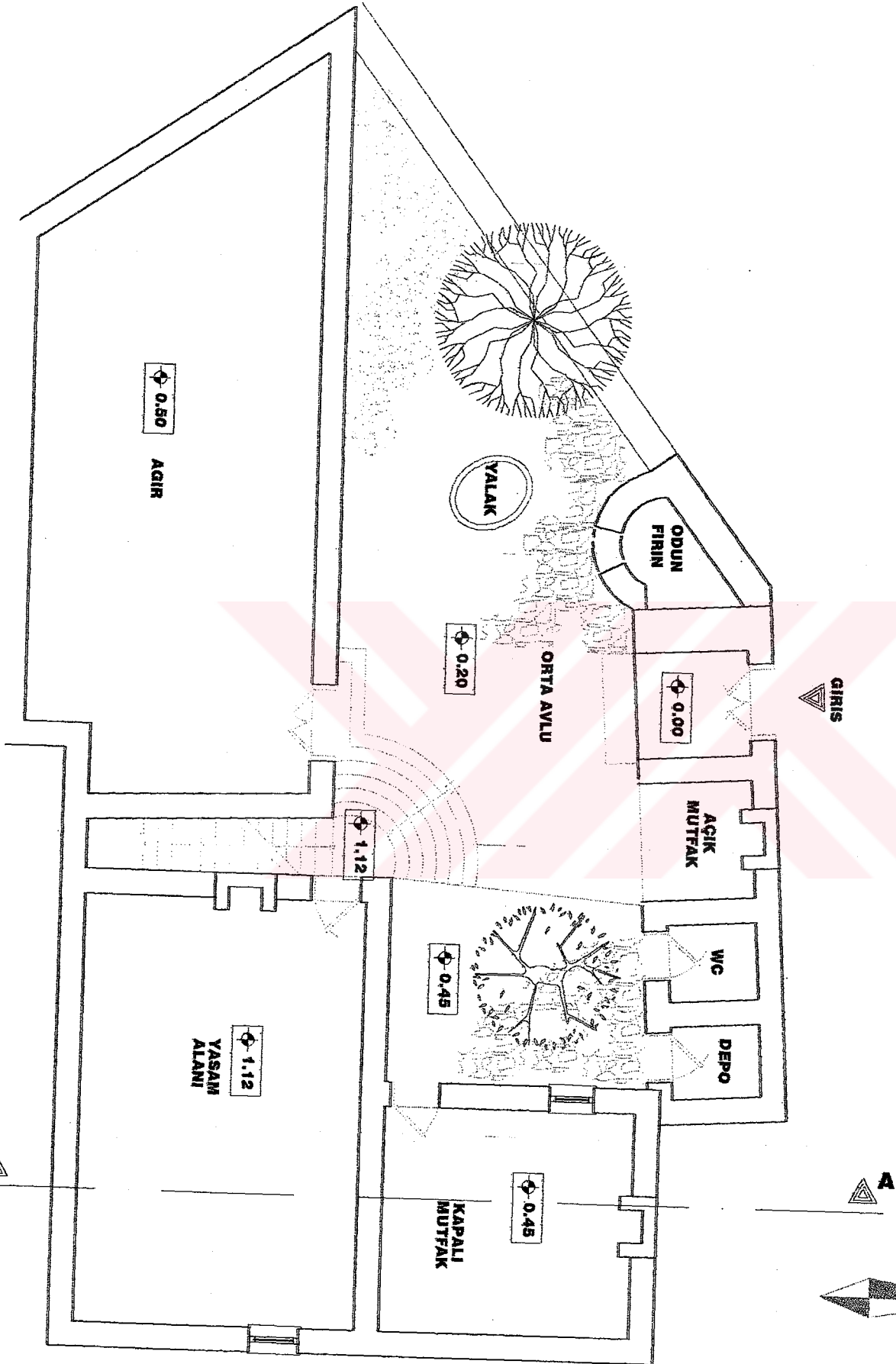
ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 4

ÇATI PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

ASSOS (BEHRAMKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 6

ZEMİN KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

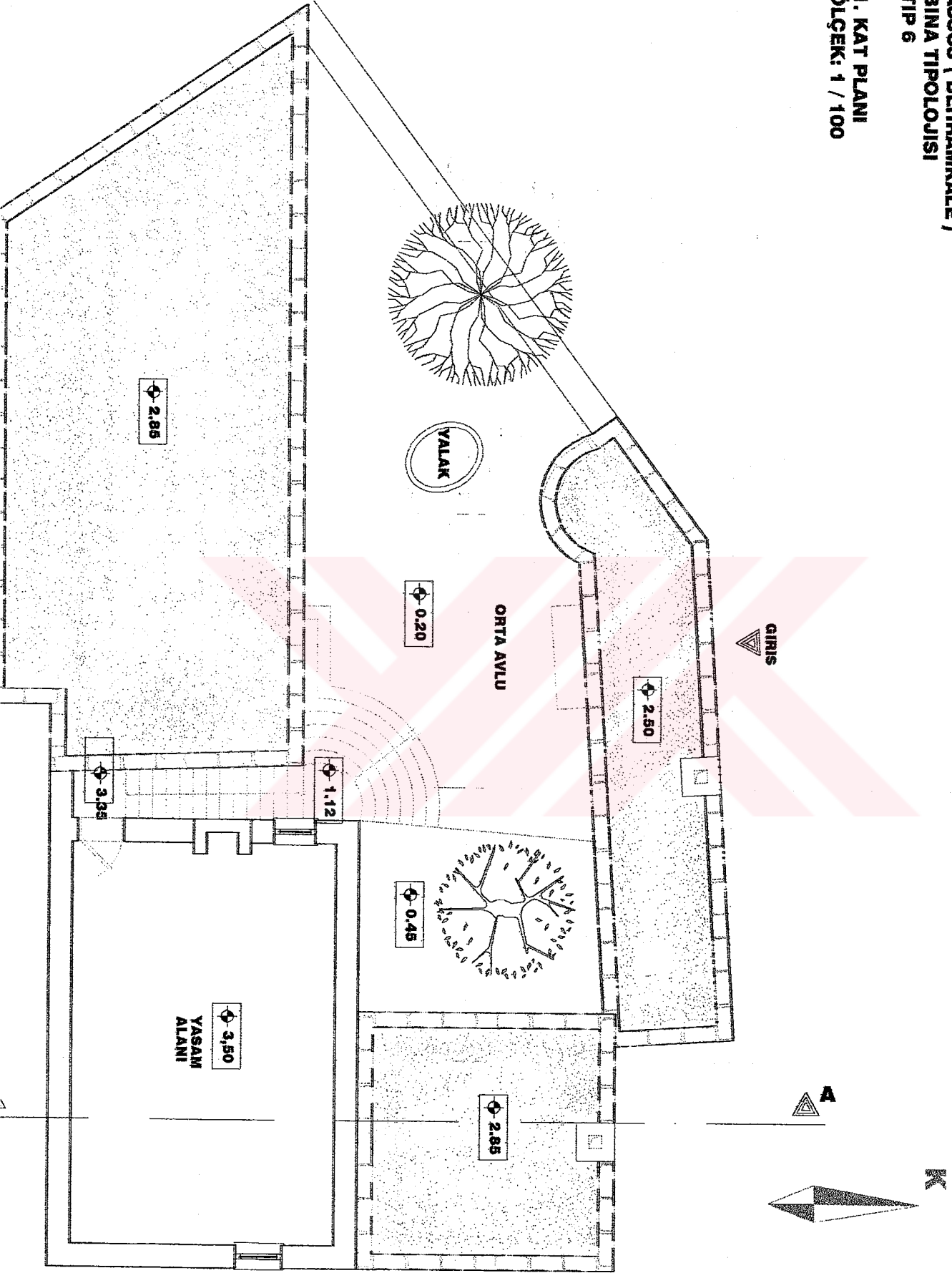

PROJE NO: 511/100/100/100
ÇİZİM NO: 100/100/100/100

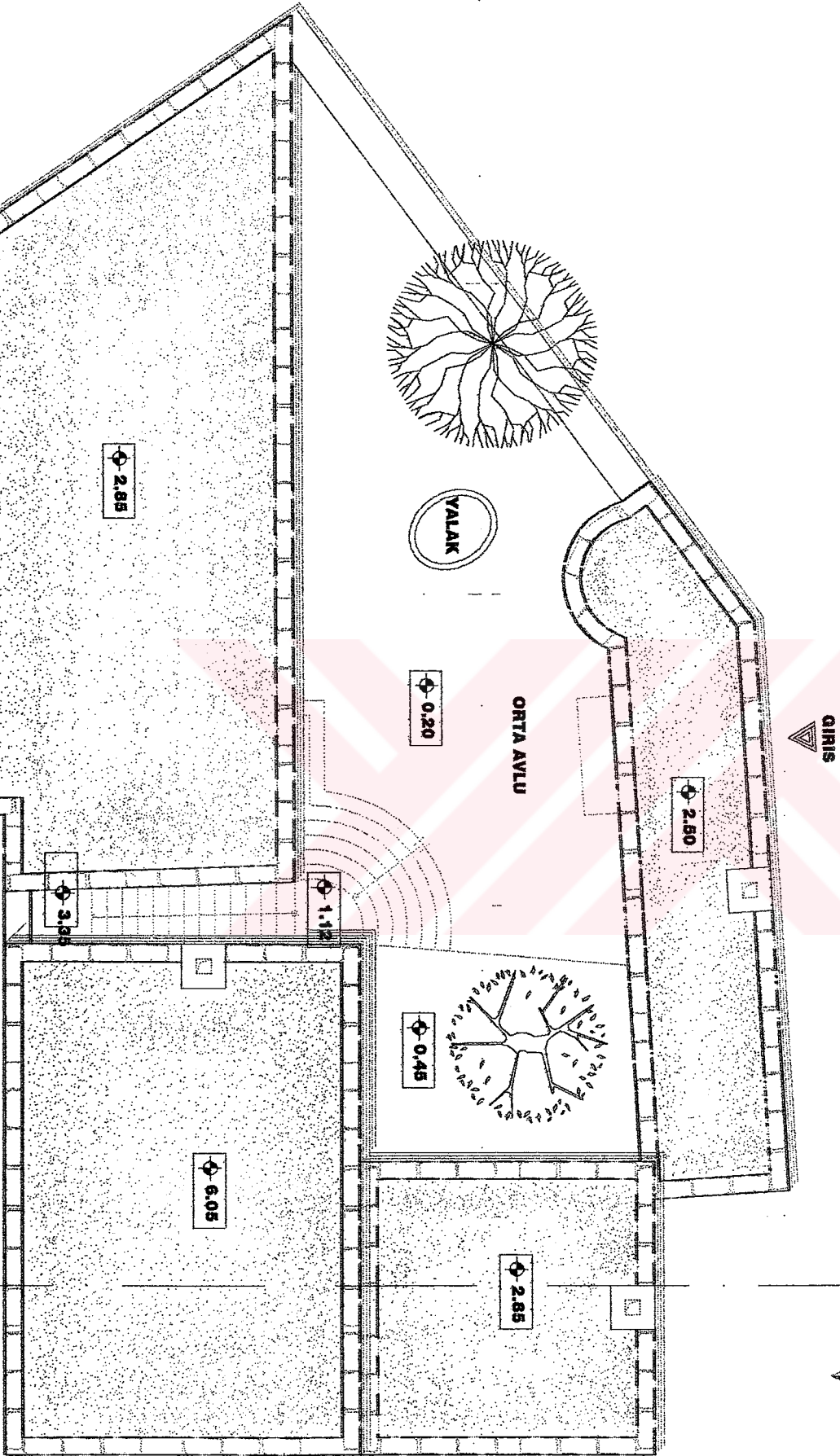
ASSOS (BEHRAMKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 6

1. KAT PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLOJISI
TIP 6

ÇATI PLANI
ÖLÇEK: 1 / 100

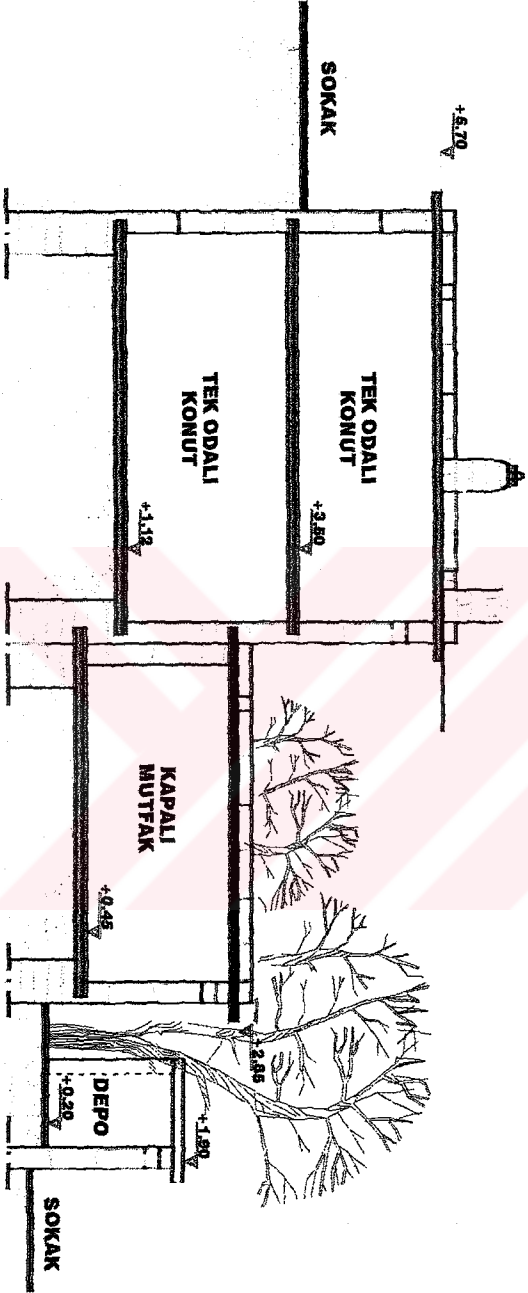
GİRİŞ

A

K

ASSOS (BEHRANKALE)
BINA TIPOLJJSI
TIP 6

A-A KESITI
ÖLÇEK: 1 / 100

KAYNAKLAR :

AHUNBAY, Zeynep, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, YEM Yayın, İstanbul, 1996.

ATUKALP, Atahan, *Behramkale Antik Şehri ve Çevresinde Gerekli Koruma Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma*, Mimar Sinan Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988.

EKİNCİ, Oktay, "Bir Hukuk Skandalı Daha...", *Mimarlık Haberler*, Sayı: 80, 2000.

ERGENÇ, Emine, "Aristoteles de Assos'daydı...", *Skylife*, Sayı: 8, 1996.

KÖROĞLU, Burak, *Agora Mimarisi, Kentsel Yaşamdaki İşlevi ve Assos Agorası*, Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi, Çanakkale, 1998.

Kültür Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, www.kultur.gov.tr, 2001.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2863), Resmi Gazete, 23.07.1983, say.18113.

OKYAY, İsmet, *Çoğaltılmış Ders Notları*, İstanbul.

SERDAROĞLU, Ümit, *Behramkale Assos*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1995.

Türkiye Karayolları Haritası, 2000.

YAVAŞ, Özden, *Assos Athena Tapınağı Üzerine Tarihsel Araştırma ve Restorasyon İlkeleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1983.

ZEREN GÜLESOY, Nuran, *Çoğaltılmış Ders Notları*, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Almanya’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul’da tamamladı. 1993 senesinde Kültür Koleji’nden mezun oldu. 1997 senesinde İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü’nden mezun oldu. 1997 yılından itibaren farklı firmalar bünyesinde mimar olarak çalışmaktadır. 1998 senesinden itibaren Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Kentsel Koruma ve Yenileme Programı’nda yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir.

